

Lluc

REVISTA DE CULTURA I D'IDEES

JULIOL - AGOST 2004

4,50€

840

JAUME GARAU

Illes d'Europa,
illes afortunades?

PERE SANTANDREU

Panorama de la dansa
a Mallorca

MARGALIDA M. RAMIS

Les Illes Balears
i el Protocol de Kyoto

JOAN ARROM

L'actor Joan Maria Melis

**DOSSIER: IMMIGRACIÓ
I INTEGRACIÓ LINGÜÍSTICA**

Joan Melià, Kofi Annan, Isidor Marí,
David Abril, Annie Christmas...

En què penses?

Targetes de "SA NOSTRA". **Pensades per a tu**

VISA CLASSIC

VISA ORO

EURO 6000 MASTERCARD

EURO 6000 MAESTRO

BALEARS JOVE

SA NOSTRA D'OR

COMPRA FÀCIL

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS

Lluc

REVISTA DE CULTURA I D'IDEES

NÚMERO 840 · ANY LXXXIII
JULIOL · AGOST 2004
REVISTA BIMESTRAL

EDITA

L'espurna
edicions

DIRECTOR

Damià Pons i Pons

DIRECTOR EDITORIAL

Pere Fullana i Puigserver

CONSELLER DELEGAT

Gabriel Seguí Trobat

CONSELL DE DIRECCIÓ

Lleonard Muntaner i Mariano
Andreu Ramis i Puig-gros
Daniel Torres Consuegra

CONSELL DE REDACCIÓ

Josep Amengual i Batle
Joan Arrom Nadal
Nadal Bernat i Salas
Francesc Bujosa i Homar
Rosa Maria Calafat Vila
Francesca Comas i Rubí
Josep Lliteras i Vidal
Gabriel Janer Manila
Bartomeu Martínez i Oliver
Antoni Mas i Forners
Joan Mas i Vives
Joan Mir i Obrador
Rosa Planas i Ferrer
Antoni Salamanca i Pericàs

REDACCIÓ, ADMINISTRACIÓ,
PUBLICITAT I SUBSCRIPCIONS
I DISTRIBUCIÓ

L'espurna edicions, s.l.
C/ Joan Bauçà, 33 - 1er
07007 Palma de Mallorca
Tel. 971 25 64 05
Fax: 971 25 61 39

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA
Agustí Aguiló i Llofriu

DIRECCIÓ D'ART

Coc 33 Serveis Editorials

IL·LUSTRACIÓ DE LA COBERTA
Camallarga (2004)

Ferran Aguiló i Casabona

ESTAMPACIÓ I FOTOCOMPOSICIÓ

Gràfiques Mallorca
(Inca - Mallorca)

ISSN: 0211-092 X

Depòsit Legal: PM - 276 - 1958

AQUESTA ÉS UNA PUBLICACIÓ PLURAL QUE NO
COMPARTEIX NECESSÀRIAMENT LES OPINIONS
EXPRESSADES EN ELS ARTICLES SIGNATS. L'OPINIÓ
DE LLUC S'EXPRESSA MITJANÇANT ELS EDITORIALS.

Universitat
de les Illes Balears

Servei
de Biblioteca
i Documentació

SUMARI

· Presentació de la revista Lluc a Algaida, Sant Llorenç i Montuïri..... 2

EDITORIAL

· La devaluació dels *Premis Ciutat de Palma* 3

D'ARA, DEL PAÍS I DEL MÓN

· Jaume Garau: *Illes d'Europa, illes afortunades?*
El no reconeixement de la insularitat per part de la Unió Europea 4
· Margalida Maria Ramis Sastre: *Les Illes Balears*
i el Protocol de Kyoto en els contextes estatal i europeu 7

TORRE DEL RAM

· Jaume Lladó: *Cal una contrareforma educativa?* 12

DOSSIER: IMMIGRACIÓ I INTEGRACIÓ LINGÜÍSTICA

· Joan Melià: *Immigració i integració lingüística* 13
· Kofi Annan: *Immigració: per una estratègia europea* 14
· Joan Melià: *Immigració i normalització lingüística*
a les Illes Balears 15
· Isidor Marí: *L'acolliment lingüístic de la immigració:*
bones pràctiques 20
· David Abril: *Llengua, immigració, integració* 23
· Annie Christmas: *Tolerada però mai no acceptada* 24
· Els immigrants estrangers opinen: *Questionari* 26

L'OPINIÓ DE...

· Bartomeu Colom, professor de Dret administratiu a la UIB 35

HISTORIA, CULTURA I SOCIETAT

· Maria Antònia Perelló Femenia: *L'edat de ferro* 36
· Pere Santandreu: *Panorama de la dansa a Mallorca* 41

L'ESGLÉSIA NOSTRA

· Bartomeu Bennàssar: *Casa de "cites"... documentals* 44

EL LECTOR VIRTUAL

· Miquel Bezares: *Informació literària a la triple ve doble* 46

CALENDARI TEATRAL

· Joan Arrom Nadal: *L'actor Joan Maria Melis*
rep un premi honorífic de l'AAAPIB..... 48

EL POEMA

· Lluís Maicas: *Autoretrat en obres* 52

A LA CIUTAT DELS LLIBRES

· Pere Rosselló Bover: *Cap de cantó, d'Antoni Vidal Ferrando.*
Sota el signe del jardí de les delícies 53
· Pilar Arnau i Segarra: *Olympia a mitjanit, la darrera novel·la*
de Baltasar Porcel 55

NOTES DE LECTURA

· Rosa Planas: *Enric Porqueres i Francesc Riera.*
Xuetes, nobles i capellans 57
· Maria Muntaner González. *Miquel DescLOT. De tots els vents*..... 58
· Jordi Rourera Peret: *Melcior Comes Cladera. L'aire i el món* 58
· Manel Santana i Morro. *Antoni Serra.*
La mort del vell dictador i l'Activisme cultural... 59

MOSTRADOR

· Novetats editorials 61

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5111836630

REVISTA DE CULTURA I D'IDEES

1

Presentació de la revista Lluc a Algaida, Sant Llorenç des Cardassar i Montuïri

El passat 30 de juliol, Lleonard Muntaner i Pere Fullana presentaren, a Algaida, el “Dossier Pere Capellà” (Lluc, 839). L’acte, promogut per l’Ajuntament d’Algaida i organitzat en el context de la commemoració de l’Any Pere Capellà, va ser presidit per Francesc Miralles Mascaró, Regidor de Cultura, Esports i Joventut. Els responsables de l’*Espurna Edicions* exposaren la línia programàtica de la nova etapa de la revista *Lluc*, iniciada el 2004, sota la direcció de Damià Pons i Pons. Finalitzà el torn d’intervencions l’esmentat Francesc Miralles, tot destacant la tasca de divulgació cultural de la revista *Lluc*. I acabà dient: “Per acabar aquesta presentació, m’agradaria afegir que el fet que els responsables de la revista *Lluc* decidissin participar i afegir-se als actes commemoratius dels cinquante aniversari del traspàs del nostre fill il·lustre amb l’edició d’un dossier específic, per a nosaltres és una gran satisfacció i, en certa manera, sentim reconeguda la nostra feina en defensa de la memòria del dramaturg, glosador i mestre algaidí, Pere Capellà.

És ben segur que, gràcies a la publicació d’aquest dossier de la revista *Lluc*, haurem diversificat les nostres activitats i iniciatives, mitjançant l’ús de diferents nivells i canals de comunicació, per arribar al major nombre possible de segments de la nostra població, i sobretot, deixar constància de la feina ben feta.

Amb aquesta iniciativa, tots plegats assolim un dels objectius bàsics de l’Any Pere Capellà: difondre la persona i obra de Pere Capellà dins el nostre municipi i al major nombre de municipis de les nostres illes.

Facilitar la participació i despertar la capacitat crítica de la nostra societat tal com feia en Pere Capellà a la seva època i tal com fa la revista *Lluc*, és una de les tasques que hem d’assumir les administracions públiques i, en particular, els ajuntaments, perquè només serà així com podrem mantenir i ampliar els nostres espais de justícia, d’independència i de llibertat individuals.

Amb feina, dedicació i constància s’arriben a assolir els objectius marcats, pot ser avui no reconeguem la importància o transcendència de les petites passes que feim, però si aconseguim deixar constància d’aquesta inèrcia, des de la perspectiva que et dóna el pas dels anys, podrem girar-nos cap enrere per reviuir i observar com perdura en el temps el camí que haurem recorregut”.

Coincidint amb les festes populars de Sant Llorenç des Cardassar, el passat 9 d’agost és féu una nova presentació de la revista *Lluc*, en aquesta localitat. L’acte se celebrà a la Biblioteca Municipal de Sant Llorenç des Cardassar, amb una gran assistència d’amics i d’interessats en la nova etapa de la revista, entre els quals hi assistiren el batle Mateu Puigròs i alguns regidors. La Regidora de Cultura presidí i moderà els parlaments. Intervingueren Lleonard Muntaner, Pere Fullana i Damià Pons i Pons. Aquest darrer destacà, sobretot, la trajectòria de la revista *Lluc*, des dels seus orígens fins a l’actualitat, tot posant de relleu el compromís que ha

Sant Llorenç des Cardassar

Montuïri

mantingut els darrers quaranta anys a favor de la cultura i la identitat catalana de Mallorca. Sobre la nova revista, Damià Pons en destacà l’esperit de la publicació, repassà les diferents seccions i posà esment, sobretot, en les característiques del lector. En aquest sentit, afirmà que la revista està pensada per un lector curiós, interessat, obert, no especialitzat i que vol estar al corrent de les principals produccions culturals.

Finalment, el passat 16 de juliol *Lluc. Revista de cultura i idees* també es presentà a Montuïri. Catalina Mas, en nom dels organitzadors (MAC i Patronat de Música) s’encarregà de la presentació, a la sala d’actes de l’Ajuntament de la vila. La vesprada s’emmarcà en el context d’una sèrie d’actes organitzats per commemorar l’Any Pere Capellà a Montuïri, per la qual cosa la presentadora en destacà sobretot el dossier que la revista *Lluc* ha dedicat al dramaturg, fill adoptiu de Montuïri. Lleonard Muntaner i Pere Fullana exposaren, breument, la forja de la nova etapa de la revista i els seus principals objectius a mig termini, mentre el director, Damià Pons i Pons, parlà dels continguts i de l’ideari de la publicació. En aquest sentit, relacionà la revista *Lluc* amb la causa nacional, des de la perspectiva de les Illes Balears. La revista té la mirada posada en el món, amb els seus problemes i conflictes que necessitem conèixer, però tenim els peus a Mallorca i és des d’aquí que observam la realitat i des d’on necessitem interpretar-la i canviar-la.

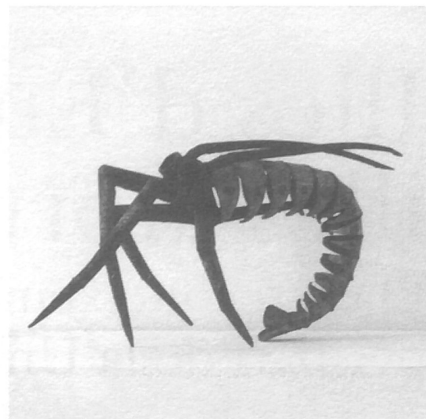
La devaluació dels Premis Ciutat de Palma

L'acord adoptat per la Junta de Govern de l'Ajuntament de Palma, el passat 21 de juliol, d'incloure en els Premis Ciutat de Palma, a partir de la convocatòria d'enguany, el Camilo José Cela de novel·la i el Rubén Darío de poesia, ambdós en castellà, representa un fet molt negatiu, tant a nivell simbòlic com pràctic. En nom d'un suposat tractament igualitari de les dues llengües que consten com a oficials en el nostre Estatut, s'atempta contra el dret inqüestionable del català tenir una situació de preeminència dins el seu territori, d'acord amb la Llei de Normalització Lingüística vigent. Així, en la seva *Exposició de motius* hi podem llegir: "*l'oficialitat de la llengua catalana es basa en un estatut de territorialitat, amb el pròpòsit de mantenir la primacia de cada llengua en el seu territori històric*". I en un altre apartat es qualifica el català de "*principal símbol de la nostra identitat com a poble*".

Tal volta aquests tres atributs del català –la territorialitat, la historicitat i la condició de ser el màxim element d'identificació col·lectiva–, no són raons més que suficients per a mantenir exclusivament en llengua catalana els Premis, talment com hi havien estat convocats d'ençà de l'any 1979?. En aquella data, prescindir del castellà va ser percebut socialment i política com una aposta institucional decidida per una normalització lingüística de bon de veres. I també com la correcció d'una anomalia que havia introduït el totalitarisme franquista. Ara, l'acord dels quinze membres de l'equip de govern de l'Ajuntament de Palma –i cal no cometre l'error d'identificar-lo amb tota la institució: els catorze regidors de l'oposició votaren favorablement una moció del PSM en la qual es demanava que els premis continuassin com els darrers vint-i-cinc anys– a la força ha de ser vista com un pas endarrera, com un intent de devaluar el prestigi cultural del català, i també d'entorpir el procés de la seva normalització, tanmateix

tan precari i de resultats tan incerts. I aquesta ha estat la lectura que n'han fet les persones i els col·lectius (l'OCB, els Joves de Mallorca per la Llengua, professorat, grups diversos, diaris i revistes, periodistes...) que des de fa anys, i mitjançant múltiples accions, s'esforcen i treballen, de manera altruista i voluntariosa, per a crear una societat que tenguí confiança en el seu idioma, que l'usi amb naturalitat en totes les funcions i àmbits, i que l'ofereixi com a lloc de trobada a tots els nouvinguts, els quals aquests darrers deu anys s'han empadronat tan massivament a Palma. Igualment, també les persones que a tot arreu més glòria donen a l'idioma, els escriptors (el miler de socis de l'AELC i del PEN Club català), han rebutjat enèrgicament la decisió de l'Ajuntament.

Era molt difícil adoptar una mesura que pogués representar una desconsideració tan irreverent a la memòria de J. Alcover i M. Costa i Llobera en l'any que commemoram el 150è aniversari de la seva naixença. Ells dos, a l'inici del segle XX, varen afirmar rotundament que el català era l'únic idioma possible per als ciutadans d'aquesta terra que aspirassin a la condició d'escriptors-artistes. I amb la seva decisió donaren origen a una literatura molt majoritàriament en llengua catalana, esplendorosa, amb nombroses fites concretes de gran qualitat. I tot això va produir-se malgrat les adversitats polítiques. Idò bé, l'Ajuntament de Palma ha posat un tronc ben gruixat en les rodes de la normalització lingüística. I ho ha fet com si, disciplinadament, estàs obligat a fer la seva contribució particular a la calabruixada de tota aquesta bateria de mesures limitadores de l'ús del català que des de fa un any va anunciant el PP balear. I tot això està succeint en un moment històric en què la globalització mediàtica i els intensos moviments poblacionals exigeixen més que mai que les institucions públiques –les nostres i també

© Ferran Aguiló

les d'altres llocs del món– afavoreixin, amb les mesures de discriminació positiva que calguin, les llengües, les cultures i les identitats més febles. Un despropòsit, la decisió de l'Ajuntament. En nom del respecte que ens mereix la llengua que és la pròpia del nostre país d'ençà del segle XIII, el nostre més contundent rebuig.

La decisió, però, també farà mal als Premis Llorenç Villalonga de novel·la i Joan Alcover de poesia. Els nous premis minvaran inevitablement el ressò mediàtic i la transcendència pública dels premis en català. L'efemèride perdrà pes com a referència cultural i social. Els Premis en castellà, a més, és ben possible que acabin essent vists com els de primera divisió perquè d'ells se'n parlarà més als mitjans de comunicació estatals, perquè és possible que tinguin com a guanyador algun d'aquells escriptors mediàtics que fabriquen best-sellers i supervendes, perquè encara existeix dins bona part de la societat mallorquina el sentiment de creure que els llibres en castellà per se són més importants que els que estan escrits en català. La producció literària en català a hores d'ara ja té molt difícil competir en una situació d'igualtat amb la castellana. Volem dir dins el mateix territori lingüístic català. Per tot això, la literatura en català necessita un plus de suport, un tractament de discriminació positiva. És evident que l'Ajuntament de Palma no és d'aquesta opinió.

Els Premis Ciutat de Palma han estat fins ara, a més d'un premi literari, un símbol que identificava una cultura i una terra en relació a una determinada llengua. L'exclusivitat de l'ús del català era l'únic camí per a mantenir aquesta dimensió representativa dels Premis. Amb un cop de destrat, sec i cec, també l'han eliminada.

Illes d'Europa, illes afortunades?

El no reconeixement de la insularitat per part de la Unió Europea¹

Jaume Garau*

Malta ja no és una illa. Ceuta i Melilla, a partir d'ara, sí que ho són. Les Illes Balears no tenen cap reconeixement real de la seva insularitat, mentre que les Canàries sí. Que està passant a les illes europees?

1. Allò que no sabíem fins ara: què és una illa?

Un temps apreníem a l'escola que una illa era "una porció de terra voltada d'aigua de tots costats, més petita que un continent". Ara ja no. Des de fa poc, almenys per a la Comissió Europea, una illa ja no és això. Per ser illa des del punt de vista estadístic –perquè et considerin com a tal– has de complir els següents criteris, tots alhora: tenir una superfície d'almenys un quilòmetre quadrat; estar a més d'un quilòmetre de distància del territori continental; tenir una població permanent de com a mínim cinquanta persones; no disposar de cap connexió permanent amb el continent (és a dir, sense cap túnel o pont de connexió) i, finalment, en el territori insular no hi pot haver cap capital d'Estat.

Les conseqüències d'aquesta original definició d'illa que aplica la UE ens porta a situacions paradoxals. Segons aquesta definició, Ceuta i Melilla són illes. Mentre que Malta i Xipre no ho són. A més, per a la UE, els arxipèlags de Canàries, Açores, Madeira i La Reunió no són illes, sinó que són considerats "Regions Ultra-perifèriques", el que implica tenir un tractament de favor especial que més endavant exposarem. Sense entrar a fons en aquesta discutible definició del que és una illa segons els buròcrates europeus, val la pena repassar –un cop definides– quines són i com són les illes europees.

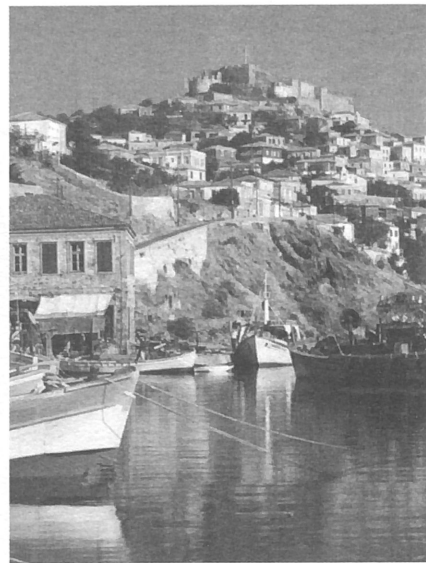
Més de 10 milions d'europeus –un 3% del total de la població– viuen a les 286 illes europees, que tenen una superfície de més de 100.000 quilòmetres quadrats, un 3,2% de l'àrea total de la UE. Aquestes 286 illes estan agrupades en arxipèlags. Per tant, es parla de 30 regions insulars. D'aquesta manera, les Illes Balears, formades per quatre illes segons la definició de la UE, s'agrupen en una sola regió insular. En general, aquestes 286 illes presenten un grau de desenvolupament econòmic inferior al del continent europeu: les regions insulars generen el 2,2% de tot el PIB de la UE, la qual cosa significa que el PIB per càpita d'aquestes illes és només un 72% de la mitjana de la UE.

Cal dir que quan parlem d'illes europees estam parlant, bàsicament, d'illes mediterrànies: el 95% dels habitants de les illes europees viuen a illes mediterrànies. En només 5 regions insulars mediterrànies (Sicília, Còrsega, Sardenya, Illes Balears i Creta) viuen la immensa majoria dels illencs europeus.

2. El cost de viure, produir i consumir a una illa.

Sovint es parla del "cost de la insularitat", entenent per aquest el cost afegit que implica viure en una illa. Però, realment, existeix el cost d'insularitat? És més car consumir i produir en una illa que fer-ho al continent europeu? Per poder-hi respondre afirmativament, hem d'acceptar una premissa: si consideram que l'entorn natural afecta l'activitat humana, llavors sí que podem parlar de cost d'insularitat.

I com de gran és, aquest cost? Per una banda, com més petit sigui un territori, el cost d'insularitat es reflecteix més en l'activitat humana. Per

Lesbos

altra banda, com més allunyat es trobi un territori dels fluxos econòmics mundials, l'activitat humana desenvolupada, més reflecteix l'efecte de la insularitat, és a dir, hi ha més cost d'insularitat. En el primer cas, el que volem dir és que un territori gran, però que estigui allunyat dels circuits econòmics, pot basar el seu desenvolupament econòmic en el seu mercat interior i en la disponibilitat que té de matèries primeres. Seria el cas del creixement econòmic de Brasil, Argentina o els Estats Units en el segle XIX, per exemple. En el segon cas, territoris petits –sense disponibilitats de recursos naturals–, si es troben enmig o en la cruïlla d'importats fluxos econòmics mundials, poden basar el seu creixement econòmic explotant la seva posició geogràfica. Seria el cas d'Holanda, Bèlgica o Honk Kong, per exemple.

En les illes estudiades, hem detectat aquest cost d'insularitat, que englobarem en cinc àrees:

a) Hiperespecialització de l'estructura econòmica. Les illes europees presenten una estructura econòmica molt especialitzada, bé en el sector primari (agricultura i pesca) o bé en el sector terciari (turisme). A cap d'elles el sector secundari és el sector dominant, possiblement per la manca de matèries primeres a les illes. Aquesta alta especialització en un sector, fa que les economies insulars siguin més fràgils que les de la resta del continent. De fet, com s'ha dit anteriorment, el PIB per càpita en aquestes illes és inferior al de la mitjana de la UE i és significatiu que el nivell de

desenvolupament econòmic de les illes sigui sempre inferior al del seu Estat de referència (Sardenya en relació a Itàlia, Còrsega a França, etc.) Les Illes Balears en són l'excepció.

b) Alt temps i cost d'accés al mercat. El cost per accedir al mercat és molt més alt en el cas de les regions insulars. Només el cost de transport de mercaderies és entre 2 i quatre vegades més car que el que costa aquest transport en el continent. Pel que fa al temps, el transport via marítima és molt més llarg que el transport per carretera o ferrocarril.

c) Baix nivell de formació professional. Un altre tret comú a totes les illes europees és el baix nivell de formació respecte a les mitjanes de la UE, sobretot pel que fa a la formació postsecundària i a la formació professional. Aquí hi ha un element molt important a tenir en compte: la distància al centre de formació –normalment, situat al territori continental– implica que aquesta tenguin un cost molt alt. El resultat és que el nivell de formació de la població activa és baix en comparació a la UE.

d) Recursos naturals i mediamambientals limitats. L'aigua, l'energia, el territori, són recursos escassos a les illes, i aquesta escassetat limita el creixement econòmic. A les illes, el concepte de sostenibilitat és un concepte molt visible.

e) Escàs accés als serveis públics. En general, pilars de l'Estat del benestar com són la sanitat i l'educació no arriben a les illes en les mateixes condicions que arriben als ciutadans continentals. L'accés als serveis públics és, per als illencs, molt més difícil que per a la resta de contribuents, quan s'ha de tenir en compte que els illencs paguen els mateixos impostos que la resta i, per tant, tenen els mateixos drets a gaudir d'aquests.

3. Les (inexistents) polítiques de la UE sobre la insularitat.

Reduir les diferències dels desiguals nivells de desenvolupament que hi ha entre les regions de la UE ha estat un dels objectius de la UE. A més, la UE ha reconegut explícitament que les regions insulars pateixen problemes estructurals. A l'hora de la veritat, però, les mesures per compensar el cost de la insularitat són gairebé inexistents.

Només quatre arxipèlags han aconseguit la compensació d'aquests costos. Són les que enuncïàvem abans com a Regions Ultraperifèriques: Canàries, Açores, Madeira i La Reu-

Cabrera

nió. El Parlament Europeu va aprovar l'*Estatut Permanent per a les Regions Ultraperifèriques*, gràcies al qual aquestes illes han gaudit de programes especials d'ajudes de la UE. D'aquesta manera, i per compensar els costos d'insularitat, han rebut majors inversions dels Fons Europeus. Així, aquestes regions insulars han rebut, de mitjana, un 33% més de finançament dels fons europeus que la resta de regions Objectiu 1, és a dir, que han rebut fins i tot més ajudes que les regions de la UE que més suport reben, agrupades en l'anomenat Objectiu 1. I els resultats han estat prou bons: aquestes regions insulars, que com la resta d'illes presentaven un menor nivell de creixement econòmic i un major nivell d'atur, han crescut més que la resta de la UE, i l'atur també s'hi ha reduït en major mesura. I gran part d'aquests bons resultats són deguts, d'una banda, al reconeixement dels costos d'insularitat i, de l'altra, a l'aprovació de mesures concretes per compensar-lo.

Mentre, la resta d'illes europees (30 regions, 10 milions d'europeus) no han gaudit de cap tipus de compensació ni mesures específiques per ajudar a combatre els costos derivats de la condició de ser illes. No només això, sinó que l'aplicació de determinades polítiques comunitàries ha resultat molt perjudicial per a les illes: els costos de producció agrícola i pesquera (terra difícil de cultivar, costos de transport, etc.) han fet gairebé impossible la competitivitat d'aquests sectors amb les terres continentals, amb grans àrees amb cultius intensius. Per altra banda, moltes de les ajudes financeres que han rebut les illes europees amb el *Fons Europeus* (ajudes que, si bé no eren destinades a compensar la insularitat, els han permès compensar part d'aquests

costos, sobretot en les àrees d'infraestructures de transport i mediamambientals) ben aviat es veuran molt reduïdes com a conseqüència de l'anomenat *efecte estadístic*: en incorporar-se a la UE deu estats més i, en ser aquests més pobres, la mitjana del PIB per càpita de la nova UE ampliada baixarà. Malgrat la "riquesa" de les illes europees serà la mateixa, pel fet de mesurar-se sobre una base diferent –la nova mitjana del PIB, més baixa– provocarà aquest efecte de "creació de riquesa", que, lògicament, no es correspon amb un augment real. Com que seran més "riques", les illes europees deixaran de rebre gran part dels Fons Europeus.

Reduir les diferències dels desiguals nivells de desenvolupament que hi ha entre les regions de la UE ha estat un dels objectius de la UE. A més, la UE ha reconegut explícitament que les regions insulars pateixen problemes estructurals. A l'hora de la veritat, però, les mesures per compensar el cost de la insularitat són gairebé inexistents.

4. Illes d'Europa: uniu-vos!

Les conseqüències de la no existència d'una política de compensació per als costos creats per la condició de ser illes són moltes. Però, com a resum de tot l'esmentat, és prou significativa la conclusió a què

Malta

El funcionament seriós i el treball conjunt d'una entitat o organisme que estudiï els problemes de la insularitat i que proposi polítiques pròpies –es digui IMEDOC o Agència Europea de la Insularitat– és, més que necessari, urgent.

arriba el darrer estudi de la Comissió Europea sobre les regions insulars de la UE: “...els problemes reals derivats de la condició d’insularitat [hiperespecialització de l’estructura econòmica, baix accés als serveis públics, degradació del medi ambient, etc.] han augmentat en els darrers anys.”

Davant l’evidència que existeixen uns costos d’insularitat i que les illes presenten desavantatges estructurals respecte a la resta del continent, és necessari que s’adoptin mesures correctores. No només això, sinó que la tendència en els darrers anys i la que s’apunta en el futur, indica que aquesta situació es pot agreujar: les diferències econòmiques i socials de les illes europees respecte a la UE poden augmentar encara més. És per això que, com a apartat final d’aquest article, voldríem apuntar una sèrie d’objectius a aconseguir i propostes d’actuació per a les illes europees.

Davant l’immobilisme de les institucions europees per encarar i resoldre el problema de la insularitat, les regions insulars europees han de prendre la iniciativa, fer les propostes i marcar una estratègia per assolir un objectiu prioritari: aconseguir un Estatut per a les regions insulars euro-

pees o, si més no, un paquet de mesures específiques.

Aquestes mesures haurien de recollir tots els elements necessaris per pal·liar els costos de la insularitat. Des de mesures específiques per tractar els punts concrets ja esmentats en el segon apartat, passant per mesures més genèriques. D’aquestes, esmentar-ne només tres: 1) Que l’assignació dels *Fons Europeus* no es faci només segons el criteri del PIB; 2) Que l’aplicació de les polítiques comunes d’agricultura i pesca s’adaptin a la realitat insular; i 3) Que es tenguin en compte l’*excepció insular* pel que fa a la política de competència i de liberalització de serveis públics (el procés de liberalització de determinats serveis es fa en alguns casos sense tenir en compte l’existència de monopolis naturals (el cas de l’energia elèctrica a les Illes Balears, per exemple). Per altra banda, la prohibició a la concessió d’*Ajudes d’Estat* es fa sense tenir en compte que determinats serveis necessiten ajuts públics per a la seva rendibilitat –seria el cas d’una línia aèria o d’una línia de *ferry*s que unís illes amb continent a pesar que fos deficitària.)

Finalment, una sèrie de consideracions de cara a l’estratègia i unitat

d’acció necessària de les illes europees. Històricament, les illes han tingut una tendència a tractar i a solventar els problemes derivats de la insularitat bilateralment: cada illa ha negociat amb el seu estat. Cal abandonar aquesta mentalitat de relació Estat-Illa. Ni Roma ha solucionat els problemes de Sicília, ni Atenes els de Creta ni, per descomptat, tampoc Madrid no ha solucionat el problema de la insularitat de les Illes Balears. Cal, per tant, una cooperació, una feina conjunta de les illes per contrarestar la passivitat de les seves capitals estatals. Una coordinació de les regions insulars que estigui impulsada per les cinc illes mediterrànies que agrupen la immensa població illenca europea, esmentades abans. Per fer aquesta feina conjuntament, calen dues condicions: deixar de treballar en fòrums on s’hi troben les regions insulars ultraperifèriques (Intergrup d’Illes al Parlament Europeu, Conferència de Regions Perifèriques i Marítimes, etc.) pel simple fet que aquestes regions insulars ja tenen el problema de la insularitat reconegut i solucionat. L’altra condició necessària és replantejar-se el paper de fòrums com l’IMEDOC (que agrupa Còrsega, Sardenya, Sicília i les Illes Balears), institució que encara no hem entès: en nou anys d’existència, ha elaborat tres manifestos d’intencions que no han donat els fruits que se n’esperaven.

El funcionament seriós i el treball conjunt d’una entitat o organisme que estudiï els problemes de la insularitat i que proposi polítiques pròpies –es digui IMEDOC o Agència Europea de la Insularitat– és, més que necessari, urgent.

Queda molta feina a fer. Viure a una illa no és cap bicoca, com afirmen per Brussel·les, Madrid i París. I cal que hi posem remei. ■

¹ Per a l’elaboració d’aquest article s’han utilitzat dades de l’estudi *Analysis of the island regions and outermost regions of the European Union: The island regions and territories*. Comissió Europea. 2000. CE.16.0.AT.118. (<http://europa.eu.int/info/region>).

* Professor associat del Departament d’Economia Aplicada de la UIB. Ha estat Conseller Pre-Adhesió en Política Regional de la Comissió Europea a Malta.

Les Illes Balears i el Protocol de Kyoto en els contextos estatal i europeu

Margalida Maria Ramis Sastre*

Alles portes de l'any 2005, any en què entrarà en vigor la Directiva 2003/87/CE, de 13 d'octubre de 2003, per la qual s'estableix un règim per al comerç d'emissions de gasos d'efecte hivernacle a la Comunitat Europea, conceptes com Protocol de Kyoto, canvi climàtic, emissions de CO₂, Pla nacional d'assignació, etc., han reprès amb força la presència a les capçaleres de les notícies relacionades amb les polítiques ambientals i també econòmiques d'arreu de la Unió Europea i de l'Estat espanyol, i sorgeixen moltes preguntes sobre l'estat de la qüestió, el compliment dels compromisos i el futur ambiental global.

El canvi climàtic

La temperatura mitjana de la superfície terrestre és variable i ha canviat de forma natural al llarg del temps. De la mateixa manera, l'anomenat "efecte hivernacle" és un fenomen natural pel qual determinats gasos de l'atmosfera permeten el pas de radiacions solars, però també en permeten només parcialment la sortida. Gràcies a aquest fenomen, la temperatura de la superfície de la terra fa que els éssers vius la puguin habitar. Per tant, cal aclarir que el problema que es pretén mitigar –no resoldre– no és l'efecte hivernacle, ni tampoc el procés progressiu i natural de canvi climàtic. De fet, quan es parla de canvi climàtic en el context del Protocol de Kyoto i altres instruments internacionals, s'ha d'entendre que es fa referència a l'augment accelerat de la temperatura mitjana de l'atmosfera i la superfície terrestre provocada per l'activitat humana, que ha fet augmentar, des de la revolució

industrial, la quantitat de gasos que produeixen l'efecte hivernacle, és a dir, els efectes antropogènics sobre el clima.

Les conseqüències d'aquesta intensificació de l'efecte hivernacle en el termini de 100 anys, en un escenari sense accions per canviar les tendències actuals, poden provocar un augment mitjà de la temperatura terrestre entre 1º i 3,5º, la qual cosa implica un increment superior mitjà al dels darrers 10.000 anys. Les conseqüències són: desplaçament de les regions climàtiques entre 200 i 600 km cap als pols i el consegüent increment de la desertificació; augment del nivell de la mar entre 15 i 95 centímetres i, per tant, enfonçament de les zones costaneres molt planes i de moltes

illes, especialment als oceans Índic i Pacífic; variació en els règims de pluges i vents a grans àrees del món; intensificació dels fenòmens climàtics extrems, etc.

En el cas específic de la Mediterrània, el punt més destacable pel que fa a les conseqüències derivades dels efectes antropogènics sobre el clima és el previsible estrès hídric al qual estarem sotmesos.

A la taula 1 es resumeixen els principals impactes a què pot estar sotmesa l'àrea mediterrània.

El desenvolupament industrial i turístic a la regió mediterrània i, a l'hora, la menor aportació hídrica als sistemes (per un augment de la irregularitat de les precipitacions i un aprofitament menor de l'aigua de pluja) pot produir estrès i sobreexplotació sobre els aqüífers, la qual cosa pot provocar una pèrdua de la qualitat de l'aigua, especialment en zones costaneres, a causa de la degradació ambiental, la salinització, etc.

En definitiva, el canvi climàtic és un problema mediambiental global o mundial, tant pel que fa a les causes com pel que fa als efectes; a més a més, no hi ha una correlació necessària entre el grau de responsabilitat d'un país o una regió en l'origen i el desenvolupament del problema i el nivell de vulnerabilitat als efectes adversos del canvi climàtic. El que sí que és evident és que la inèrcia, els retards i la irreversibilitat del sistema climàtic són factors que cal tenir en compte i que, com més tard es comencin a prendre mesures, els efectes

TAULA 1

	IMPACTES	ADAPTACIÓ
Aigua	Abastament	Reducció de la demanda
	Cicle hidrològic	
	Sobreexplotació	Augment de l'eficiència
Sòls	Erosió hídrica	Gestió adequada
	Afecció per sals	Millora de la tecnologia
	Degradació biològica	
Ecosistemes	Boscs	
	Prades	Prevenició i estratègies de conservació
	Zones humides	
	Migracions d'animals	
Agricultura, ramaderia i pesca	Productivitat	Canvis en les estratègies d'explotació
Energia	Augment del consum	Millora de l'eficiència
Assegurances	Canvi dels riscos	Nous productes
Indústria i transport	Noves activitats	
Turisme	Rendibilitat	Adequació del sector
Salut	Onades de calor	Polítiques de prevenció
	Propagació de malalties	

Font: *El canvi climàtic a la Mediterrània i als Països Catalans*, de Josep Enric Llebot

derivats de l'increment de les concentracions de gasos d'efecte hivernacle seran també menys reversibles.

Situació del Protocol de Kyoto

El Protocol de Kyoto de desembre de 1997 va concloure amb l'adopció d'un acord de reducció d'emissions de gasos d'efecte hivernacle per part de 38 països industrialitzats. El compromís obliga a limitar, durant el període 2008-2012, les emissions conjuntes de sis gasos d'efecte hivernacle¹ respecte a les de l'any 1990. Els objectius del Protocol, ratificat pels membres de la Unió Europea el maig de 2002, comprometen el conjunt dels països industrialitzats a reduir, en el termini de 2008 a 2012, un 5,2% de les emissions de gasos d'efecte hivernacle respecte del nivell de 1990. Pel que fa a la UE², el percentatge que s'ha de reduir és del 8%, i, en el repartiment intern d'aquest objectiu comú, l'Estat espanyol es va comprometre a no augmentar les emissions més d'un 15%.

Perquè el Protocol de Kyoto entri en vigor, cal que el ratifiquin un mínim de 55 països, i que entre ells sumin un 55% de les emissions dels països industrialitzats relacionats a l'annex I del Protocol. Ara per ara, 111 països l'han ratificat. En el cas de l'Estat espanyol, el Congrés dels Diputats, amb data d'11 d'abril de 2003, en va aprovar la ratificació amb la unanimitat de tots els grups parlamentaris — 284 vots, tots a favor. Per altra banda, els Estats Units —que sumen un 36% de les emissions dels països industrialitzats— varen decidir, l'any 2001 i sota el mandat del president George W. Bush, no ratificar-lo, motiu pel qual ara és necessari que Rússia (17,4%) el ratifiqui per tal de sumar-se al 44,2% de les emissions que representen els països que ja ho han fet.

Tot i que el Protocol de Kyoto encara no ha entrat en vigor, des de 2002 els objectius europeus de contenció de les emissions de gasos d'efecte hivernacle ja són obligatoris, i des de dia 10 de març de 2004, després que l'Eurocambra i el Consell de la UE l'aproassin, els procediments de vigilància i de comunicació sobre aquest tipus d'emissions també ja tenen caràcter d'obligatorietat, de manera que totes les disposicions d'aquest Protocol sobre el canvi climàtic ja són jurídicament vinculants per als estats membres.

Emissions a l'Estat espanyol

A l'Estat espanyol, les emissions en unitats de CO₂ equivalent³, si con-

TAULA 2		
SECTOR	% 2002 VS 1990	% SOBRE EL TOTAL D'EMISSIONS DE 2002
Energia i transport	43,38	77,73
Processos industrials diferents a la combustió	24,20	7,20
Dissolvents	20,40	0,42
Agricultura i ramaderia	15,00	11,00
Residus	63,00	3,90

Font: *Evolución de las emisiones de gases de efecto invernadero en España (1990-2002)*, de J. Nieto i J. Santamarta.

sideram els sis gasos d'efecte hivernacle, han augmentat un 38,06% entre 1990 (any base) i 2002, d'acord amb un estudi realitzat pel sindicat CCOO sobre l'impacte econòmic del Protocol de Kyoto. Aquest percentatge ja representa més del doble del màxim (15%) que l'Estat espanyol podia augmentar en el període 2008-2012. Si ens referim únicament a les emissions de CO₂ entre 1990 i 2002, podem afirmar que han augmentat un 42,27% i que representen el 80,85% de les emissions brutes de gasos d'efecte hivernacle.

Per fonts d'emissió⁴, les emissions totals de CO₂ equivalent entre 1990 i 2002 han estat (Taula 2).

Mecanismes que poden fer possible el compliment del Protocol de Kyoto; polítiques actuals per afavorir-ne (o no) el compliment

El Protocol de Kyoto, el principal objectiu del qual es fixar un compromís quantificat de reducció d'emissions, estableix, d'una banda, les mesures internes destinades a la reducció d'emissions, i d'una altra banda, i paral·lelament, defineix tres instruments suplementaris per facilitar el compliment d'aquests objectius, sempre amb la finalitat de complir els objectius fixats.

Mesures internes per a la reducció d'emissions

El Protocol de Kyoto, a l'article 2, especifica que, per tal de complir els compromisos quantificats de limitació i reducció de les emissions, els estats membres han d'aplicar i/o continuar elaborant polítiques i mesures nacionals destinades a limitar les emissions, com per exemple:

- 1. Foment de l'eficiència energètica en els sectors corresponents de l'economia nacional.
- 2. Protecció i millora dels elements que funcionen com a mecanismes d'absorció i dipòsits dels gasos d'efecte hivernacle; promoció de

pràctiques sostenibles de gestió forestal, aforestació i reforestació.

3. Promoció de modalitats agrícoles sostenibles tenint en compte les consideracions del canvi climàtic.

4. Investigació, promoció, desenvolupament i augment de l'ús de formes noves i renovables d'energia, de tecnologies de segrest del diòxid de carboni i de tecnologies avançades i innovadores que són ecològicament racionals.

5. Reducció progressiva o eliminació gradual de les deficiències del mercat, els incentius fiscals, les exempcions tributàries i aranzelàries.

6. Foment de reformes apropiades en els sectors corresponents amb l'objectiu de promoure polítiques i mesures que limitin o bé redueixin les emissions .

7. Mesures per limitar i/o reduir les emissions en el sector del transport.

El Consell Nacional del Clima⁵ va aprovar, el passat mes de febrer de 2004, el document sobre l'Estratègia de lluita contra el canvi climàtic i per al compliment del Protocol de Kyoto.

El document inclou un total de 440 mesures amb l'objectiu de conèixer a fons el problema del canvi climàtic; impulsar el coneixement científic d'aquest fenomen i les seves conseqüències i reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle per complir amb els objectius de Kyoto.

En el text es determinen cinc grans àmbits d'actuació per reduir els gasos d'efecte hivernacle: l'ordenació del territori; l'estalvi i l'eficiència energètica en el consum d'energia; l'ús de les millors tecnologies disponibles en les activitats econòmiques; l'aplicació de mesures fiscals que afavoreixin una menor contaminació, i l'aplicació de sistemes de gestió i de control ambiental en els sectors implicats.

Les principals veus crítiques de l'esmentada estratègia han apuntat

com a principal problema que en l'aprovació d'aquesta estratègia no es fixen terminis, ni prioritats, ni compromisos pressupostaris i normatius.

Els mecanismes de flexibilitat

Amb l'objectiu de contribuir a fer que es compleixin, amb major mesura, els compromisos de la Comunitat Europea i dels estats membres de reduir les emissions globals de gasos d'efecte hivernacle i augmentar-ne l'eficàcia en termes de costos del règim comunitari, és a dir, que assegurin beneficis globals al menor cost possible, el Protocol de Kyoto preveu tres mecanismes que s'han denominat "mecanismes de flexibilitat" del Protocol, que han de ser complementaris a les mesures d'acció interna. És a dir, el Protocol estableix que la utilització d'aquests mecanismes ha de ser suplementària a l'adopció de mesures internes destinades a la reducció d'emissions. Aquests mecanismes són:

- Mecanisme d'aplicació conjunta (JI⁶) per a la realització de projectes transnacionals de reducció d'emissions entre la UE i els antics països europeus del bloc soviètic.
- Mecanisme de desenvolupament net (CDM⁷), que permetrà canviar drets d'emissió d'una indústria d'un país desenvolupat per projectes realitzats per tal de reduir les emissions en un país en vies de desenvolupament.
- Comerç internacional de dret d'emissions.

Tots tres mecanismes permeten la participació del sector privat, però la responsabilitat de complir el Protocol continua essent dels governs. A més, sempre han d'estar vinculats a polítiques i mesures nacionals. D'aquí se'n deriven els conceptes de complementarietat o suplementarietat d'aquestes mesures.

Amb referència al darrer dels mecanismes esmentats, el 25 d'octubre de 2003 es va publicar la Directiva 2003/87/CE sobre el comerç de drets d'emissió de gasos d'efecte hivernacle. Aquesta directiva regula el comerç de drets d'emissió de CO₂ entre indústries de sis sectors⁸.

Abans de març de 2004, els estats membres havien d'assignar una quota de drets d'emissió a través del Pla Nacional d'Assignació. A partir de l'any 2005, les empreses que superin la quota d'emissió de CO₂ han de comprar drets d'emissió a d'altres que no els hagin utilitzat.

Aquesta directiva afecta el 50% de les emissions de CO₂ de la UE, i

entre el 45% i el 50% de les emissions a l'Estat espanyol. El Govern del PP no va presentar el Pla Nacional d'Assignació a la Comissió Europea en el termini establert (març de 2004), que havia d'estar llest a finals d'octubre com a màxim, per tal de poder crear un mercat d'emissions a tota la UE a partir de l'1 de gener de 2005, com preveu la directiva.

En una nota de premsa de dia 18 de maig de 2004, el Ministeri de Medi Ambient del nou govern espanyol es comprometé a presentar el Pla Nacional d'Assignació a principis del mes de juliol, amb la qual cosa s'aturà el procediment d'infracció que la comissària de Medi Ambient de la UE, Margot Wallström, ja havia anunciat que s'iniciava el mateix dia 18 de maig.

El 17 de juny de 2004, la Comissió Delegada del Govern per assumptes econòmics va aprovar l'avanç del Pla Nacional d'Assignació, segons el qual el Govern es fixa com a objectiu que les emissions a l'Estat espanyol en el període 2005-2007 s'estabilitzin en una mitjana de les emissions dels tres últims anys disponibles (2000-2002) i que assoleixin el 24% en el període 2008-2012 respecte l'any base 1990. La diferència entre aquest 24% i el 15% del Protocol de Kyoto es complirà gràcies als elements que funcionen com a mecanismes d'absorció i dipòsit dels gasos d'efecte hivernacle (2%) i l'adquisició de drets a l'exterior mitjançant els esmentats mecanismes de flexibilitat del Protocol de Kyoto (7%).

D'aquest document en resulta una assignació de 161,25 milions de tones de CO₂ per al període 2005-2007, que es repartiran d'aquesta manera entre els diferents sectors afectats per la directiva: 86'4 milions de tones per a les centrals termoelèctriques; 15'97 milions de tones per a les refineries de petroli; 11'94 milions de tones per a la siderúrgia; 15'97 milions de tones per al ciment i la calç; 11'12 milions de tones per al vidre i la ceràmica i 5'35% per al sector paperer.

La gestió dels drets d'emissió serà competència de les comunitats autònomes, que repartiran els permisos d'emissió que cada any tindrà cada una de les instal·lacions dels sectors afectats per la directiva.

Així, els sectors afectats poden i han d'adaptar-se a aquest nou escenari. En primer lloc, han de conèixer les seves fonts d'emissió, determinar els nivells d'emissió anuals i realitzar un esforç tecnològic per millorar l'eficiència dels processos productius. En segon lloc, i com a mesura com-

plementària, han de dissenyar estratègies per utilitzar com a suport els mecanismes flexibles com el comerç d'emissions, al qual s'han d'afegir en el futur els mecanismes de desenvolupament net i l'aplicació conjunta. Com en el cas del comerç d'emissions, és probable que la Unió Europea no esperi que entri en vigor el Protocol de Kyoto per incorporar a la seva legislació aquests mecanismes.

Les Illes Balears i el Protocol de Kyoto

Per analitzar el grau de compromís de la nostra comunitat autònoma és imprescindible fer referència a l'estudi que va fer públic CCOO l'octubre de 2003 sobre les emissions de gasos d'efecte hivernacle a l'Estat espanyol per comunitats autònomes, realitzat amb una metodologia única adaptada a les normes oficials de l'IPCC⁹ pel que fa a la comptabilització de les emissions equivalents de CO₂.

A la taula 3 es mostra l'augment de les emissions entre 1990 i 2002 a cada territori. Els majors augments s'han produït a les Canàries, el País Valencià, les Balears i Madrid. El País Basc és l'única comunitat autònoma que compleix el Protocol de Kyoto i on menys han augmentat les emissions; la segueixen Astúries i Aragó.

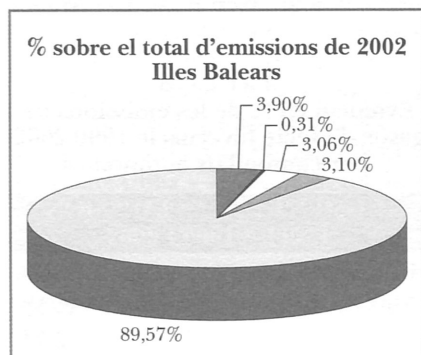
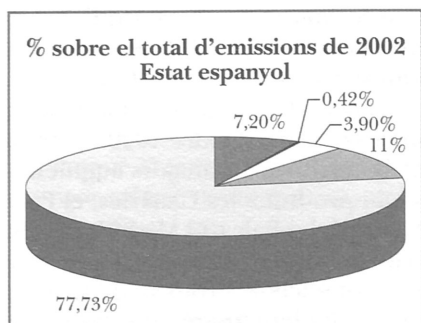
TAULA 3
Evolució en % de les emissions de gasos d'efecte hivernacle 1990-2002 per comunitats autònomes

AUGMENT DE LES EMISSIONS ENTRE 1990 I 2002	
Estat espanyol	38,06
Andalusia	46,18
Aragó	22,74
Astúries	20,23
Illes Balears	57,57
Canàries	76,76
Cantàbria	38,34
Castella – La Manxa	41,03
Castella i Lleó	26,12
Catalunya	37,03
País Valencià	62,10
Extremadura	51,24
Galícia	28,95
Madrid	55,37
Múrcia	51,83
Navarra	43,42
País Basc	14,32
La Rioja	46,37
Ceuta	41,34
Melilla	49,53

Font: *El impacto económico del Protocolo de Kyoto en España*, de J. Nieto i J. Santamarta.

Les emissions de gasos d'efecte hivernacle en diòxid de carboni (CO₂) equivalent han augmentat a les Illes Balears un 57,57% l'any 2002 pel que fa a l'any base (1990), gairebé **quatre cops més que el que permet el Protocol de Kyoto per a l'any 2012** i molt superior al creixement mitjà de l'Estat espanyol.

Les emissions de les Balears representen el 2,33% del total de l'Estat espanyol, la població en representa el 2,06% i el PIB, el 2,59%. El major percentatge de les Balears, tot i que no té indústries intensives d'energia i emissions, es deu al fet que l'electricitat es genera amb combustibles fòssils (carbó, fuel i gasoil) i al fet de ser una societat basada en el sector dels serveis.

Font: Elaboració pròpia segons les dades de *Las emisiones de gases de efecto invernadero en España por comunidades autónomas*, de J. Nieto i J. Santamarta

Si comparem el pes relatiu dels diferents sectors al total d'emissions l'any 2002 entre l'Estat espanyol i les Illes Balears, el fet més significatiu és el pes del sector energètic i de transport, que representa un 89,75% a les Illes Balears; a l'Estat espanyol aquest sector va ser, l'any 2002, el responsable del 77,73% de les emissions. En tots dos casos és el major responsable de

les emissions, que varen experimentar un augment del 43,38% i el 46%, respectivament, entre 1990 i 2002. En el cas de les Illes Balears, el transport és el responsable del 25% d'aquest augment. Per una altra banda, les indústries del sector energètic a les Balears (centrals termoelectriques) han augmentat molt les emissions (un 80%), representen el 49% i expliquen el 63% de l'augment experimentat. La producció d'electricitat i el transport són responsables del 88% de l'augment de les emissions.

Els processos industrials diferents a la combustió, com la producció de ciment, la indústria química i la metal·lúrgica, representaren el 2002 el 7,2% a l'Estat espanyol (amb un increment del 24,2% respecte de l'any base, inferior a la mitjana); a les Balears en representaren tan sols un 3,9%.

Els residus i els dissolvents representen percentatges similars, mentre que l'agricultura i la ramaderia representen només el 3,1% del total de les emissions de diòxid de carboni (CO₂) equivalent a les Balears i un 11% a l'Estat espanyol.

Pel que fa a les mesures que s'haurien de prendre a l'àmbit regional, encara no s'ha elaborat el Pla Regional de Protecció del Clima que el Ple del Parlament, en sessió de dia 12 de novembre del 1996, va aprovar per unanimitat. En la sessió posterior de dia 5 de maig del 1998, el Ple del Parlament hi insistí i aprovà novament un nou termini per a l'elaboració d'aquest Pla en previsió d'una ratificació del Protocol de Kyoto per part del Govern. Actualment, com ens ha informat el Servei de Residus i Contaminació Atmosfèrica de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, el Pla continua en procés de redacció, i s'espera que el 30 de juny de 2004 es lliurin a la Conselleria els resultats dels estudis científics i de recollida de dades per fer-ne la redacció final.

Aquest Pla ha de servir com a instrument planificador i marc de referència per orientar les polítiques sectorials regionals en les activitats que més poden influir sobre el sistema climàtic. També ha de definir, en l'àmbit de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, els compromisos i les actuacions per possibilitar el compliment dels objectius estatals i comunitaris a l'hora d'encarar una problemàtica ambiental global com és el canvi climàtic; i conèixer i minimitzar els efectes que pot provocar en la temperatura, les precipitacions, el nivell de la mar, etc., que poden tenir conseqüències locals importants. ■

REFERÈNCIES

- BLÁZQUEZ, M.; MURRAY, I; GARAU, J. M. (2002). *El tercer boom: Indicadores de sostenibilidad del turismo de las Illes Balears 1989-1999*. Centre d'Investigacions de Tecnologies Turístiques de les Illes Balears (CITTIB). Palma: Edicions Lleonard Muntaner.
- CHUECA, A. (2000). *Cambio climático y derecho internacional*. Fundación Ecología y Desarrollo.
- Document de l'Estratègia Espanyola contra el canvi climàtic i per al compliment del Protocol de Kyoto (2003). Oficina Espanyola de Canvi Climàtic.
- LLEBOT, J. E. (2002). «El canvi climàtic a la Mediterrània i als Països Catalans». Ponència presentada al Fòrum per la Sostenibilitat de les Illes Balears. Conselleria de Medi Ambient.
- NIETO, J.; SANTAMARTA, J. (2003). *El impacto económico del Protocolo de Kyoto en España*. Publicacions de CCOO.
- NIETO, J.; SANTAMARTA, J. (2003). *Evolución de las emisiones de gases de efecto invernadero en España (1990-2002)*. Publicacions de CCOO.
- NIETO J.; SANTAMARTA, J. (2003). *Las emisiones de gases de efecto invernadero en España por comunidades autónomas*. Publicacions de CCOO.
- OCAÑA, C. «El mercado de emisiones de CO₂ y el Plan Nacional de Asignación». A: *5 Días*. Zaragoza: Cátedra SAMCA de Regulación y Competencia de la Universidad de Zaragoza.
- OCAÑA, C. (2003). «El impacto del Protocolo de Kyoto sobre la economía española». Zaragoza: Cátedra SAMCA de Regulación y Competencia de la Universidad de Zaragoza.
- SAURA, J. (2003). *El cumplimiento del Protocolo de Kyoto sobre cambio climático*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Text del Protocol de Kyoto de la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el canvi climàtic (1997).
- Text de la Convenció marc de les Nacions Unides sobre el canvi climàtic (1992).
- Text de la Directiva 2003/87/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 13 d'octubre de 2003, per la qual s'estableix un règim per al comerç d'emissions de gasos d'efecte hivernacle a la Comunitat i per la qual es modifica la Directiva 96/61/CE del Consell (text pertinent a l'efecte d'EEE) Diari Oficial de la Unió Europea L 275/46, de 25 d'octubre de 2003).
- Text de la proposta del Pla Nacional d'assignació de drets d'emissió (6 de juliol de 2004). Ministeri de Medi Ambient.

PÀGINES WEB D'INTERÈS:

- <http://www.unfccc.org>
<http://www.ipcc.ch>
<http://europa.eu.int/comm/envir>
<http://www.mma.es>
<http://www.climnet.org>

¹ En el marc del Protocol de Kyoto, els gasos d'efecte hivernacle considerats són: el diòxid de carboni (CO₂), el metà (CH₄) l'òxid nítrós (N₂O), els carburs hidrofluorats (HFC) i perfluorats (PFC) i l'hexafluorur de sofre (SF₆). Altres gasos d'efecte hivernacle no es computen en els totals nacionals, ja que no resulten directament d'emissions anotropogèniques o estan regulats per altres acords internacionals, com és el cas dels gasos fluorats recollits en el Protocol de Montreal relatiu a la protecció de la capa d'ozó.

² Els països de la Unió Europea (UE) van decidir complir conjuntament els seus compromisos de limitació i reducció d'emissions, d'acord amb el que preveu l'article 4 del Protocol de Kyoto, que permet que un grup de països –el que s'anomena una agrupació d'interès econòmic– assumeixin els compromisos de forma conjunta, amb el corresponent repartiment intern de la càrrega.

³ Es defineix la "tona equivalent de diòxid de carboni" com una tona mètrica de diòxid de carboni (CO₂) o una quantitat de qualsevol altre gas d'efecte hivernacle previst a l'annex II del Protocol amb un potencial equivalent d'encalament del planeta.

⁴ En la classificació d'activitats de la metodologia IPCC (Pannell Intergovernamental de Canvi Climàtic), pel que fa a les fonts d'emissió per a la realització dels inventaris nacionals de gasos d'efecte hivernacle, es consideren els grups següents:

– **Emissions procedents de combustibles.**

Aquest grup inclou les emissions de la combustió de fonts fixes i mòbils (transport inclòs), les emissions evaporatives de les activitats d'extracció, transport i distribució de combustibles

– **Processos industrials.** Emissions durant els processos, en què els gasos d'efecte hivernacle són productes secundaris de la producció

– **Utilització de dissolvents.** Aplicació de pintures, desgreixatge i tintorereries, productes químics (fabricació i procés) i altres usos

– **Agricultura.** Fermentació entèrica de ramaderia, detritus d'animals, cultiu d'arròs, ús de fertilitzants i combustió de residus agrícoles i altres emissions

– **Canvi d'ús de la terra i servicultura.** Absorcions i emissions procedents dels boscs i de les activitats de canvi de l'ús de la terra

– **Emissió o absorció de CO₂** en els sòls provocats per la gestió i canvi d'ús de la terra

– **Tractament de residus.** Abocadors, aigües residuals i altres processos que alliberen gasos

⁵ La Comissió Nacional del Clima va crear-se el 1992 i va elaborar el Programa Nacional del Clima. L'elaboració d'aquest Programa, la incorporació al Pla nacional d'I+D d'un Pla nacional específic sobre el clima, la creació, l'any 2001, de l'Oficina Espanyola de Canvi Climàtic, la reorganització del Consell Nacional del Clima i l'elaboració recent de l'Estratègia contra el canvi climàtic, esdevenen les iniciatives de caràcter institucional per tal d'acomplir els compromisos assumits.

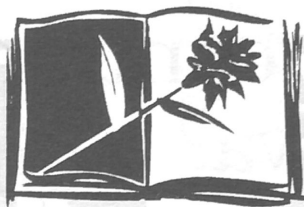
⁶ JI: Joint Implementation

⁷ CDM: Clean Development Mechanisms

⁸ Els sectors que han de participar en el mercat d'emissions de CO₂ són: centrals termoelectriques de combustibles fòssils, refinaria, coquerries i instal·lacions de combustió de més de 20 MW tèrmics, ciment, calç, ceràmica, vidre, siderúrgia i paper i cartó. A partir de l'any 2008, la Comissió Europea preveu ampliar l'àmbit de la directiva a altres sectors i a tots els gasos d'efecte hivernacle.

⁹ IPCC: Grup Intergovernamental d'Experts sobre Canvi Climàtic.

* Llicenciada en Física

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1
Cp 07001

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9
Cp 07003

S'ARENAL

Gaspar Rul·lan, 5
Cp 07006

MOLINAR

Xadó, 7
Cp 07008

RAFAL VELL

Pere Ripoll i Palou, 9
Cp 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
Cp 07013

ESTABLIMENTS

Pça. Immaculada, 3
Cp 07010

SON RAPINYA

Catalina March, 4 A
Cp 07013

SON FORTEZA

St. Isidre Llauredor, 25
Cp 07005

SON GOTLEU

Regal, 105
Cp 07008

GÈNOVA

Barranc, 22
Cp 07015

EL TERRENO

Nigul, 1
Cp 07015

COLL D'EN RABASSA

Albuera, 1
Cp 07007

POLÍGON DE LLEVANT

Ciutat de Querétaro, 3
Cp 07007

CASAL SOLLERIC

Passeig del Born, 27
Cp 07012

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar, 104
Cp 07002

SON XIMELIS

Cap Enderrocat, s/n
Cp 07011

GABRIEL LLABRÉS

Antoni Planas i Franch, 4
Cp 07001

SON CLADERA

Cala Serena, 3
Cp 07009

SA INDIOTERIA

Gremi de Tintorers, 2
Cp 07009

SIOPJ

Pere d'Alcàntara Penya, 11
Cp 07006

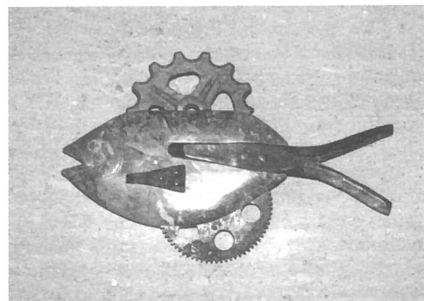
Ajuntament de Palma

COORDINACIÓ DE BIBLIOTEQUES DE BARRIADA DE L'AJUNTAMENT DE PALMA:
C/ DE L'ALMUDAINA, 7 A - CP 07001 - TEL. 971 71 87 95

Cal una contrareforma educativa?

Jaume Lladó

© Ferran Aguiló

La història de l'educació és la història de la democràcia. No és possible aconseguir la veradera llibertat si hom viu dins la ignorància. Per ser realment lliures cal poder accedir a la informació i tenir la capacitat d'avaluar-la críticament. Només en aquestes condicions una persona pot prendre decisions amb coneixement de causa.

Al l'Antic Règim l'ensenyament era un privilegi al qual només hi tenien dret els fills dels prohoms de les classes benestants. A poc a poc, emperò, a mesura que les societats han anat assolint noves fites democràtiques, també s'han dotat de sistemes educatius cada cop més universals. Hi ha un abans i un després de l'escolarització obligatòria. Però això encara no bastava i calia que els futurs ciutadans estiguessin cada vegada més ben preparats, que sabessin més i millor, que fossin capaços d'enfrontar-se a raonaments més complexos, que adquirissin valors democràtics i desenvolupassin actituds imprescindibles per sobreviure dins una societat de canvis continus. Així que es va haver d'allargar el període d'escolarització obligatòria. I es va haver de tornar allargar altre cop fins a arribar a la LOGSE, que manté els alumnes als centres escolars com a mínim fins als setze anys. Aquesta va ser la veradera revolució.

Una revolució, emperò, que canviava radicalment la fesomia dels nostres instituts i obligava el professorat de secundària a adaptar-se a una situació totalment nova. L'allargament de l'escolarització, que beneficia fonamentalment a les classes més humils, no és percebuda així per molts dels alumnes. Uns alumnes als quals es pretén oferir una oportunitat a la vida que difícilment tendran si no s'aprofiten de l'avinentsa. L'adolescència és una edat molt complexa. El pas de nin a adult sovint és traumàtic. I si té lloc dins un entorn socialment degradat o envoltat d'una situació familiar desestructurada o mancada d'afectivitat pot desembocar

en actituds de rebuig contra tot en general i contra el professorat i la institució escolar en particular. Aquests alumnes abans eren expulsats del sistema educatiu sense contemplacions. Anaven a parar al carrer i se'n sortien així com podien. Ara no. Ara són dins els instituts on, malgrat ells mateixos, els oferim la possibilitat de trencar el cercle viciós dins el qual es troben i reconduir el seu futur amb l'accés al món de la cultura.

Queda clar, per tant, que si assumim l'escolarització obligatòria fins als setze anys la tasca docent és molt i molt més complicada, a causa, no de problemes estrictament educatius, sinó socials i familiars. Per sortir-nos-en, el professorat hem d'emprar noves estratègies, no ens podem dedicar només a abocar coneixements, també hem de treballar per guanyar-nos la confiança dels alumnes, per fer-los entendre que no som els seus enemics, ans al contrari, som els que els volem ajudar a aprendre, a créixer intel·lectualment, a arribar a quotes de coneixements a les quals no varen poder accedir les generacions anteriors. I aquesta és una tasca extremadament difícil i complicada. Cal fer feina en equip, cal el suport moral i econòmic de les administracions educatives, cal autonomia per poder-nos adaptar a cada situació concreta, cal col·laboració amb les famílies, i cal una legislació estable que ens permeti treballar amb garanties de futur, sense ziga-zagues cada dos per tres.

Els problemes educatius no es poden solucionar amb canvis continus de lleis ni amb paraules grandiloqüents com "qualitat" o "cultura de l'esforç". Cal deixar-nos fer la nostra feina, confiar amb la nostra professionalitat i atorgar-nos un marge de maniobra suficient per poder respondre de forma més individualitzada a les necessitats de cadascun dels nostres alumnes.

La societat ens demana que lluitem contra l'exclusió social, contra la marginació i contra les discriminaci-

ons de qualsevol tipus, però això només es pot fer si ensenyam dins un context igualitari, si practicam el que deim defensar teòricament. Els alumnes han de conviure entre ells, els més intel·ligents i els que no ho són tant, els que tenen doblers i els que no en tenen, els que són d'aquí i els que han vingut d'altres indrets. A tots els hem d'oferir les mateixes oportunitats de progressar, tots han de poder arribar als mateixos objectius, i tots han de percebre que importen, que se'ls té en compte i que poden aspirar a tot. No podem separar-los en bons i dolents, ni en bons al·lots i esburbats, perquè des del moment que feim una tria influïm en la seva autoestima, reforçam la d'uns i capficam la dels altres, la qual cosa pot ser un obstacle més per sortir del pou dins el qual es roben alguns d'ells. Calen mesures individualitzades per suplir mancances, però només en casos extrems. Quan vegem que han fracassat totes les altres mesures ens podem plantejar una via específica per algun o alguns alumnes. La convivència de gent diferent és enriquidora i, si hom la sap manejar, pot servir per desenvolupar les actituds i els valors que esmentava abans.

La filosofia de la LOCE no combregava amb aquesta forma d'entendre l'educació. Per la LOCE el sistema educatiu és una carrera d'obstacles que l'alumne ha d'anar superant amb l'ajuda només de l'anomenada "cultura de l'esforç". Els qui són capaços de botar l'altura establerta segueixen; els altres són desviats a carrerons sense sortida, on podran quedar aparcats fins que siguin aptes per incorporar-se als estaments més baixos del món laboral o engreixar la llista de l'atur.

Més important que la llei marc que regula el sistema educatiu, la complexitat d'avui en dia reclama una major flexibilitat, una molt major autonomia dels centres i, sobretot, una coordinació, el més estreta possible, entre l'escola i els serveis socials. ■

REVISTA DE CULTURA I D' IDEES 13

Immigració: per una estratègia europea

Kofi Annan*

En els propers anys i decennis, la immigració serà un dels principals terrenys en què la Unió Europea ampliada serà posada a prova. Si les societats europees superen el repte, la immigració les farà més riques i més fortes. Si no, el preu a pagar podrà ser un descens del nivell de vida i l'increment de les tensions socials.

No hi ha dubte que les societats europees necessiten immigrants. Els europeus viuen més que abans i tenen menys fills. Sense la immigració, la població dels estats de la Unió, que aviat comptarà amb vint-i-cinc estats, disminuirà: de prop dels 450 milions actuals podria passar a 400 milions el 2050.

Aquesta no és una situació exclusiva d'Europa. El Japó, la Federació Russa i Corea del Sud, entre altres, corren el mateix perill: en el futur, podrien estar mancades de la mà d'obra suficient per fer funcionar l'economia i assegurar determinats serveis, amb el marasme i l'estancament com a conseqüències. La immigració no és una panacea, però qualsevol solució a aquests problemes necessàriament hi passa. És cert que Europa continuarà essent un imant per als habitants d'altres continents. Les desigualtats estan molt marcades en el món d'avui, els recursos de què els europeus troben totalment natural poder disposar són inexistents per a la major part dels habitants d'Àsia i d'Àfrica.

Per tant, no és sorprenent que –com les desenes de milions d'europeus pobres més agosarats que foren atrets per les promeses del Nou Món– molta de gent vegi Europa com un continent amb possibilitats il·limitades, on podria començar una nova vida.

Tots els països tenen el dret de decidir si volen o no acollir les persones que deixen voluntàriament el seu país (la situació és diferent per als refugiats, als quals el dret internacional reconeix el dret de ser protegits). Però els europeus s'equivocarien si tancassin les portes. Això no sols per-

judicaria, a llarg termini, la seva situació econòmica i social, sinó que també duria més i més persones a provar de penetrar al seu territori per vies tortuoses, demanant asil polític (cosa que provocaria sobrecarregar un sistema planejat per protegir els refugiats que han hagut de defugir la persecució), acudint als traficants de persones, o fins i tot arriscant la vida en temptatives desesperades, amagats en vaixells, en camions o avions.

La immigració clandestina és un problema real, i els estats han de cooperar per posar-hi fi, sobretot prenent mesures enèrgiques contra els traficants que exploten els més vulnerables i minen l'estat de dret. Però la lluita contra la immigració clandestina s'ha d'inscriure en una estratègia molt més àmplia. El que cal és crear veritables vies d'immigració regular i cercar de treure'n els màxims avantatges, salvaguardant els drets fonamentals dels migrants.

Les migracions també poden ser profitoses per als estats pobres. El 2002, almenys 88 mil milions de dòlars han estat enviats pels migrants als països en desenvolupament. Això és el 54% més que el total de l'ajut al desenvolupament, que només ha arribat als 57 mil milions de dòlars.

La immigració presenta, doncs, beneficis per a tots els països, i requereix una major cooperació internacional. La Comissió mundial de les migracions internacionals, que ha estat creada recentment i que és copresidida per eminents personalitats de Suècia i d'Àfrica del Sud, podria ajudar-nos a elaborar normes internacionals i polítiques més eficaces en matèria de gestió de la immigració, la qual cosa seria d'interès per a tothom. Estic convençut que tindrà bones propostes, i esper que aquestes propostes seran ben rebudes, tant pels països d'origen dels migrants com pels països que els acullen.

Gestionar la immigració, no és únicament obrir les portes i cooperar amb els altres països. També és fer possible que els nouvinguts es puguin

integrar. Els immigrants s'han d'adaptar a la societat que els acull, i aquesta s'ha d'adaptar a ells. Les estratègies d'integració creatives són indispensables perquè la immigració sigui un trumfo i no una càrrega.

Cert és que cada país veu les coses a través del prisma de la seva identitat i de la seva cultura, però ningú no ha de perdre de vista la inestimable contribució que milions d'immigrants ja han aportat a les societats europees modernes. Polítics, científics, professors d'universitat, esportistes i artistes de renom han sorgit de la immigració. Sense ser famosos, molts d'altres immigrants aporten el seu gra d'arena a l'edifici social. Treballen a hospitals, tenen cura dels infants de pares treballadors i ocupen nombrosos llocs de feina útils pels quals els candidats no es barallen gaire. La immigració no és un problema: és una solució.

Totes aquelles persones que creuen en el futur d'Europa i la dignitat dels éssers humans s'han d'oposar a l'opinió que consisteix a atribuir a la presència dels immigrants tots els mals que pateix la societat. La gran majoria d'immigrants són treballadors, coratjosos i decidits. No cerquen aprofitar-se d'un sistema, sols demanen una oportunitat, per a ells i les seves famílies. No són criminals ni terroristes. No desitgen viure a part, sinó integrar-se sense perdre la seva identitat.

En el segle XXI, els migrants necessiten Europa. Però Europa també té necessitat dels migrants. Una Europa closa sobre ella mateixa, seria una Europa més miserable, més pobre, més feble, més vella. Una Europa oberta i capaç de gestionar la immigració, serà una Europa més justa, més rica, més forta, més jove. ■

Aquest article va ser publicat a nombrosos diaris europeus el 24 de gener d'enguany. Aquest text és una traducció de la versió francesa (<http://www.un.org/french/sg/articles/immigration040130.htm>)

* Secretari general de l'ONU

Immigració i normalització lingüística a les Illes Balears

Joan Melià*

1. Immigració i llengua

L'estudi de la immigració és un dels aspectes bàsics per a la comprensió de la situació sociolingüística de les Illes Balears. La transcendència de la immigració en el procés de canvi lingüístic a les Balears és deguda a la confluència del pes demogràfic relatiu que suposa en el conjunt del territori amb les condicions socials i polítiques en què es produeix, condicionat per la repressió patida pel català durant gran part dels darrers segles i pel marc legal vigent.

Des de la meitat del segle XX fins a l'actualitat, l'increment de la població de les Illes Balears ha estat espectacular fins a arribar a duplicar-se en cinquanta anys (Taula 1) i actualment sobrepassar amb tota seguretat el milió de persones.¹

El factor principal d'aquest creixement ha estat la immigració. L'any 2003, segons el Padró Municipal d'Habitants (PMH)², a les Illes Balears hi vivien 393.486 que no hi havien nascut, la qual cosa suposa el 41,5%; si ho miram des de la perspectiva de l'interès sociolingüístic, podem precisar que les persones que viuen a les Illes Balears i han nascut fora de l'àmbit lingüístic català són 346.667 (36,6%)³. A aquestes xifres hi hauríem d'afegir tots els residents a les Illes Balears que no hi estan empadronats (persones en situació irregular, que hi resideixen temporalment, etc.).

Hi ha cinc municipis de les Illes, tots de Mallorca, on les persones que

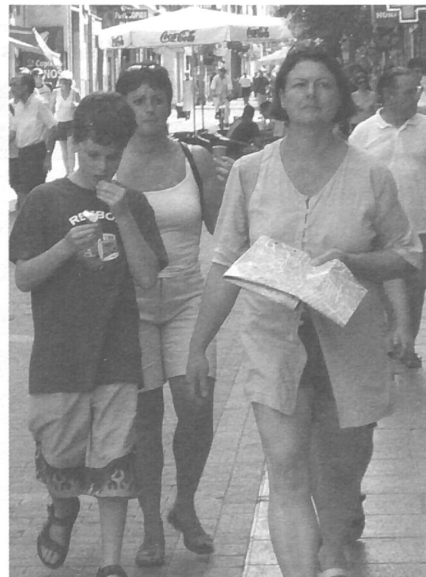
han nascut als Països Catalans no arriben al 50% del total de la població (Alcúdia, Andratx, Calvià, Capdepera i Son Servera).

Tot i l'important increment relatiu de la immigració estrangera durant la darrera dècada, la major part dels immigrants (200.621, 57,9%) són de procedència espanyola i es reparteixen de manera molt equilibrada entre els dos sexes (51,3% d'homes i 48,7% de dones).

El motiu del trasllat a les Illes Balears de la població immigrada d'origen espanyol és bàsicament laboral: ocupar llocs de feina relacionats amb el turisme (hoteleria, restauració...), la construcció, l'Administració, la docència, etc.

La distribució territorial d'aquesta immigració és irregular. Trobam municipis on superen el 25% del total de la població (Alcúdia, Calvià, Capdepera, Eivissa, Sant Antoni i Son Servera) i municipis, tots de Mallorca, on no arriben al 5% (Campanet, Fornalutx, Lloret, Llubí, Mancor, Maria de la Salut, Montuïri, Petra, Sant Joan, Sineu, Vilafranca i Ariany). A Palma la presència de població d'aquest origen varia considerablement d'unes barriades a unes altres.

La població immigrada nascuda a l'estranger presenta una diversitat molt més alta, en tots els aspectes. A més de tenir menys pes relatiu que l'espanyola, no comença a se considerable fins a la darrera dècada del segle XX. L'any 2003 eren 146.046 les persones que havien nascut a

El turisme ha estat la principal causa de la immigració

l'estranger, la qual cosa significa el 15,4% del total de la població i el 42,1% del total dels immigrants. Així i tot, els que tenen la nacionalitat estrangera són només 126.505 (13,4%). Segons les dades de l'INE del 2003, la proporció de població de nacionalitat estrangera de les Illes Balears és la més alta de l'Estat i en duplica la mitjana (6,2%). Les comunitats autònomes que segueixen les Balears se situen a una distància considerable; les més pròximes són Madrid (10,3%), Canàries (9,5%), País Valencià (9,3%), Melilla (9,3%), Múrcia (9,0%) i Catalunya (8,1%)⁴. En el conjunt dels Països Catalans és el 8,9%.

Actualment, a les Illes Balears, hi viuen persones procedents de 149 estats diferents, però el pes demogràfic que hi tenen varia enormement. La major part dels immigrants estrangers són d'origen europeu, però han vist reduït el seu pes de manera considerable entre el 1999 i el 2003 (del 75,6% al 51,3%), mentre que els sud-americans en aquest mateix període han quadruplicat la seva importància relativa (del 6,4% al 28,7%). És clar que, durant aquest període s'ha produït grans canvis en l'origen dels contingents d'immigrants; per exemple, mentre que els immigrants alemanys, anglesos o francesos s'han multiplicat per poc més d'1,5 i els marroquins per 3,5; els equatorians s'han multiplicat per 134, els nigerians per 56, els búlgars per 30, els colombians per 29 i els romanesos per 17.

TAULA 1
Evolució de la població de les Illes Balears (1950-2001)

	1950	1960	1970	1981	1991	2001
Població	419.628	441.732	532.946	655.945	709.146	878.627

TAULA 2

Evolució del pes relatiu dels deu estats amb més immigrants a les Balears el 2003

	1996		1999		2003	
	Total	%	Total	%	Total	%
Total	31.973	100,0	40.054	100,0	126.505	100,0
Alemanya	8.250	25,8	12.736	28,3	22.905	18,1
Regne Unit	6.847	21,4	8.741	19,4	13.714	10,8
Marroc	2.306	7,2	3.623	8,0	12.650	10,0
Equador	21	0,1	89	0,2	11.937	9,4
Argentina	952	3,0	1.102	2,4	9.148	7,2
Colòmbia	182	0,6	296	0,7	8.464	6,7
Itàlia	1.171	3,7	1.832	4,1	6.079	4,8
França	2.666	8,3	3.584	8,0	5.893	4,7
Bulgària	44	0,1	83	0,2	2.456	1,9
Holanda	1.056	3,3	1.393	3,1	2.077	1,6
Resta	8.478	27,4	6.575	16,4	31.182	24,6

La causa per la qual els estrangers s’instal·len a les Illes Balears és, lògicament, la voluntat de millorar. En uns casos aquesta millora es relaciona amb la climatologia o amb la promoció laboral (la tria de les Illes per viure-hi sol ser premeditada) i en altres amb la necessitat de trobar una feina que els assegurï la supervivència (en aquest cas l’arribada a les Balears sol ser més atzarosa). Per tant podríem distingir entre els qui tenen objectius residencials i els qui en tenen de laborals.

Entre els primers es poden fer diversos subgrups. Un estaria format pels jubilats; el 21,6% dels estrangers europeus residents i el 24,4% dels d’Amèrica del Nord tenen 60 o més anys; mentre que només són l’1,7% dels africans i el 2,7% dels sud-americans⁵. Un altre subgrup el formarien els “teletreballadors” o els qui, tot i treballar físicament fora, ho poden compaginar amb la seva residència permanent o de llarga durada a les Balears. També hi hauríem de comptar les persones relacionades amb activitats artístiques i que han triat les Illes per residir-hi temporalment o de forma definitiva. En bona part, els integrants d’aquest grup, són europeus, bàsicament d’Alemanya i Gran Bretanya.

Entre els segons hi ha les persones que vénen a la recerca de feina. Aquí també podem distingir diversos subgrups. D’una banda hem de comptar els estrangers d’origen europeu (principalment alemany o britànic) l’activitat laboral dels quals està

directament relacionada amb el turisme o que fan una feina adreçada a donar servei als residents de la seva mateixa nacionalitat que han estat esmentats en el sector anterior (entre aquest tipus de treballadors hi hem de comptat professionals de la sanitat, tècnics de manteniment, immobiliaris, periodistes, etc.). Però, una bona part d’aquest sector l’hem de cercar entre els immigrants que s’ocupen en activitats com l’agricultura, la construcció, les feines domèstiques, la cura i companyia a persones majors, etc. En aquest camp hi hem de destacar la població d’origen hispano-americà i africà.

Des d’aquesta perspectiva es pot explicar la joventut de la immigració procedent d’aquests territoris: prop del 80% dels immigrants africans i d’Amèrica Central i del Sud tenen menys de 40 anys (més del 50% dels africans i dels sud-americans en tenen menys de 30)⁷.

L’especialització en el destí laboral dels grups d’immigrants segons el seu origen, explica algunes diferències importants en el nombre d’immigrants de cada sexe venguts de diversos estats. Segons dades del 2003, els estats que aporten una proporció més elevada d’immigrants homes són africans: el Senegal (78%), Nigèria (75%), el Marroc (71%) i Algèria (70%)⁸. Els estats en què el sentit de l’aportació s’inverteix, encara que no de manera tan clara són: Rússia (69% de dones), Brasil (68%), República Dominicana (66%), Dinamarca (64%) i Suècia (62%)⁹. Per conti-

nents, l’única dada actualment significativa és la d’Àfrica, que aporta 72,5% d’homes i només 27,5% de dones; entre els hispanoamericans la diferència que hi havia fa uns anys a favor de les dones s’ha reduït notablement (ara les dones només hi representen el 52,7%), la qual cosa, probablement, és un indicador de la major facilitat d’estabilització d’aquest col·lectiu.

La distribució territorial dels immigrants estrangers per les Illes no és tampoc homogènia. Tenint en compte la població de nacionalitat estrangera, a Mallorca suposen el 13,0%, a Menorca el 9,6% i a Eivissa i Formentera el 18,3%. Aquesta diversitat també es dona si ho analitzam per localitats; hi ha poblacions on els estrangers suposen més del 25% (Andratx, Deià i Formentera) i llocs on no arriben al 5% (Consell, Ferreries i Marratxí). A més, hi ha un grup considerable de municipis, normalment petits, on el nombre d’immigrants estrangers supera el d’immigrants espanyols; hi ha cinc o més punts de diferència als següents: Búger, Campanet, Costitx, Deià, Estellencs, Fornalutx, Lloret, Maria de la Salut, sa Pobla, Puigpunyent, Sant Joan, Sant Joan de Labritja, Sant Llorenç i Ariany.

També cal destacar que s’estableixen diferències en les nacionalitats dels immigrants predominants en les diferents localitats. Els alemanys són els més nombrosos a Formentera i a la majoria de pobles de Mallorca i d’Eivissa. Els anglesos, a la majoria de municipis de Menorca i a Alcúdia, Calvià, Mancor, Pollença i Puigpunyent. A Sencelles el nombre d’alemanys i d’anglesos representa el mateix percentatge (28,6% dels estrangers). Els marroquins, predominen a Campos, Eivissa, Inca, Lloseta, Maó, Manacor, Maria de la Salut, Montuiri, Muro, Petra, Porreres, sa Pobla, Sant Antoni, Sant Joan, Vilafranca i Ariany. A Palma, els argentins. A Sóller, els francesos.

2. Integració lingüística

L’adquisició de la llengua del territori d’acollida, en els casos d’immigració d’àrea lingüística, se sol produir en ritmes i ens graus diferents d’acord amb factors que formen part de les característiques personals dels immigrants i que poden ser de tipus individual (edat, formació acadèmica, grau de sociabilitat, situació socioeconòmica, activitat laboral, indret on s’instal·la, etc.) o col·lectiu (dis-

tància entre la cultura i la llengua d'origen i les d'arribada, nombre relatiu de persones del mateix origen que conviuen dins la mateixa societat, etc.). Però també hi ha factors de la societat d'acollida que hi intervenen decisivament (grau de normalitat lingüística, proporció de població autòctona, ascendència social i cultural i prestigi que hi tenen els diferents grups, actitud dels autòctons, entorn lingüístic, existència o no de mecanismes institucionals específics per a l'acollida lingüística, etc.).

En condicions estàndard l'immigrant de primera generació adquireix uns coneixements de la llengua de la societat d'acollida suficients per poder comunicar-se amb el seu entorn i per no impedir que al seu voltant els usos lingüístics puguin ser els mateixos que si ell no hi fos, però continua usant la llengua d'origen en les relacions amb els membres de la seva comunitat (família, amitats de la mateixa procedència, relacions amb el seu territori d'origen, etc.) i en determinades activitats (lectura, entreteniment, etc.). Aquest és un exemple d'un procés normal d'integració.

En generacions successives (segona, tercera, etc.) els descendents d'aquests immigrants, paral·lelament a l'increment progressiu de trets d'identitat propis de la societat d'acollida i a la pèrdua dels del territori de procedència dels seus pares, van adquirint un major domini de la llengua de la societat en què viuen i van perdent domini i ocasions d'ús de la llengua d'origen familiar, sobretot si es van incorporant membres autòctons a la cadena familiar. Aquest procés es coneix com a *assimilació* (que no s'ha de confondre amb les propostes assimilacionistes que ho pretenen aconseguir entre els membres de la primera generació d'immigrants). El paper que dins la societat d'acollida té la llengua d'origen pot obligar a matisar les afirmacions anteriors. A les Illes Balears no serà el mateix procés d'adquisició i canvi lingüístics que seguirà un immigrant

TAULA 3
Activitat econòmica dels estrangers a l'Estat espanyol⁶

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
Total	11,4	12,1	17,2	59,2
Unió Europea	3,4	13,0	10,1	73,6
Resta d'Europa	14,1	13,3	23,1	49,4
Àfrica	23,8	15,0	24,0	37,1
Amèrica Central i del Sud	8,6	10,0	16,0	65,4
Amèrica del Nord	1,7	11,1	6,1	81,1
Àsia	5,5	11,5	12,0	71,0
Resta del món	5,3	12,9	11,8	69,9

d'origen espanyol, alemany o anglès que un búlgar o un xinès.

Així mateix, actualment hi ha tota una sèrie de recursos materials que permeten a bona part dels immigrants mantenir contactes quotidianament amb la comunitat d'origen (mitjans de comunicació de masses, telèfon, Internet, facilitat de desplaçaments ràpids i econòmics de persones, etc.), els quals poden actuar de factors de manteniment de les llengües d'origen, cosa que és positiva si no actua de fre de l'adquisició de la llengua de la societat d'acollida i del seu ús.

3. La integració lingüística a les Illes Balears

Segurament a causa de l'experiència de la immigració espanyola, en bona part monolingüe, la percepció que tenim els illencs és que tots els immigrants tenen aquestes característiques i, per tant, és gairebé impossible esperar que aprenguin. En canvi, molts dels immigrants estrangers que arriben són exemples d'un poliglòtisme molt més ric que el bilingüisme insular (català-castellà) perquè poden expressar-se en llengües amb sistemes molt més diferenciats (rus i anglès, francès i àrab, japonès i anglès, quítxua i espanyol, polonès i alemany, wòlof i francès...) i, sovint, no es limiten al coneixement de dues llengües, sinó de tres o més. Per tant, duen una

alta preparació per incrementar el bagatge lingüístic. Així i tot, a les Illes Balears, els immigrants no tenen fàcil la integració lingüística, si entenem com a integració l'adquisició i ús de la llengua catalana. I no els ho és per diverses raons.

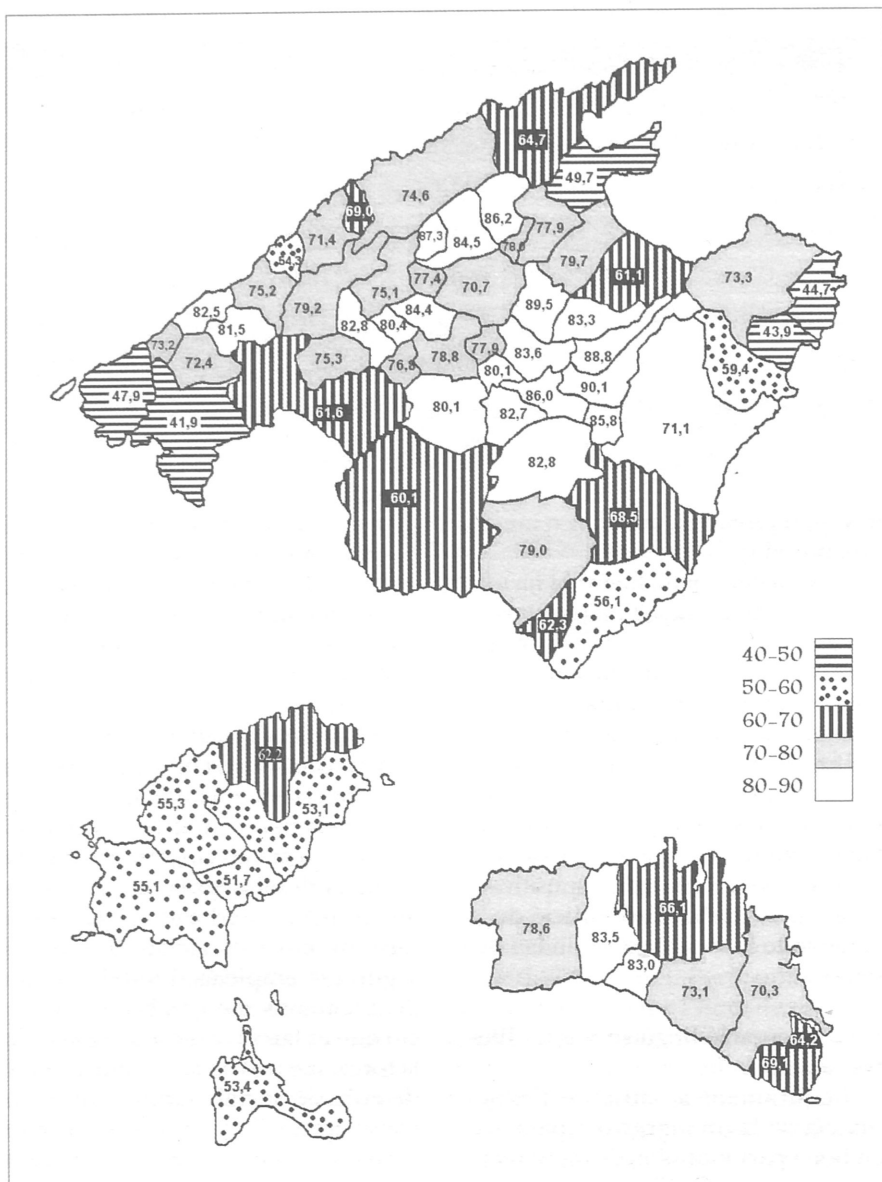
La presència ambiental de la llengua catalana no és l'adequada perquè serveixi com a eina d'adquisició per als nouvinguts, com tampoc no ho és l'ús que en fan els autòctons, sobretot amb els desconeguts, els coneguts al·lòfons, els interlocutors que tenen determinats rols socials (forces de seguretat, empleats d'hoteleria i de lleure, infants, etc.), ni la representació que es fan de la seva llengua o de la força que podria tenir com a factor de cohesió social. Tampoc no té la consideració d'oficialitat normal, que permetria ser percebuda, per als nous ciutadans, com a importat.

Una part dels immigrants, en arribar, ja coneixen una de les dues llengües oficials (els espanyols, els hispanoamericans i una part considerable de la resta) i els altres, davant l'esforç innecessari d'aprendre'n dues, opten per aprendre el castellà, l'opció que els resulta estratègicament més convenient. A més, després d'haver après una o dues de les llengües, un estranger té moltes oportunitats d'usar el castellà i poques de recórrer al català (sobretot si el seu aspecte físic evidencia l'origen al·lòcton).

Coneixements de català (Població de 5 o més anys residents a les Illes Balears. 2001)¹⁰

Lloc de naixement	L'entenen		El saben parlar		El saben llegir		El saben escriure	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
Nascuts als PPCC	512.979	97,2	417.657	79,2	399.105	75,6	263.100	49,9
Nascuts a la resta de l'estat	148.883	81,7	62.023	34,0	71.888	39,4	33.443	18,3
Nascuts a l'estranger	46.036	53,7	18.144	21,2	21.507	25,1	10.463	12,2

Percentatge de població nascuda als països catalans

el 19,8% dels qui el saben llegir i el 14,8 dels qui el saben escriure. És obvi, per tant, que el fenomen migratori no necessàriament ha d'anar en contra de la vitalitat de la llengua de la societat d'acollida, sinó que la pot reforçar. Les condicions en què es produeix la inserció d'aquesta immigració és allò que determinarà el sentit de la seva influència en el procés de substitució o de normalització.

4. Actuacions per a la integració lingüística

El procés d'integració lingüística dels immigrants no depèn únicament d'aquests, sinó que és resultat d'un compromís (explícit o no) de les dues parts que entren en contacte (la població autòctona i la població al·loctona). És evident que, a les Illes Balears, la immigració condiciona enormement el comportament lingüístic dels catalanoparlants i el comportament dels catalanoparlants és un dels factors que expliquen les dificultats d'integració dels immigrants. Per tant, l'única manera d'interrompre la inèrcia contrària al procés de normalització lingüística és actuar-hi de manera conscient.

Perquè el gruix de la població immigrada adulta aprengui la llengua catalana, ha de percebre que és una condició per a la integració completa a la societat illenca; això és, que els suposa avantatges des del punt de vista laboral o social, que sabent català tenen més oportunitats de promoció i de relació. Però també cal que l'entorn en què viuen els en faciliti l'adquisició i n'estimuli l'ús. Si no és així, no se superarà la situació actual en què un grup reduït d'immigrants l'aprenen com a curiositat o com a gest de solidaritat amb la societat que els acull però que, exceptuant-ne pocs casos, els provoca la frustració d'haver fet un esforç gairebé inútil. No podem demanar a la gent d'incorporació recent a les Balears una militància lingüística superior a la que manté el conjunt de la societat.

L'èxit de l'acollida lingüística dels immigrants depèn, més que no d'ells, de la situació de la llengua en l'entorn social a què s'incorporen i de l'actitud de la població autòctona. Això explica, en part, el comportament diferent de persones de característiques semblants segons l'indret en què s'instal·len i els autòctons amb qui entren en contacte.

Una societat que, en lloc d'amagar la seva llengua a les persones que arriben de fora, la fa present de ma-

Així i tot cal distingir entre les condicions amb què es troben un adult i un infant immigrants a l'hora d'aprendre el català. El sistema escolar comença a tenir condicions, encara que no siguin suficients, per facilitar l'adquisició de la llengua catalana als infants immigrants, els quals, alhora, tenen una edat més adequada per a l'aprenentatge lingüístic. Els adults, en canvi, necessiten d'un major esforç personal per aprendre una nova llengua, no tenen tants d'estímul (la societat illenca no els crea), no disposen del temps necessari (sobretot si la seva vinguda és deguda a raons de subsistència), sovint preveuen estar a les Illes només temporalment i els recursos que, des de les institucions, s'hi destinen no són suficients

per donar resposta a la situació actual.

En haver après la llengua, però, tant els infants com els adults immigrants tenen poques ocasions d'usar-la, perquè la societat d'acollida no respon a les expectatives del seu esforç.

Així i tot, actualment, entre les persones que resideixen a les Illes Balears i han nascut fora dels Països Catalans, n'hi ha prop de 200.000 que entenen el català, més de 80.000 que el saben parlar, més de 90.000 que el saben llegir i més de 40.000 que el saben escriure.

Amb aquestes dades es veu que el 29,5% de la població de les Illes Balears de més de cinc anys que entén el català ha nascut fora dels Països Catalans, el 16,7% dels qui el parlen,

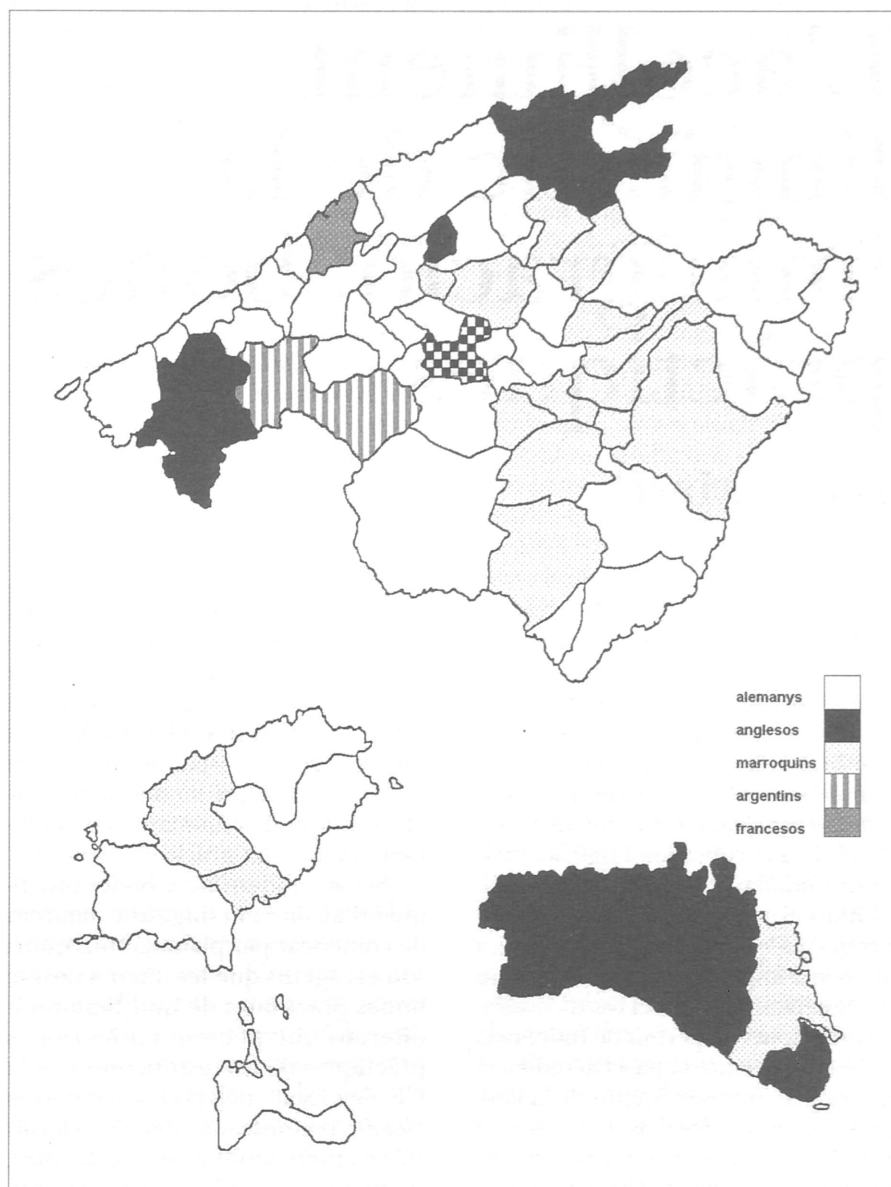
nera general en la retolació, en la publicitat, en l'administració, en els mitjans de comunicació, en l'atenció als clients, etc., a part de fer evident quina és la llengua que cal aprendre per viure amb normalitat en aquell entorn, en facilita l'adquisició als nous ciutadans.

Els parlants d'una llengua que, en lloc d'amagar-la o reservar-la per als usos amb els membres del seu grup, la utilitzen en totes les relacions interpersonals, encoratgen els nousvinguts a aprendre-la i els en faciliten l'ús, contribueixen que sigui identificada com a element essencial de la seva comunitat i vehicle de cohesió social. Una de les queixes més freqüents dels estrangers que aprenen català és que la gent els parla en castellà i que sovint els hi continuen parlant quan ells els contesten en català. El canvi d'actitud de la població autòctona és imprescindible; però no sembla possible que es generalitzi en un context que en debilita constantment la confiança i seguretat lingüística i que qüestiona la legitimitat de les mesures favorables a la recuperació de les funcions que corresponen al català com a llengua pròpia de les Balears.

Per això cal la implicació i lideratge decidit i coherent de les institucions. D'una banda per remoure els factors que actuen en contra, no sols del procés d'integració dels immigrants, sinó del procés global de normalització lingüística (la manca d'oficialitat estatal i de reconeixement europeu, l'absència quasi total en l'àmbit judicial, les agressions reiterades de les forces de seguretat, la incomprensió espanyola d'un tractament igualitari de la diversitat cultural, la utilització electoralista dels prejudicis sobre la realitat lingüística, etc.). D'altra banda, per fomentar l'interès per la llengua entre la població immigrada i assegurar l'existència d'estratègies i recursos materials i humans suficients per facilitar-los en l'aprenentatge i l'ús, i per aconseguir la complicitat de la població autòctona en aquest objectiu.

La integració de la població immigrada depèn de l'evolució futura del procés de normalització lingüística i, alhora, la condiciona; per tant, les actuacions s'han de fer simultàniament en tots els àmbits. Està en joc, en un futur immediat, el manteniment de la nostra identitat lingüística i cultural i la possibilitat de gaudir d'una societat cohesionada i solidària.

Població estrangera majoritària

¹ Les últimes dades de què disposam són del Padró municipal de l'1 de gener del 2003: 947.361 habitants (IBAE: <http://www.caib.es/ibae/ibae.htm>).

² A partir d'ara, sempre que no indiquem una altra cosa, les dades de població del 2003 seran extretes del PMH (IBAE: <http://www.caib.es/ibae/ibae.htm>).

³ A partir d'ara, en referir-nos a la immigració, farem referència a aquest col·lectiu.

⁴ http://www.ine.es/revistas/cifraine/cifine_ext0605.pdf

⁵ Són dades del 2002 (elaborades a partir d'IBAE: <http://www.caib.es/ibae/demo/estrangers/I10.htm>). Si aquestes dades distingissin entre els estrangers de la UE (dels 15) i la resta d'Europa segurament encara serien més significatives.

⁶ Són dades del 2001; la referència és a la UE dels 15. INE: http://www.ine.es/revistas/cifraine/cifine_ext0605.pdf

⁷ Són dades del 2002 (elaborades a partir d'IBAE: <http://www.caib.es/ibae/demo/estrangers/I10.htm>).

⁸ Només hem tingut en compte els estats dels quals hi ha més de cinc-cents persones. Es pot destacar que entre els immigrants de Mali, tot i no arribar als cinc-cents immigrants (437), el valor relatiu dels homes representa el 98%.

⁹ Convé tenir en compte que molts de països sud-americans que ara presenten una aportació equilibrada d'immigrants dels dos sexes, en anys anteriors presentaven un major nombre de dones (p.e., el 96, eren superiors en dones amb més d'un 20% i el 2003, no: Equador, Colòmbia, Cuba, Perú o Veneçuela). I també altres estats com Ucraïna o Polònia.

¹⁰ Són dades del Cens de població del 2001. Les dades obtingudes per aquest Cens s'han d'observar amb precaució perquè s'hi han detectat contradiccions importants que en posen en dubte la fiabilitat.

* Professor de Filologia Catalana de la UIB.

L'acolliment lingüístic de la immigració: bones pràctiques

Isidor Marí*

Tots els països reconeixen la importància d'un bon acolliment lingüístic per aconseguir una integració satisfactòria entre la immigració i la societat receptora. Totes les polítiques d'immigració ben concebudes destinen una atenció especial i uns recursos considerables a l'acolliment lingüístic dels nous ciutadans. Alguns països occidentals fins i tot han establert un programa obligatori d'acolliment, i arriben a imposar sancions als qui no el segueixen, com en el cas d'Àustria, o condicionen el permís de residència o l'accés a la ciutadania a l'acreditació de coneixements suficients de la llengua, la cultura i les lleis de la societat receptora (Dinamarca, Gran Bretanya). D'altres països (Quebec, Països Baixos) tenen programes més flexibles i no obligatoris, però que impliquen en canvi un seguiment individualitzat de la formació dels nouvinguts.

La varietat dels programes d'acolliment és molt gran, però tots coincideixen en la gran importància que donen a l'adquisició de la llengua del país d'acollida. Des del punt de vista dels mateixos nouvinguts, conèixer la llengua del seu nou entorn social és indispensable per accedir a un bon lloc de treball i mantenir una relació social satisfactòria. Per a la societat receptora, també és vital que aquests nous ciutadans comparteixin una llengua comuna amb la resta de la gent i puguin participar activament en la construcció d'una societat cohesionada.

Les diferències i les contradiccions apareixen quan miram d'aclarir a qui correspon la responsabilitat de l'acolliment (lingüístic) i de la inte-

gració. I més si ens trobam en un context com el nostre, en què la llengua estatal majoritària i la llengua territorial de la societat receptora són diferents, i en què el mateix Estat forma part d'un espai polític com la Unió Europea, que tendeix a unificar els principis de ciutadania i d'acolliment de la immigració¹.

Si volem identificar bones pràctiques d'acolliment lingüístic, haurem de començar per plantejar-nos quins són els agents que les duen a terme: bones pràctiques de qui? Serà molt diferent que pensem en les bones pràctiques de les institucions –de la UE, dels Estats, dels poders territorials (länder, regions, autonomies) o locals (àrees metropolitanes, comarques, municipis)– o en les que protagonitzen les entitats associatives de la societat civil o les mateixes persones i famílies en concret. En tots aquests nivells hi podem trobar exemples interessants: encara que en principi ens resultaran més aplicables les formes d'intervenció properes al nostre nivell de decisió immediat (personal, familiar, associatiu, local), hem de reconèixer que totes aquestes actuacions que tenim a l'abast queden fortament condicionades per les polítiques que es fan (o no es fan!) a escala més àmplia (territorial, estatal o comunitària). I no oblidem que com a ciutadans –a més de participar directament en les accions d'acolliment– sempre podem contribuir amb el nostre vot i les nostres idees a configurar les polítiques d'acolliment realment decisives al nivell dels poders públics realment competents.

Per tant, abans de comentar experiències d'acolliment lingüístic a petita escala i properes al ciutadà, segu-

rament valdrà la pena comentar alguns exemples positius de polítiques institucionals, a diferents nivells.

Polítiques i bones pràctiques a la UE

La política comunitària d'immigració posa èmfasi en la importància de l'aprenentatge de la llengua per a la integració dels immigrants originaris de països tercers² i el principal programa de suport a la integració, anomenat INTI³, té entre els seus objectius promoure l'intercanvi d'experiències i de bones pràctiques. Tanmateix, fins ara no sembla haver donat lloc a cap catàleg d'experiències interessants, del qual puguem extreure informació útil per al nostre cas.

Potser el document més interessant sorgit de l'àmbit comunitari europeu és l'informe *Cultural Diversity in European Cities* (La diversitat cultural a les ciutats europees), publicat durant l'etapa de presidència danesa de la UE pel Ministeri danès de Refugiats, Immigració i Integració l'abril de 2003⁴, que conté un apartat dedicat a les experiències i exemples de bones pràctiques a diverses ciutats, entre les quals n'hi ha d'específicament lingüístiques, descrites molt breument.

Bones pràctiques estatals a Dinamarca

El govern de Dinamarca –i amb això ja ens fixam en bones pràctiques de tipus estatal– ha desplegat darerament una política molt innovadora en aquest camp: *Action Plan to Promote Equal Treatment and Diversity and Combat Racism* (Pla d'acció per a promoure la igualtat de tracte i la diversitat i combatre el racisme)⁵, que acompanya els objectius amb exemples il·lustratius de bones pràctiques. Em semblen dignes d'esment algunes experiències daneses que mostren l'efectivitat de la implicació de la societat civil en l'acolliment (lingüístic i general) de la immigració:

- La implicació de clubs i entitats esportives en accions d'integració, destinades a promoure la participació de joves de totes les procedències en activitats esportives i de relació social, acompanyades de l'aprenentatge pràctic de la llengua.
- La iniciativa conjunta dels sindicats i les organitzacions empresarials de Dinamarca anomenada *Tota la família treballa* (*The Whole Family at Work*, en la versió anglesa), destinada a promoure a escala municipal programes d'ocupació

adreçats a famílies senceres, que són objecte d'atenció fins que tots els seus membres treballen o reben educació.

En relació amb l'aprenentatge de la llengua com a mitjà d'accés al mercat de treball, el govern danès ha fet recentment un canvi de política molt significatiu, que pot fer-nos reflexionar també a nosaltres. El seu programa *Cursos de danès efectius (Effective Danish courses)* parteix de la constatació que la idea que l'immigrant primer aprenia la llengua i després trobava feina era equivocada. L'organització de cursos per part de les empreses, en el mateix lloc de treball, amb intervenció dels ajuntaments, s'ha mostrat molt més eficaç per donar resposta alhora a les necessitats lingüístiques del treballador i de l'empresa⁶.

Bones pràctiques locals

L'esforç per implicar les famílies senceres en les accions d'acolliment (lingüístic o global) és present en molts altres contextos, sobretot per evitar que les dones restin al marge del procés d'integració.

A Berlín, per exemple, s'ha identificat que les dificultats d'integració de les segones i terceres generacions procedents de la immigració es devia en bona part al dèficit d'aprenentatge lingüístic de les mares. Per resoldre-ho, s'han posat en marxa cursos per a pares i fills –en realitat, per a mares i fills– impartits a les escoles. No s'hi tracten qüestions gramaticals, sinó les comunicacions usals en temes educatius, sanitaris, de feina, d'administració, etc. També s'hi fan activitats de coneixement de l'entorn (visites guiades a llocs d'interès) i de lleure. Els fills són a la guarderia mentre les mares aprenen. Una altra de les modalitats són els cursos d'alemany a domicili per a mares: una dona de la mateixa procedència cultural fa d'ensenyant i proposa uns aprenentatges senzills a les mares perquè els practiquin després amb els seus fills: la motivació de la mare, que veu reforçada la seva autoestima pel fet de poder ensenyar alemany al fill, és extraordinària; i el fill, que veu com sa mare li ensenya alemany, també interioritza l'interès d'aprendre'n ell mateix⁷.

Al Quebec fa temps que funciona l'agermanament entre famílies quebequeses i immigrades –una experiència semblant a la de les parelles de conversa, però amb implicació de

tota la unitat familiar de cada banda–. Fins i tot se n'han fet valoracions interessants, que mostren les diferents concepcions que hi pot haver per cada banda sobre les responsabilitats respectives i les dificultats que algunes d'aquestes concepcions comporten per a l'èxit de la relació⁸. Pot ser útil tenir-ho en compte, amb vistes a l'orientació de les experiències de parelles de conversa que s'han fet en l'àmbit lingüístic català.

Una altra manera d'enfocar el compromís de les entitats d'un determinat entorn en les activitats d'acolliment –no sols lingüístic– és l'experiència dels *contrats de plan* (*contractes de pla*) que s'ha seguit en algunes ciutats franceses –Tolosa de Llenguadoc (*Toulouse* en francès), per exemple. El *contrat de plan* es basa en les relacions de proximitat i complementarietat entre totes les entitats que actuen en un entorn urbà determinat en què hi ha una taxa important d'immigració: el municipi, a partir de finançament estatal, promou estructures de coordinació en els àmbits més sensibles (educació, ocupació, prevenció de la delinqüència) al llarg d'un període de diversos anys, amb intervenció de tots els agents possibles (empreses, sindicats, associacions, centres docents, etc.). L'oferta d'aprenentatge lingüístic s'inscriu en aquest context global de compromís entre la societat receptora i la immigració: els nouvinguts poden subscriure voluntàriament un contracte d'acolliment i d'integració (CAI – *contrat d'accueil et d'intégration*) amb l'Estat, en virtut del qual obté una sèrie de prestacions de serveis públics i una formació lingüística, cívica i ocupacional i en contrapartida assumeix un compromís personal amb el marc institucional, jurídic i polític republicà⁹.

Al nostre país, el projecte *Entre-cultures*¹⁰ actua en el camp de l'educació intercultural amb la mateixa voluntat d'implicació de tots els agents de cada entorn social. Resulta molt interessant sobretot el seu pla *Calidoscopi*, destinat a promoure el lleure intercultural entre infants i joves.

Experiències de Quebec i Canadà

L'àmbit quebequès i canadenc ens ofereix una gran varietat d'iniciatives interessants des del punt de vista de l'acolliment lingüístic de la immigració. D'entrada, el mateix marc de coresponsabilitat entre l'Estat canadenc i el govern de Quebec resulta exemplar i digne d'atenció per a nosaltres.

El govern de Quebec va constatar que, donada la baixa natalitat autòctona i la forta immigració, el futur de la llengua francesa en aquella província depenia de la integració lingüística dels nous ciutadans¹¹. Al mateix temps, els estudis¹² mostraven que la integració depenia molt de l'origen lingüístic i cultural dels immigrants: els que tenien coneixements previs de francès o pertanyien a una comunitat lingüísticament i culturalment propera tenien moltes més facilitats d'adaptació a la societat receptora. En conseqüència, el govern quebequès va reclamar del govern federal canadenc una distribució de competències en la política d'immigració, que es va plasmar en l'acord de 1991¹³, que reconeix la necessitat que els immigrants assumeixin la llengua i la cultura franceses de Quebec, per assegurar-ne la continuïtat i permet al Quebec seleccionar una proporció molt significativa dels contingents d'immigració, tenint en compte l'origen cultural¹⁴. L'interès per a nosaltres d'una solució d'aquest tipus és evident: no sols tenim les mateixes raons d'assegurar amb una bona integració la continuïtat lingüística de la nostra societat, sinó que les Balears són la comunitat amb la taxa d'immigració més alta de tot l'Estat i per aquest sol fet ja mereixerien disposar de competències i recursos especials.

És en aquest marc polític que tenen lloc les polítiques quebequeses d'acolliment lingüístic, basades també des de 1990 en la idea de contracte moral entre la societat receptora i els nous ciutadans: aquests accepten d'integrar-se a la societat quebequesa amb la seua llengua i els seus valors i la societat receptora es compromet a adaptar-se a un pluralisme que doni plenitud de drets als nous ciutadans.

En el Canadà anglòfon també hi podem trobar exemples ben interessants de bones pràctiques d'acolliment lingüístic. Una de les que he considerat més atractives –i dignes de ser imitades en el nostre context– és el de l'associació no lucrativa Mosaic¹⁵, de Vancouver (Columbia Britànica), que es dedica a facilitar l'establiment i la integració dels immigrants i refugiats a la societat canadenca. Entre moltes altres activitats, que mostren que l'acolliment lingüístic és inseparable de les altres formes d'acolliment, Mosaic disposa d'un Centre Lingüístic amb un programa d'iniciació a la llengua per als adults –gratuït, ja que és finançat pel govern provincial–, amb una guarderia an-

nexa perquè els alumnes puguin deixar les criatures mentre van a classe. Paral·lelament, Mosaic ha organitzat un servei de voluntariat que, entre altres funcions, assumeix activitats lingüístiques: responsables de clubs de conversa, auxiliars de classe o de taller, tutors, pràctiques de conversa per telèfon, etc. D'altra banda, Mosaic té un ampli ventall de Serveis Lingüístics en més de 60 llengües, en règim de pagament, que li permeten generar ingressos: traducció, interpretació, composició i edició electrònica, localització, assessorament lingüístic...

La interpretació telefònica australiana

Des d'aquest punt de vista dels serveis lingüístics, resulta interessant l'experiència australiana d'interpretació per telèfon que ofereix el TIS (*Translation and Interpretation Service*) del Departament d'Immigració i Afers Multiculturals i Indígenes¹⁶. Es tracta d'un servei continu 24 hores al dia que permet comunicar a tres bandes entre persones que parlen i no parlen anglès, gràcies a la intermediació d'un intèrpret. Algunes organitzacions –serveis mèdics, emergències, sindicats, parlamentaris, municipis, ONGs i entitats no lucratives– tenen accés gratuït al servei. El TIS disposa de 1600 intèrprets i traductors en més de 100 llengües.

Tres conclusions

Aquest petit repàs d'algunes bones experiències, encara que esquemàtic i desordenat, ens permet subratllar tres conclusions importants que es desprenen del conjunt:

1. El marc jurídic competencial i financer en què té lloc l'acolliment lingüístic resulta importantíssim. Sense un bon marc, moltes accions locals d'acolliment poden tenir efectes merament pal·liatius i equivalen a voler buidar la mar amb un poal. Al Quebec s'ha comprovat que la integració lingüística dels immigrants ha estat molt més efectiva després de la Carta de la llengua francesa (1977) i encara més després de l'acord Canadà-Quebec sobre la immigració.
2. L'acolliment lingüístic és inseparable del conjunt de les accions d'acolliment. És cert que l'aprenentatge lingüístic dels immigrants s'ha de centrar en les seves necessitats immediates de relació social i adaptar-se al màxim a les seves possibilitats, si no volem que resulti estèril o contraproduent.

Però en un context com el nostre encara és més imprescindible que el català –que és la llengua oficial pròpia– sigui present en totes les formes d'acolliment finançades per les institucions públiques. La presència visible i l'ús creixent del català en tots els entorns i serveis d'acolliment són la condició imprescindible de la cohesió social. Cap servei d'acolliment ha de propiciar la segregació lingüística.

3. La implicació de la societat civil en les responsabilitats i les accions d'acolliment –lingüístic i de tota mena– és l'única manera d'assegurar la cohesió social i l'èxit de la integració –lingüística i de tota mena. La gent normalment aprèn una llengua perquè li serveix per a fer coses amb les persones que la utilitzen. Si cada nouvingut fa coneixences i amistats que li permeten incorporar-se a un entorn de relacions en llengua catalana i que el tracten d'igual a igual, la cohesió de la nostra societat estarà assegurada.

¹ Més avall parlarem de l'acord Canadà-Quebec, que resulta modelic per a una bona distribució de competències entre l'Estat i un govern subestatal amb llengua pròpia diferenciada.

² Podeu veure'n la presentació a http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/immigration/fsj_immigration_intro_en.htm (accés el juny de 2004). Els ciutadans comunitaris que es desplacen a un altre país membre no són considerats immigrants. La comunicació sobre immigració, integració i ocupació (COM 2003 236 final) descriu aquesta política en línies generals: http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2003/com2003_0336en01.pdf (accés el juny de 2004). Vegeu l'apartat 3.3.2 (p. 20) i la proposta d'acció (p. 29).

³ Podeu trobar-ne informació a http://europa.eu.int/comm/justice_home/funding/inti/funding_inti_en.htm# (accés el juny de 2004).

⁴ Podeu obtenir-ne còpia en format pdf a <http://www.inm.dk> (accés el juny de 2004).

⁵ La publicació és de novembre de 2003 i es pot obtenir també en pdf a la mateixa adreça de la nota anterior.

⁶ Tinguem-ho en compte si amb el canvi polític que s'ha produït a Espanya es pot aconseguir que els fons del FORCEM siguin gestionats per les administracions autonòmiques, com va dictaminar el Tribunal Constitucional sense que el flamant ministre Zaplana en fes cas.

⁷ Podeu trobar-ne una descripció més detallada al llibre *Plans d'acollida lingüística a la Unió Europea*. Barcelona: Comissions Obreres, 2002. L'èxit dels cursos de català per a pares que s'han organitzat a les Balears entorn de les AMPA deu respondre a factors similars.

⁸ Michèle Vatz-Laaroussi & Johanne Charbonneau, *L'accueil et l'intégration des immigrants: a qui la responsabilité? Le cas des jumelages entre familles québécoises et familles immigrantes*. Podeu veure l'estudi a <http://www.erudit.org/revue/lsp/2001/v/n46/> (accés el juny de 2004).

⁹ Podeu veure'n una descripció detallada a la publicació *Le contrat et l'intégration. Rapport à M. le Premier Ministre*. París: Haut Conseil à l'Intégration, 2003. Es pot consultar en línia a <http://lesrapports.ladocumentationfrancaise.fr/BRP/044000033/0000.pdf> (accés el juny de 2004).

¹⁰ <http://www.entrecultures.org/home.htm> (accés el juny de 2004).

¹¹ En un context de concurrència entre dues llengües oficials, cal entendre que *la integració lingüística és la capacitat d'usar en les comunicacions de caràcter públic indistintament l'una o l'altra de les llengües oficials en la societat receptora*. Fixem-nos que la integració lingüística, si no vol esdevenir un factor de desigualtat, ha d'oferir als nous ciutadans les mateixes aptituds que l'ensenyament públic obligatori: el domini de les dues llengües oficials i la capacitat d'usar-ne una o l'altra en els usos públics. La integració lingüística no es proposa modificar els usos privats –en els quals és ben legítim l'ús de les llengües d'origen dels nous ciutadans–, però ha de facilitar que la llengua pròpia –el català, en el nostre cas– esdevingui la llengua comuna compartida per tots els ciutadans. Per tant, donada la concurrència entre les dues llengües oficials, sabem que sols el domini complet del català com a llengua pròpia és un bon indicador de la plena incorporació a la societat receptora.

¹² Nicole Lapierre Vincent, *L'intégration linguistique au Québec. Recension des écrits*. Québec: Conseil Supérieur de la Langue Française, 2004.

¹³ Podeu consultar-lo en línia a http://www.mrci.gouv.qc.ca/publications/pdf/accord_canada_quebec_immigration_francais.pdf (accés el juny de 2004).

¹⁴ La coresponsabilitat federal-quebequesa en la política d'immigració permet que, dels 40.000 immigrants que el Quebec rebrà el 2004, un 65% corresponguin a la selecció quebequesa (uns 25.000) i que el 50% del total arribin sabent francès (vegeu el pla d'immigració per a aquest any a http://www.mrci.gouv.qc.ca/publications/pdf/Plan_immigration_2004.pdf –accés el juny de 2004). Per raons comprensibles, la integració lingüística és més exitosa entre els immigrants independents (seleccionats a títol individual) que entre els d'altres tipus d'admissió –famílies, refugiats– en què la selecció basada en criteris culturals no és fàcilment aplicable.

¹⁵ Podeu trobar-ne informació detallada al seu web: <http://www.mosaicbc.com/> (accés el juny de 2004).

¹⁶ Podeu trobar-ne més informació a l'adreça <http://www.immi.gov.au/tis/index.htm>.

* Sociolingüista i director de l'Àrea d'Humanitats de la UOC.

Llengua, immigració, integració

David Abril*

Participants a un curs d'Aula Cultural

Defensar la llengua, avui en dia, és defensar la diversitat enfront de l'homogenització cultural que ens és imposada, des del desplegament de mitjans d'això que en diuen Globalització, i els arguments de la productivitat i l'eficiència que la justifiquen.

Per això, una primera passa per situar la lluita per la llengua en aquest context històric (que no pot ser ja sols local, per molt que ho volguéssim, sinó que és alhora global) ha de consistir a deixar de percebre –conscientment o inconscientment– les persones novingudes com un perill o una amenaça per a la llengua o la identitat. Dit així pot sonar malament, però és el que ens ronda pel cap, fins i tot a aquells que rebutjam les actituds xenòfobes o de rebuig cap a la població immigrant des de posicions pretensament progressistes.

Com a part privilegiada de l'aliança que volem establir amb l'altre, hem de tenir la capacitat humana de posar-nos en la seva pell, de comprendre les causes de la seva trajectòria migratòria i personal, les barreres amb les quals ha hagut de topiar i topa fins al just moment en què el tenim davant, el bagatge cultural que l'acompanya... Aquí és on comença això que anomenam integració: un procés de comunicació i interacció entre dues parts, d'*ajustament* social. Sense aquesta interacció, no hi ha integració possible, ni lingüística, ni de res.

I ens trobam aquí amb un aprofundiment en el grau de complexitat del conflicte lingüístic clàssic: d'una banda tenim una part important de la població resident a les Illes que no entén el català i un terç no el sap parlar; d'altra banda, una minoria resistent que defensen l'ús normal de la llengua; la resta de la població, a pesar de saber-lo parlar, no fa objecte de la seva preocupació el procés de minorització lingüística que patim (hem d'aclarir que, a aquestes altures, els orígens geogràfics d'aquests grups estan prou

barrejats); unes institucions encarregades d'administrar la "normalització" que ballen al ritme dels interessos econòmics (i aquests gairebé mai no tenen en compte la cultura); i finalment una massa de persones novingudes que, en un moment donat, passaran a formar part del grup esmentats... No! Vet aquí l'equivocació: la majoria d'ells i d'elles són exclosos des del punt de vista socioeconòmic, invisibles a efectes administratius, pateixen situacions de rebuig... No són ciutadans i ciutadanes, com nosaltres. Se'ls ha negat aquest dret fonamental de sentir-se part d'una comunitat.

Fixau-vos-hi: per què no plantejarem aquest debat no ara, sinó fa uns anys, quan ja milers d'alemanys, anglesos i altres (aquests sí, ciutadans) europeus s'establien a Mallorca? Jo en conec un grapat que no parlen ni català, ni castellà. Però aquest tema només ha adquirit les dimensions pròpies d'un debat públic quan han arribat a les Illes Balears els altres immigrants, aquests als quals es nega la ciutadania. On és la literatura sociolingüística al respecte? La darrera pregunta, amb esperit de resposta: es pot defensar la llengua avui com a factor prioritari d'integració, sense defensar alhora –i molt activament– el dret a la igualtat de les persones immigrades?

Llavors hi ha un altre debat pendent, a un altre nivell, que és el dels espais educatius o de socialització

existents, dels immigrants i dels seus infants, en l'actual marc socioeducatiu i els patrons (reflex fidel del funcionament de la societat excoient en què vivim) que s'hi apliquen. A Europa, per la seva experiència molt més rellevant en el temps i en la proporció de la immigració rebuda, hi trobam un caramull d'exemples del que s'ha de fer i del que no. A França, el desarrelament dels fills dels immigrants per l'assimilació patida a l'escola (en la llengua que sigui i més enllà de festivals folklòrics) només ha provocat el rebuig d'aquests cap a la societat d'"acollida". Tampoc el *campi qui pugui* britànic, una segregació encoberta on cada comunitat cultural va "a la seva bolla" no sembla una sortida orientada a la cohesió social. A Suïssa, en canvi, un país no sols plurilingüe, sinó el país amb més immigrants i refugiats del vell continent, es cerquen fórmules per garantir la presència també de les llengües dels col·lectius novinguts amb presència significativa. I amb resultats exitosos pel que fa a l'assoliment dels objectius educatius de cada etapa, i el que és més important: en la construcció de ciutadans i ciutadanes autònoms, que defensaran alhora la igualtat social i la diversitat cultural. Estam disposats a tant?

*Equip d'Educació Intercultural. Associació AULA CULTURAL

Bar Restaurant

CA S'AMITGER

Especialitat en menjars mallorquins

07315 LLUC (Mallorca)

Tel. 971 51 70 46

Tolerada però mai no acceptada

Annie Christmas

Em dic Annie, som anglesa i tenc 40 anys. Faig feina per a una empresa mallorquina, on impartesc classes d'anglès i d'alemany a grups d'adults. Fa set anys que vaig arribar a Mallorca amb el meu marit, de nacionalitat nord-americana, i la nostra filla, que llavors tenia un any i, per tant, encara no xerrava cap llengua.

Abans de descriure les meves experiències a la recerca de la integració, primer a Valldemossa, després a Palma i, finalment, a Sencelles, on vivim actualment, vull fer un breu resum de les experiències prèvies en l'adquisició i aprenentatge d'idiomes.

Fa devers desset anys, en vaig viure dos a Madrid. Vaig arribar-hi gairebé sense coneixements de llengua espanyola, i la gent em va ajudar, de manera natural i sense complexos, a aprendre-la. Estan orgullosos de la seva llengua. Quasi tots, espontàniament, fan de professors de llengua espanyola. Sempre et volen ensenyar paraules i expressions, fer-te entendre bromes, i gaudir de les teves mancances lingüístiques.

Després vaig anar a Alemanya i també hi vaig experimentar aquella sensació lúdica i engrescadora a l'hora d'aprendre la llengua de l'entorn on em trobava. Els alemanys no tenen, precisament, fama de posseir un sentit de l'humor especialment desenvolupat. Malgrat això, molta de gent participava del joc de fer-me entendre l'alemany. Cal tenir present que allà, a Alemanya, l'anglès hi funciona com a llengua franca. Així, doncs, durant el primer any molta de gent em parlava en anglès per facilitar-me la gestió de moltes coses necessàries per a la meua integració, però em dificultava l'aprenentatge de la llengua.

Al cap d'uns anys, vaig anunciar als meus amics i coneguts que volia fer un canvi, i els vaig demanar que, a partir d'aquell moment, em parlassin sempre en la seva llengua. Lògicament varen entendre els meus mo-

tius i varen estar-hi d'acord. Supòs que, més d'una vegada els va resultar pesat perquè la comunicació va patir bastant durant una temporada. Però mai no vaig haver de fer enrere i tornar a xerrar anglès amb ells. I així va ser que durant els cinc anys següents, en vaig aprendre a bastament per fer-me mestra d'alemany per a estrangers, ofici que vaig començar a desenvolupar un cop vinguda aquí, a Mallorca. Vull destacar que a Alemanya ningú mai no s'ha negat a parlar alemany amb mi, ni els estrangers.

Aquí, ja ho sabeu, les coses van d'una altra manera. Un mallorquí *normal*, a diferència del seu compatriota espanyol de la península, amaga la llengua, la fa desaparèixer davant la gent de fora. La seva llengua no existeix com a matèria per ser transmesa, llevat dels infants petits sempre que, això sí, tant el pare com la mare siguin mallorquins; per tant, mai no la parla amb un de fora.

Per parlar en mallorquí amb un desconegut, m'he de fer passar per mallorquina o catalana. Perquè això sigui possible, un prerrequisit és tenir un físic i una pronunciació molt aproximats als de la gent d'aquí.

Aquí, a la vegada que vas aprenent la llengua catalana, vas acumulant complexos (els dels altres i uns quants de fabricació pròpia). La comunicació ja no és cosa directa, sinó que va deformada i carregada de ressentiments. Les experiències d'emprar el mallorquí per comunicar-te amb la gent del teu entorn, en lloc de ser divertides i alegres, sovint són doloroses i humiliants. Et fan mal els castellanoparlants quan s'enfaden si vols xerrar en mallorquí amb ells. Però fa més mal encara, quan una persona habitualment de parla mallorquina es nega, de manera contundent, a emprar la seva llengua parlant amb tu.

Com a estranger, cal tenir una motivació extraordinàriament alta

per aprendre català. Cal, gairebé, adoptar una posició radical.

La nostra filla de vuit anys creix en aquesta situació poc natural, i per això, no té cap dificultat d'adoptar una posició singularment radical. És funcionalment trilingüe, però llevat de les classes de castellà a l'escola, sempre xerra mallorquí o anglès. És perfectament capaç de mantenir una conversa, i fins i tot una amistat, en les quals una persona parla sempre en castellà i l'altra sempre en mallorquí.

Vull esmentar, en aquest punt, les nostres experiències quan vàrem escolaritzar la nostra filla a Palma. Vi-víem a prop del barri de Santa Catalina i vàrem apuntar la nostra filla a una escola en què oficialment s'ensenyava en català. Aleshores tenia tres anys. Imaginau-vos la nostra decepció en comprovar que no hi havia cap altre alumne de la seva classe que parlàs en mallorquí; i que els mestres, cedint a la pressió dels pares, empraven el castellà com a mitjà de comunicació dins les aules. Cal dir que les dues mestres que va tenir la nostra filla durant aquell temps, eren molt professionals i totes dues mallorquines. Nosaltres, vàrem expressar el desig que xerrassin a la nostra filla sempre en mallorquí, i les mestres varen estar-hi d'acord. Durant el segon any d'educació infantil, la nostra filla va treballar amb els mateixos llibres que els altres alumnes, però els seus eren en català, mentre que els altres alumnes varen seguir el curs en castellà.

Trobat que aquesta situació era insostenible, vàrem decidir sortir de Palma per viure, una altra vegada en un poble, aquesta vegada al Pla. A Sencelles, estam molt satisfets amb la línia lingüística que tenen les escoles, encara que sembla que hi ha altres

pares menys contents (abans d'acabar el curs passat, el professorat es va veure obligat a una compareixença pública i a reivindicar l'ús del català –o mallorquí, com vulgueu– a les aules).

Tornar a començar la vida dins un poble on érem desconeguts, ens va donar la possibilitat d'insistir en l'ús del mallorquí quan ens parlassin. Va costar, sobretot a la gent gran, però a hores d'ara, la vida ens transcorre, almenys dins el poble, en català.

La vida social, però, és una altra cosa. No tenc res que es pugui entendre com a vida social mallorquina i no puc dir, després de set anys aquí, que tenguí amics mallorquins. La gent és maca, ens tracta bé, tenc bones relacions amb els pares dels amics de la meua filla. Però, difícilment, puc imaginar que em convidin, per exemple, a sopar amb ells. La vida social del poble transcorre en els espais públics. Són moltes les festes on es reuneix la gent a les places, a l'església, a les piscines municipals, als cafès... I sovint també hi som jo, amb ells, amb un rictus a la cara que vol dir que estic passant-m'ho bé... però la meua presència no és necessària per a ningú.

No seria just acabar aquest escrit sense esmentar la nostra amiga, l'única que hem tingut fins ara i a qui vam conèixer a Valldemossa. Els veïnats que hem anat coneixent a les distintes cases on hem viscut, sempre han estat encantadors, sempre han estat disposats a ajudar-nos. Però només amb una veïnada de Valldemossa, de vuitanta-quatre anys, varem tenir una relació que es pot entendre com d'amistat. Aquella dona ens va tractar com si fóssim familiars. Però era una dona excepcional, molt oberta, malgrat la seva existència tancada, i sempre correctíssima.

En conclusió, vull destacar que aprendre una llengua no és res més que intentar comunicar-te amb la gent del teu entorn. A Mallorca, xerrar en mallorquí, sovint és un impediment per a la bona comunicació. No m'estranya gens que la gent que ve de fora, preocupada per qüestions completament pràctiques i usuària de la llengua com a eina purament de comunicació, normalment acabin optant per expressar-se en castellà. ■

No vull renunciar a la qualitat.

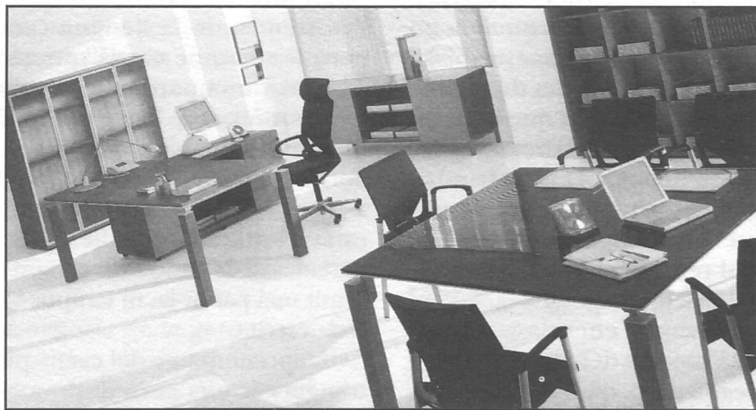
Idò no ho faci.

Pot disposar del millor que hi ha en el mercat. Mobles, infraestructures i complements que el faran sentir còmode, segur, orgullós del seu espai.

El sentiment d'estar en un lloc creat especialment per a noltros, amb tot el que exigim i desitjam, no té preu. I si el té, el pagam satisfets, perquè per damunt de tot hi ha un concepte que tenim clar: **qualitat de vida.**

La que volem que es projecti, es materialitzi a qualsevol àmbit de la nostra existència. Quan no hi ha discussió sobre aquest aspecte tan important, només queda saber triar l'opció més encertada i anar cap a ella amb decisió i una absoluta confiança. Perquè l'autèntica qualitat de vida no es compra enlloc, neix d'un mateix.

Estem oberts als qui han arribat en aquesta conclusió.

Roldan
Cream espais per conivire

Eusebi Estada, 66-68
07004 Palma de Mallorca
Tel 971 763 666 - Fax 971 763 667
www.rolan.es
e-mail: comercial@rolan.es

Certificat de Qualitat
ISO 9001-2000 Nº 02.05678

Els immigrants estrangers opinen

Questionari

- 1** Quines són les causes que una part de la població immigrant no s'integri lingüísticament?
- 2** Quina actitud considereu que tenen els catalanoparlants davant el procés de NL dels estrangers?
- 3** institucions públiques?
- 4** Quins beneficis heu obtingut d'haver après la llengua catalana?
- 5** Qualque altra qüestió que considereu important tractar.

19971
Satximi Sasaki
Crozier
Iwate (Japó)

E (Entén el català)
L (El sap llegir)
P (El sap parlar)
S (El sap escriure)

1 Crec que podem fer tres grups de les persones que no s'integren lingüísticament. Un el podríem anomenar de la no-integració; són els estrangers que no aprenen ni castellà ni català i viuen segregats. D'una banda hi podem considerar alguns germanòfons i anglòfons (amb metges, advocats, comercios... propis), que no aprenen cap de les dues llengües perquè consideren que han pagat per a tot, incloent el dret de mantenir la seva llengua. D'altra banda, els magrebins, xinesos, senegalesos, etc., que han vingut aquí per fer feina, mal remunerada, els quals no aprenen les llengües perquè els falten recursos, temps i energia i, a més, solen ser l'objecte del racisme.

Un segon grup, que podríem anomenar de la semiintegració. Hi ha la majoria d'estrangers que han après castellà, però que no troben cap raó convincent per aprendre català perquè consideren que el castellà és la llengua oficial de tot Espanya i un dels idiomes més internacionals, mentre que el català és considerat regio-

nal. Un estranger que domini el castellà no tindrà cap dificultat en la vida quotidiana; no obstant això, si no aprèn el mallorquí, es quedarà per sempre darrere una barrera invisible que el separa dels autòctons.

El tercer grup, que podríem anomenar de la pseudointegració, està format pels hispanoparlants –peninsulars i sud-americans. Aquest grup comparteix el mateix raonament que el grup de la semiintegració per no aprendre català. Els sembla haver-se integrat lingüísticament perquè parlen castellà, però, en realitat, no han après res nou des del punt de vista lingüístic.

Abans de venir, ja sabia de l'existència de la llengua catalana perquè un amic català que tenia a Tòquio i una parella catalana que vaig conèixer a París me n'informaren; però, abans d'arribar a Mallorca, no tenia ni idea que fos oficial a una part gran d'Espanya, ni que estava entre les deu llengües més parlades de la Unió Europea, ni havia sentit mai parlar-la, ni tampoc l'havia vista escrita.

L'aprenentatge del català pels estrangers és una tasca dura, sobretot pels qui no saben parlar castellà, perquè de cop estan exposats a dues llengües noves. Una paradoxa del seu aprenentatge és que fins que arribi a un nivell bo, no li serà fàcil practicar el català. Encara avui a Mallorca, és més fàcil aprendre castellà que català. Trob que els cursos que ofe-

reixen l'OCB i els ajuntaments són bons perquè són assequibles. No obstant això, en comparació amb altres llengües, fan falta molts de materials i recursos per ser ensenyada com a llengua estrangera.

2 L'actitud dels catalanoparlants sobre la NL dels estrangers-forasters està molt mesclada. Ja que el tema de la NL entre els autòctons presenta molta diversitat d'opinions. En primer lloc, percebo una certa animositat oculta cap a les persones procedents de països castellanoparlants que no aprenen el català. Com més temps duen a Mallorca, més forta és aquesta prevenció que troben de part dels mallorquins. Amb els estrangers no castellanoparlants mostren més paciència, perquè saben que l'aprenentatge de dues llengües estrangeres és una tasca bastant difícil i sovint tenen un respecte pels estrangers que han après a dominar el castellà i creuen que els és suficient aprendre només el castellà. D'altra banda, hi ha un bon nombre de mallorquins que no afavoreixen que els estrangers aprenguin el mallorquí o que es troben incòmodes parlant-hi amb qualsevol foraster. Crec que aquest comportament és un dels prejudicis que queden de quan l'ús del català era perseguit. Però hi ha unes altres persones que encoratgen els estrangers a parlar-lo.

3 El personal de les institucions públiques ha d'adreçar-se en català a totes aquelles persones que intenten parlar-los en català. No promou la imposició lingüística, perquè si un prefereix parlar en castellà, hauria de deixar-li-ho fer. Em fa molta de ràbia quan em responen en castellà mentre intent parlar en català, sobretot si són funcionaris.

No fa gaire vaig telefonar a la secció d'Estrangeria de la Policia Nacional, quan em van preguntar en quina llengua volia ser atesa, els vaig contestar que m'atenguessin en castellà o en català; la seva resposta va ser que em podien atendre en castellà i en altres idiomes estrangers com l'anglès, el francès, l'alemany i, fins i tot, el japonès, però, no en català! Imaginau-vos la meua sorpresa. Es tracta d'Estrangeria de la Policia Nacional, per tant, tenen treballadors que poden fer servir llengües estrangeres; a mi, em sembla una actitud deplorable de part de l'Estat, una actitud que s'ha de canviar.

4 Per haver après el català, he tingut beneficis personals i professionals. Beneficis personals perquè s'ha romput la barrera invisible entre jo i els mallorquins; i beneficis professionals perquè he estat afavorida en certes feines perquè puc xerrar en mallorquí. A més a més, som una promotora de l'aprenentatge de la llengua catalana entre els forasters-estrangers que tenen la intenció de fer de Mallorca la seva residència. Estic clarament a favor de l'aprenentatge de les llengües del lloc on vivim. La llengua no és simplement una eina de comunicació, sinó que és un vehicle a través del qual s'expressen emocions, sentiments i cultura que no es poden traduir; un element que ens aproxima a altres persones.

5 Amb la incorporació dels nous estats a la Unió Europea, ha tornat a agafar actualitat la qüestió de l'oficialitat de la llengua catalana. Després d'haver travessat per tantes vicissituds històriques, és evident que Europa no pot tenir una sola llengua com a oficial, sinó que ha d'admetre totes les llengües que tenen la consideració d'oficials. Per aquesta raó, crec que la UE hauria de permetre l'oficialitat a la llengua catalana per la seva demografia, vitalitat cultural, dinamisme econòmic i extensió territorial. L'Estat espanyol hi hauria de donar suport. Quan es fomenta la tolerància i la comprensió de les altres cultures mitjançant l'adquisició de noves llengües, s'ajuda, a la llarga, a fomentar la pau, l'estabilitat política i l'enriquiment cultural. Per això, els catalanoparlants, com els altres europeus, també han d'aprendre llengües estrangeres.

¹ Any d'arribada a les Illes Balears

1994 E L P

Redouan En-Naanaï Taoumi
Tetuan (Marroc)

1 Perquè el català és difícil. Quan arribes primer aprens el castellà i després el català és molt diferent del castellà i es fa difícil. Crec que la majoria d'àrabs que viuen aquí no hi posen interès perquè principalment només es relacionen amb àrabs i per aprendre'n has de relacionar-te amb la gent d'aquí. La majoria sols han vingut a Espanya per fer feina i guanyar diners; no els interessa integrar-se en la societat, amb la seva cultura ja en tenen prou. Jo no he anat mai

a classe de català, l'he après primer amb els meus amics i més tard amb la meua dona, però no el sé escriure.

2 La gent d'aquí, d'entrada, quan veuen que ets estranger et parlen en castellà. No els veig especialment interessats que aprenguem la seva llengua i se sorprenen si algú com jo parla en català.

3 Crec que han de facilitar més als estrangers l'aprenentatge de la llengua d'aquí.

4 Sobretot a la feina. Al principi, fa deu anys si veien que eres estranger era una cosa exòtica i els feia gràcia contractar-te. Però ara, com que ha crescut molt el nombre de persones de fora ja existeix una certa desconfiança i, clar, si parles la llengua d'aquí t'ajuda a trobar feina. També va bé per relacionar-te més amb la gent de Menorca, perquè si no saps català i estàs en un grup hi ha moltes coses que no entens i et quedes fora de la conversa.

5 A mi m'agrada molt que la gent em parli en català. Crec que saber aquesta llengua és com si tengués una eina per defensar-me millor quan vaig a cercar feina o per fer amics.

1998 E L P

Claudia Giesselmann
Bielefeld (Alemanya)

1 Per què molts d'immigrants no aprenen la llengua? Només cadascú pot respondre per ell mateix. Per a mi és normal que, si he triat viure en un altre país, em familiaritzi amb la seva llengua i cultura. I això no m'ha suposat grans problemes; només la "sorpresa" que el mallorquí sigui la llengua més parlada aquí. Abans no ho sabia. Naturalment que vaig tenir algunes dificultats; per exemple a l'ajuntament, si tot estava escrit exclusivament en català.

2 La majoria de la gent major ho troba bé, si un aprèn català, perquè no ho espera. Al contrari, els més joves són sovint més tancats i, de vegades, un poc radicals.

3 He après mallorquí gràcies a un anunci de l'ajuntament i trobaria bé que encara es promocionàs més. Ningú no m'ho va demanar; jo volia entendre'l millor.

4 Els mallorquins han tornat més amistosos i segurament sovint els fa gràcia aquell alemany que parla català amb un accent curiós. De vegades, les persones em poden entendre millor i això els sorprèn perquè la majoria de mallorquins no esperen una resposta en mallorquí.

1991 E L P S

María Luz Figueroa
(Guatemala)

1 Hi ha molta de gent emigrant que no té estudis; gent amb dificultats socials ja en el seu país. I quan vénen cerquen la gent de la seva mateixa cultura. A més, l'emigrant ja es troba emigrant. Jo, abans de venir ja sabia que a les Illes es parla català, perquè mon pare i els meus padrins són mallorquins. Això ha fet que jo no tengués gaire dificultats per integrar-me perquè la meua família m'ha ajudat; però, des del punt de vista lingüístic, quan parl en català la gent em corregeix agressivament o se'n riuen, principalment la gent jove.

2 La població autòctona crec que estan d'acord que els estrangers s'integrin. No ho demanen, però estan contents quan parles en català, ho troben simpàtic.

3 Hi ha molta de gent a les institucions públiques que no parlen català.

4 Els beneficis que he tret de saber parlar en català són purament personals. Per fer feina les persones em demanen, si conec el català, però és un mèrit complementari. Des del punt de vista cultural és la meua obligació personal.

5 Per què els emigrants en altres països aprenen anglès o alemany, per exemple, i aquí no aprenen la llengua pròpia del territori?

2001

Magdalena San Martín Velázquez
(Uruguai)

E L

1 Crec que no s'integren perquè so se'ls dóna oportunitat de tenir

classes gratuïtes. A més, molts d'immigrants quan arriben no saben que aquí es parla català o mallorquí. Pensen que la majoria de la població illenca parla el castellà. Les primers dificultats per integrar-se són que des que arriben a les Illes, ja siguis d'un altre país o de la Península, et veuen com un foraster i, si no parles català, es mostren un poc refractaris i et discriminen. No es mostren gaire complaguts que siguis un habitant més de l'illa; fins que s'hi acostumen.

2 Els meus amics estan contents que aprenguem català i opinen que els ajuntaments i consells haurien de tenir cursos com els que hi ha, però més accessibles perquè tots els estrangers, amb recursos o sense, puguin tenir l'oportunitat d'aprendre català i altres idiomes.

Consideren que les persones que parlen català haurien d'ajudar als estrangers quan aquests volen informació o aclarir una cosa, no s'han de deixar les persones en blanc pel sol fet de no saber parlar el català o mallorquí. I a més, haurien d'agrar que alguns grups d'estrangers vulguin aprendre el seu idioma perquè així no s'hagin de comunicar en castellà, ja que quasi tots els immigrants que arribam aquí, a Espanya, pensam que es parla el castellà a tots els llocs d'aquest país.

3 Pens que les institucions públiques (ajuntaments, consells, governs civils i centres escolars) haurien de posar cursos d'idiomes tant per a immigrants majors com per a menors; perquè, quan els nins que arriben amb una edat entre vuit i nou anys i van a escola, tenen dificultats per entendre l'idioma. I això, a més, seria molt bo per a tots els nins estrangers, no sols per als llatinoamericans.

4 El benefici és que la gent, quan sap que l'entens i que t'esforces per comunicar-te amb ells, et mostren que són agradables i comunicatius i que no són el que un veu quan encara no hi tens un contacte directe. Per això, a mi m'agrada molt viure aquí, a Mallorca. M'atreveixo a dir que ja em sent com a ca meva (al meu país).

2003
Martin Rohner
Zurich (Suïssa)

E L

1 Abans d'arribar ja sabia que s'hi parlava el català. Des dels vint anys faig viatges per Catalunya, Andalusia, Galícia, País Basc i Balears! Les persones que viuen el present, han d'adonar-se de la llengua que parla la gent. Les principals dificultats són que el mallorquí no és una llengua fàcil i, a més, que els mallorquins al començament són molt tancats. Per això, sense xerrar l'idioma és més difícil fer-hi amistat.

A Mallorca hi ha molts d'alemanys. Tenc amics que ho són. N'hi ha alguns que són molt bona gent, però ni un vol aprendre català. Viuen a Mallorca, on sempre han cregut que es parla castellà... Els alemanys només tenen una llengua en el seu país! L'alemany! Aquesta és, tal vegada, la diferència amb els suïssos. A Suïssa es parlen quatre llengües oficials i a l'escola a part de la teva, com a mínim, n'has d'aprendre una altra. Per això els suïssos estan acostumats a conviure amb diverses llengües. Els alemanys es demanen per què han d'aprendre i parlar una llengua que parla tan poca gent. No pots integrar-se si no parles la llengua comuna. A més no n'hi ha necessitat perquè a Mallorca ho pots aconseguir absolutament tot en alemany, sense una paraula en mallorquí ni en castellà.

2 Els mallorquins no sempre et fan veure que els agradaria que tu, com a estranger, aprenguessis el català; però quan ho has fet es mostren, en general, molt agraïts.

3 Haurien d'informar a tots els estrangers que aquí es parla mallorquí. Però d'una manera fàcil; amb còmics, amb poques paraules, que els dibuixos els entén tothom. Presentar la llengua d'una manera lúdica.

4 Encara no el puc parlar, però és la clau per integrar-se. La senyora de la botiga em somriu perquè dic "Que vagi bé!". És més fàcil establir relacions amb els mallorquins i acostar-me a la cultura d'aquest poble.

1999 **E L P**
Elva Marina Velásquez Benalcázar
Ibarra (Equador)

1 La majoria perquè creuen que hi estaran poc temps i a més especulen amb el fet que aquí es parla en castellà i, per tant, ja no necessiten saber cap altra llengua. Abans d'arribar, no sabia que a Espanya es parlassin altres llengües, a part del castellà, i com jo la majoria. Per això, si no t'hi esforces un poc i hi poses interès, et quedes només amb el castellà i ja està.

2 En general la gent d'aquí se n'alegra, si tu entens i saps parlar en català; però haurien d'ajudar-nos més i quan parlen amb nosaltres haurien d'usar més el català perquè si ho fan en castellà no ens ajuden. Si vas a altres països, com Anglaterra o Alemanya, com que tothom et parla en anglès o en alemany, no et queda més remei que aprendre la llengua, en canvi, aquí, com que et parlen castellà, ja no t'hi esforces tant.

3 Haurien de donar més informació als immigrants sobre la llengua que es parla a Menorca i conscienciar-los de la necessitat d'integrar-se lingüísticament.

4 Molts de beneficis. Socialment, si entens la llengua d'aquí pots integrar-te millor amb la gent de Menorca perquè ja no et quedes fora de les converses, i si el saps rallar, molt millor. Jo ja començ a amollar-m'hi un poc i veig que puc participar més de les converses en grup si ho faig en català. Enguany és el primer any que vaig a un curs de català, però pens anar a altres cursos fins que el parli bé. També t'ajuda a trobar feina perquè, per exemple, si la sol·licites per telèfon, és molt més fàcil que te'n donin si veuen que parles en menorquí. Finalment també és bo saber català perquè els nostres fills s'hi eduquen i així pots entendre millor el que aprenen a escola.

5 L'immigrant sovint, ell mateix, s'oblida que és persona, que és un ésser humà, i sols pensa a guanyar doblers per enviar al seu país o per poder tornar-se'n. A mi em passava al principi, però ara ja em sent d'aquí. El meu fill hi ha crescut i parla perfectament la llengua d'aquí i jo pens que el que ha de fer un immigrant

és integrar-se en la societat i en la cultura que l'acull, sense renunciar, per suposat, als seus orígens, que ha de mantenir; també podem servir per enriquir la cultura d'aquí.

1996 E L P S

Wolfgang Heinze

Leer (Alemanya)

1 Sempre he sabut que existia el català, perquè ja com a estudiant d'ESO alemany m'interessava Espanya. El fet que les Illes formin part de la "família catalana" ho vaig saber quan vaig llegir el primer llibre sobre la Guerra Civil, fa uns 30/35 anys.

Podria fer un comentari sobre la gent de la península (no entenc gaire la seva manca d'integració) o sobre els anglesos; però només faré referència als alemanys. Analitzant bé l'emigració alemanya durant els tres segles passats, la meua hipòtesi és que els alemanys, en general, mai no s'han integrat lingüísticament en cap país. En són exemples les "Illes lingüístiques" a Amèrica Llatina, Rússia, els Balcans o Namíbia (Deutsch-Südwest); al "melting pot" d'EEUU es varen integrar després de dues onades de forta pressió durant la primera i segona guerres mundials (Eren vists com a enemics interns i havien de demostrar el contrari). No és que en aquestes illes lingüístiques la llengua franca sempre fos l'alemany, sinó que ells seguien sentint-se alemanys –fins i tot mantenien la nacionalitat germanica.

A Mallorca els alemanys troben, a més d'una actitud "servidora" per part de la població illenca que ho ofereix gairebé tot en alemany, un món alemany totalment autàrquic. Això vol dir que per a qualsevol servei poden contractar un compatriota. Es formen clarament guetos.

Dins aquests guetos corre el perjudici que el català és una llengua difícilíssima i inútil. Aquesta opinió és moltes vegades una pura "còpia" del que senten a través dels llocs que més freqüenten de la zona costanera (bars, per exemple), on fa feina molta gent de la península.

Aquest punt de vista "d'inutilitat" es verifica quotidianament per l'experiència que –en perjudici seu– els interlocutors espanyols empen amb ells únicament el castellà com a llengua vehicular.

Els que vénen amb bona voluntat d'aprendre les llengües (en la majoria

dels casos que conec són dones) els frustra que als seus intents de xerrar en mallorquí o els responguin en alemany o, alternativament, en anglès.

De moment pens que hi ha prou recursos. El que falta és millorar la informació lingüística, una "pressió suau" (per exemple, prohibir i sancionar rètols i propaganda en llengües estrangeres, etc.) i augmentar a poc a poc la demanda de més cursos...

2 Els que aconsellen l'aprenentatge de català coincideixen, segons la meua experiència, amb els que es mostren agraïts quan xerr el balear. Fins i tot, alguns dels meus exveïns mostren un cert orgull per mi. Una cosa que sempre costa molt és aconseguir que em corregeixin.

Però, a l'altra banda, hi ha "mallorquinoparlants" que són molt indiferents a aquest fet o, que són tan diglòssics que em contesten en castellà mentre jo mantenc el català.

3 Respecte al contacte amb institucions s'ha de distingir "on" i "quina".

És molt diferent el tractament lingüístic a Hisenda a Inca i a Palma, a l'ajuntament de Llubí o a Trànsit de Palma, per exemple. Diumenge passat vaig tornar amb un grup d'alumnes d'Alemanya i la Policia Nacional va separar dos alumnes meus. En identificar-me com a responsable vaig rebre un "Vd. calla la boca!" En la conversa posterior amb una persona superior vaig emprar porugament el castellà. Mentre la llengua franca de molts funcionaris sigui el castellà no em puc creure que destinin prou recursos per a millorar l'ambient lingüístic

4 Tot positiu!

5 S'hauria de vigilar més a no provocar el rebuig de la gent de fora a causa de la poca diplomàcia d'alguns sectors pràcticament i políticament implicats en la normalització lingüística. S'hauria de tenir molta cura al principi del procés d'una possible integració lingüística; per exemple: no ofendre les persones que fan preguntes en castellà, abstenir-se d'imposar opinions clarament partidistes, de menysprear la feina que, a les Illes, fa la gent de fora...

També s'hauria de millorar la didàctica i, sobretot, la metodologia de l'ensenyament de català (no basta, per exemple, dir verbalment que la

paraula *café té*, al contrari al castellà, una E oberta, sense mostrar físicament com s'articula...).

1995

Nonna
Kotchetskova
Tomsk (Rússia)

E L P

1 Per una part, els immigrants que arriben a Mallorca i només es relacionen amb la seva comunitat s'integren més lentament que la gent que viu sola o amb una petita família. Els últims, com que han d'enfrontar-se a la vida quotidiana cada dia aprendran ràpidament l'idioma, les normes i els costums de la nova societat. Això va ocórrer, per exemple, amb la nostra família. Abans d'arribar a la illa no sabíem parlar gens de català i, a poc a poc, n'anam aprenent. En el nostre cas hem rebut molt bona acollida i molt interès per part de la gent d'aquí. També és ver que ens oferiren venir a Mallorca a fer feina aquí com a entrenadors. És una llàstima que al principi ens hagin ensenyat a parlar el castellà; per això ara sabem millor el castellà que el català. Per la nostra part sempre hem demostrat un gran interès pels costums i la vida de la gent d'aquí. Crec que hi ha prou recursos per integrar-se bé a la societat per a qualsevol que ho vulgui fer.

2 La gent catalanoparlant que jo conec és molt respectuosa amb els estrangers i entenen la dificultat que tenen pel fet d'arribar a un país estrany. A pesar d'això, no ens animen a parlar en català. Molts d'ells se sorprenden en sentir-nos parlar el català com una cosa estranya i, llavors, en el meu cas, em sap greu seguir.

3 Crec que per part de les institucions públiques haurien de seguir la mateixa política lingüística: promoure, defensar i ajudar a aprendre la llengua catalana. Em sembla també bé que facin els formularis en bilingüe. Mai no m'han fet parlar només en català a les institucions públiques.

4 Per a mi són beneficis culturals que jo ara puc obtenir, perquè darrera d'una llengua s'obre un món immens de coneixements. Per una

part, als estrangers, saber comunicar-nos amb els autòctons en el seu idioma ens hi acosta. Per altra banda, parlar diverses llengües dóna més possibilitats en el camp laboral. ■

2002

Geta Darie

Bucarest (Romania)

E L

1 Crec que la gent no s'integra lingüísticament perquè no es crea la necessitat de parlar en català. Els immigrants que arriben aquí no entren en contacte o entren molt poc amb el català perquè els mateixos autòctons parlen en català només entre ells i a l'hora de parlar amb els estrangers s'expressen en castellà. Però també hi ha una manca d'interès per part dels immigrants perquè no els sembla útil aprendre una llengua que ningú no els demana. Abans d'arribar a les Illes no sabia que el català fos una llengua (crec que de fora no se sap molt bé), creia que era un dialecte. Una mica de català es pot aprendre només escoltant la televisió o llegint publicacions, però hi ha pocs recursos perquè els mitjans de comunicació donen més importància al castellà.

Les famílies romaneses que conec i que tenen nins que estudien a l'escola tenen una bona actitud envers la llengua.

2 Crec que no s'hi impliquen gaire o s'hi impliquen molt poc. Hi ha persones que es mostren agraïdes i unes altres que simplement demostren que no els interessa. No m'han suggerit mai d'aprendre català.

3 Aquestes institucions haurien de donar una empenta i promoure la llengua pròpia d'aquestes terres i donar oportunitats perquè la gent pugui aprendre català.

4 M'agrada llegir publicacions en català, diaris i revistes. No vaig tenir problemes per integrar-me, em sent molt bé a Mallorca. I ara millor perquè puc entendre també les converses en català. ■

2001 E L P S

Mariela Valiente Olivares

Santiago (Xile)

1 Jo pens que ens fa falta una comprensió més global del significat i de la importància de la llengua pel poble català. I per una altra banda crec que hi ha manca d'interès perquè podem rallar fàcilment en castellà. Jo ja sabia que aquí es parlava en català perquè me'n va informar el meu company quan era a Xile. Fins ara no he tingut dificultat per integrar-me, però crec que em fa falta més temps i més opcions per poder estudiar la llengua. La gent com jo que conec diuen que els fa falta temps i, per altra banda, també conec gent que no té interès d'estudiar-lo.

2 Molta gent catalanoparlant m'ha animat a rallar i entendre sa llengua. Puc dir que m'ajuden quan volen rallar amb mi, encara que ho faci malament, i es mostren agraïts.

3 La funció seria la mateixa que fan ara, però amb major intensitat. Segons jo les institucions inciten i aconsellen, però els fa falta una major difusió i més intensitat en la seva acció. Seria important que les campanyes d'informació es generalitzassin més i així podrien arribar a la gent que té més dificultats.

4 Per a mi el benefici és cultural. Sabent la llengua he pogut conèixer més la història i una mica més la gent. El fet de poder llegir en català m'ha donat una possibilitat important per poder conèixer i completar la visió d'aquesta societat. Jo crec que així em sent més (o una mica més) integrada. El fet de poder rallar m'ha facilitat les relacions amb els menorquins.

També té avantatges en l'aspecte laboral, però sobretot m'ha donat molt en l'àmbit cultural (i això que encara em falta moltíssim per aprendre). ■

1995

Renée Truninger-Kuster

Zurich (Suïssa)

E L P

1 Si hi ha una part dels immigrants que no s'integren lingüística-

ment, és perquè no en veuen la necessitat. Som a Espanya i es parla espanyol, no és cert? A més els sembla massa difícil.

Abans d'arribar a Mallorca ja sabia que s'hi parlava la llengua catalana. Ho sé des de fa molt de temps, però no record com ho vaig saber. Les dificultats per integrar-se no són de caràcter lingüístic sinó, a parer meu, és la reserva dels mallorquins que impedeix la integració total. Possibilitats per integrar-se n'hi ha prou, però no és fàcil. Els meus compatriotes pensen més o menys com jo.

2 Hi ha de tot. Uns m'animen i m'ajuden, uns altres se'n riuen i n'hi ha que no volen que els estrangers entrin en les seves vides aprenent el "seu" català.

3 Totes les publicacions haurien de ser en els dos idiomes -espanyol i català-, això sí, però, segons la meua opinió, no hi hauria d'haver l'obligació de parlar l'idioma. No sé si hi ha recursos suficients. En relació amb la meua experiència, un dia vaig decidir aprendre català i vaig trobar que l'ajuntament de Felanitx n'oferia un curs.

4 El que m'encanta és que ara puc entendre la gent en el mercat, en els restaurants i llegir programes, anuncis, publicitat, etc. ■

2002

Ana Karina de los Santos Casañas

Salto (Uruguay)

E

1 La immigració està dividida. N'hi ha una part que s'integra i una altra que, per diferents motius, no s'integra: a) perquè està en situació il·legal; b) perquè la gent, que sap el castellà, ens hi parla (a la gent, els interessaria integrar-se però com que, en el cas dels castellanoparlants, són acceptats amb el seu propi idioma no s'han de preocupar perquè no els entenguin); c) perquè no veuen que la gent els faciliti la integració.

Jo, quan vaig arribar, no sabia que aquí predominava l'idioma català.

Seria necessari que hi hagués més oferta de cursos i que durassin més.

2 La gent mallorquina està dividida. Hi ha gent que m'hi impulsa i els agrada saber que nosaltres volem integrar-nos. Però n'hi ha una part que està gelosa dels seus costums i són un poc tancats. Ens accepten però a una certa distància.

3 El factor que afavoreix més la integració a una societat és estar-hi en situació legal.

4 Ens ajuda molt per poder participar en actes públics i a festes del poble on només es parla en català. Haver fet un curs em dona la satisfacció d'entendre'l.

5 Sí, és molt important que continuem els cursos perquè el que hem fet fins ara [es refereix a un curs per a pares i mares] ens serveix per entendre'l, però per poder-lo parlar és necessari més temps. Jo demanaria que fossin cursos més llargs.

1997

Madiop Diagne

Dakar (Senegal)

E L P

1 Primerament perquè hi ha un problema relatiu a la seva integració més general (social, política i econòmica). Si és cert que les agressions del sistema, d'alguna manera, les patim tots, és també ver que l'immigrant pel simple fet de ser-ho viu els problemes d'una manera més accentuada. També el tipus d'immigrant que hi ha a l'illa es caracteritza sovint per l'instint d'ingressar en el gueto "dels seus", al qual és fàcil entrar i difícil sortir-ne. L'immigrant que no s'integra lingüísticament tampoc no s'integra en els altres àmbits de la vida social de les Illes. A més, molts dels immigrants que arriben no saben que aquí es parli català. Aquest no és el meu cas, perquè els estudis que havia fet sobre el segle XX espanyol m'havien permès saber-ho; però la veritat és que als nostres països es dona una imatge d'un país unificat a través de l'espanyol (castellà).

Cal tenir en compte també, que, a part de les dificultats específiques que hem esmentat, el principal obstacle que troben els immigrants és el

mateix que troben els mallorquins en el seu camí a l'hora de defensar la seva llengua i cultura: la dictadura del castellà i els seus defensors.

D'altra banda, els recursos que es destinen a la integració lingüística dels immigrants són escassos, vista la feina que cal fer; i quan parl de recursos no pens sols en els materials i humans, sinó en l'ambient sociopolític. No és estrany que, fent les excepcions que calgui, els immigrants en general no considerin la integració lingüística com una prioritat. Això té molt a veure amb les raons que els dugueren a emigrar; molts d'ells no saben tota la història que hi ha darrere la nostra reivindicació.

2 Els catalanoparlants, en general, demostren molta simpatia pels qui intenten parlar la seva llengua. De vegades, molesta un poc que se sorprenguin tant quan la parles, perquè crec que hauria de ser una cosa normal; però, vistes les circumstàncies, també s'entén la seva sorpresa. Crec que és important lligar el tema de la llengua amb altres temes com el medi ambient, els drets socials, etc.

3 En aquesta qüestió és on radica el principal problema. Les institucions com els ajuntaments tenen una gran funció a desenvolupar. I, en aquest nivell, la pedagogia i la metodologia són fonamentals.

4 D'entrada, consider l'aprenentatge de qualsevol idioma com un enriquiment personal. Jo mateix parl diversos idiomes i practicar el català m'ha suposat un pas endavant en la meua formació personal i, a més, m'ha ajudat en totes les meves actuacions, tant a nivell social com laboral. Jo em consider integrat (encara que no m'acaba d'agradar la paraula) i respectat.

1997

E L P S

Gabriela

(Argentina)

1 Jo crec que primer s'hauria de fer feina per una integració social entre els grups que viuen en aquesta situació d'immigració i d'acollida per part de la societat autòctona. Aquest coneixement entre uns i altres ens donaria el primer graó en el procés d'aproximació; després es podrien establir els mitjans necessaris perquè les persones que acaben d'arribar

puguin estudiar la llengua de les Illes. El fet d'emigrar normalment està condicionat per la recerca d'unes millors condicions de vida. Moltes de vegades, aquestes persones no tenen possibilitats de cercar una feina en el marc de les lleis laborals, perquè no tenen papers ni regularitzada la situació de residència i el permís de treball; per tant, accedeixen a un mercat laboral en condicions extremes d'horaris, de pagues, de seguretat, etc. Aquesta situació tampoc no els permet anar a cursos per estudiar la llengua.

2 Crec que falta una anàlisi més aprofundida de les causes exposades en el primer punt d'aquest qüestionari. També consider que no haurien de sentir-se amenaçats amb l'arribada d'immigrants; és un fet que ens enriqueix a tots.

3 El que he viscut directament, és observar que a les escoles (no a totes) moltes de vegades es parla als pares en català i, ells, acabats d'arribar, no entenen el que se'ls indica; això els espanta, i tenen la sensació que no se'ls té en compte. Estic convençuda que l'educació és un acte compartit per tota la comunitat educativa (pares, mares, nins, docents...) i, si el compromís fos total, els resultats serien molt més beneficiosos per a tots.

2003

E L P S

Elka Koleva

(Bulgària)

1 Sense saber català no es pot integrar lingüísticament, perquè no es pot treballar –que és el que vol una persona immigrant–, no es pot comunicar lliurement amb els habitants de les Illes Balears.

2 Als mallorquins els agrada quan els estrangers aprenen català.

3 Crec que hi ha d'haver més cursos i escoles on poder aprendre l'idioma i el Govern ha de donar suport amb subvencions i ajudes a les associacions i fundacions que treballen en aquest àmbit.

4 Quan saps la llengua catalana tens més oportunitats per treballar, per conèixer gent, per obtenir més informació. Jo crec que és més beneficiós saber català; però no sabia que

a Espanya hi havia un altre idioma a més del castellà, i per a mi és difícil aprendre dos idiomes alhora. ■

1981 E L

Heidrun Press

(Alemanya)

1 Vaig arribar a Mallorca l'any 1981. Aleshores parlava un poc de castellà i el vaig anar perfeccionant durant els anys següents. El català no era encara llengua oficial. A més vaig fer feina per a un majorista de viatges alemany i en el sector turístic es parlava sobretot el castellà. Amb el meu marit (mallorquí) parl l'alemany, la nostra filla (14 anys) xerra mallorquí i alemany. Fins fa poc, en els pobles no hi havia possibilitats d'estudiar català i desplaçar-se a Palma o a Manacor era massa esforç.

A causa de la meua situació familiar no em va ser difícil integrar-me. A pesar d'això, però, existeixen barreres socials i lingüístiques.

Quan et mudes d'una ciutat a una altra, d'un país a un altre, has de deixar enrere família, amics i moltes coses més. No és fàcil, sense poder expressar-te bé, integrar-te enlloc. En els vuitanta com a mínim, no hi havia tants de mitjans de comunicació internacionals; avui es pot llegir la premsa alemanya, veure la TV alemanya i escoltar emissores de ràdio alemanyes. És més fàcil ajuntar-te amb gent del teu país, i així quasi no fa falta parlar ni castellà ni català. A més, no es pot aprendre només català! I la majoria de la població immigrant ja és d'edat; aprendre idiomes és cosa de joves.

No hi ha suficients recursos ni interès (per part de tots) per millorar la integració.

2 Sí, hi ha persones que t'ajuden a parlar en català.

3 Una societat multicultural hauria de ser enriquidora. Intercanvis culturals i altres activitats conjuntes ajudarien a la integració. Si el 13,2% de la població de les Illes és estrangera, les institucions públiques hi haurien de destinar més recursos. La problemàtica de la no integració es veu en altres països (per exemple, a Alemanya amb els turcs).

4 Parlar en català t'ajuda i suposa avantatges en totes les qüestions esmentades. ■

1999

Samya Mestassi

Tànger (Marroc)

E L P S

1 Abans d'arribar a las Illes no sabia que es parlava català. Les principals dificultats per integrar-se en llengua catalana és que la llengua que al carrer es parla és el castellà. Crec que hi ha prou recursos, però s'han de difondre més. Els meus compatriotes prefereixen aprendre castellà ja que per als llocs de feina que ocupen no solen necessitar la llengua catalana i sobretot per la mobilitat pel territori espanyol que sol tenir la població immigrada. A Eivissa hi ha molta població estrangera i també gent que prové de la Península, aquest fet dificulta la utilització del català de manera quotidiana.

2 La majoria dels cops et contesten en castellà, encara més al principi, quan fas molts d'errors. A nivell general la població no hi dóna importància, però si entres en una botiga i parles en català ho solen agrair.

3 Haurien de donar a conèixer la importància de la llengua i donar informació d'on podem anar a aprendre-la. S'hi destinen prou recursos però no ens inciten a aprendre'n.

4 Amb el català es pot accedir a llocs de feina de millor qualificació i crec que també influeix en el coneixement i valoració per part d'un sector de la població autòctona més universitària i formada o catalans que treballen a les Illes. Suposa avantatges des d'aquest punt de vista. ■

2003

Carlos María Suárez Núñez

Salto (Uruguay)

E

1 Un percentatge baix s'hi integra per distintes raons. Com que la nostra llengua és el castellà, la majoria

ens hi parla i, per això, se'ns fa més difícil. Molts dels meus compatriotes tenen un cert interès d'aprendre català, però ho troben molt difícil i no saben la forma més pràctica d'aprendre'n.

2 Personalment, crec que els mallorquins tenen molt d'interès que aprengui la seva llengua.

3 Crec que en primer lloc el que cal és legalitzar-nos perquè aquesta tan esmentada integració obri les portes. Per exemple, vull perfeccionar el meus coneixements i no se'm permet estudiar; no puc conduir perquè no puc revalidar la meua llicència de conductor; no puc aportar a l'estat per aquesta mateixa raó... Podria enumerar una quantitat enorme de dificultats, que ens fan sentir com a emigrants i, en canvi, és sabut que la gran majoria som gent de feina i feim allò que ens manen. D'altra banda, hi hauria d'haver més cursos de llengua catalana.

4 Poder entendre millor la llengua. He rebut suport per part dels meus companys per voler aprendre el català i m'hi han ajudat molt. ■

1985

Rachel Waters

Billericay (Anglaterra)

E L P S

1 Crec que la integració lingüística depèn inicialment de la necessitat de xerrar una llengua. A les Illes Balears hi ha dues llengües oficials, i el castellà és la llengua comuna a tot el territori espanyol. Per tant, és l'instrument que pot servir més dins i fora de les Illes. Crec que la gran majoria de la població immigrant s'integra lingüísticament en el sentit d'aprendre una de les dues llengües. Inevitablement, el català s'aprèn moltes vegades com una necessitat secundària o per les ganes d'apropar-se més a la comunitat local. Tanmateix, avui dia hi ha moltes facilitats per aprendre català (cursos, materials, etc.), i crec que la millor manera de promoure una llengua a llarg termini és de fomentar un interès mitjançant la cultura i l'oci, per exemple, i una relació activa amb la comunitat local. Com

qualsevol procés d'aquest tipus, la integració lingüística i no lingüística és un procés lent, i a vegades el pares s'integren mitjançant el seus fills.

2 La gent que xerra català reacciona positivament si intentes parlar la seva llengua. Hi ha una tendència, a vegades, de facilitar les coses canviant al castellà, però crec que la gent es mostra agraïda.

3 Crec que han de fomentar l'ús del català i d'oferir oportunitats d'aprendre'l, sense pressionar o obligar (perquè a vegades té l'efecte contrari). És important oferir cursos als pobles i les barriades de Palma amb diferents nivells i horaris, per exemple en els col·legis després de l'horari normal (actualment hi ofereixen cursos bàsics).

4 És més bé una sensació de satisfacció, de poder entendre la gent, llegir i de poder ajudar els meus fills. Sóc traductora de castellà i aprendre una llengua és sempre interessant i una manera de apropar-se a una cultura. Realment no pots conèixer bé l'illa sense conèixer la seva llengua.

Greta (Equador) - Clara (Equador)
Maria (Jaén) i Flor (Argentina)

Aquestes quatre alumnes d'un curs de Càritas de Ciutadella contestaren el qüestionari en grup. Diuen que el parlen, el saben llegir i escriure una mica. Duen entre un i dos anys a Menorca.

1 Pot ser per diversos motius: perquè fa poc que són aquí, per l'edat (si són majors), perquè és difícil, per falta de temps, per falta d'interès, perquè abans no hi havia gaire possibilitats, ara hi ha més ajuda.

2 De moment no hi ha encara un interès general de la població perquè ens integrem lingüísticament i no saben que no ens ajuden si ens parlen en castellà. Per la nostra part hem de deixar la vergonya i mostrar interès. Si intentam rallar català, se sorprenen, estan contents i els fa gràcia.

3 Més difusió del català, més cursos i classes. Més material i que els cursos siguin gratuïts, com els fan a Càritas, alguna ONG o alguns Esplais.

4 En primer lloc volem dir que estem en procés d'aprenentatge, duem poc temps de classe i encara no l'hem après bé del tot.

A les que tenim fills ens facilita

poder ajudar-los i entendre els papers de l'escola o altres documents. Els meus compatriotes -diu una- vénen a demanar-me que els digui què posa en els papers i aprofito per dir-los que podrien anar a classe.

Una altra diu que ha trobat un lloc de treballadora familiar i que la seva cap li aconsella que aprengui català per tractar la gent gran; ella diu que així pot anar entenenent el que diuen a les reunions i no ha d'estar sempre callada, pot contestar a les preguntes...

També diuen que així podran integrar-se millor.

Grup d'immigrants d'Aula Cultural

Aula Cultural ens ha facilitat alguns contactes amb diverses persones que han contestat el qüestionari. Entre elles, un grup de sis immigrants contestaren el qüestionari de manera esquemàtica i sense identificar-se. Reproduïm els aspectes més destacats de les seves respostes. Procedència dels enquestats: Ucraïna, Anglaterra, Txèquia, Eslovàquia, Bulgària i Argentina. Duen entre mig i dos anys a Mallorca, excepte l'anglesa que n'hi du sis.

1 Alguns atribueixen la manca d'interès per la integració al fet que els immigrants tendeixen a relacionar-se bàsicament amb persones dels mateix origen i a segregar-se, volgutament o no, de la població autòctona. Però també comenten que els immigrants no són un tot homogeni. D'altres diuen que els immigrants donen prioritat a l'aprenentatge del castellà, perquè els és més útil i perquè viuen a Espanya o perquè, sobretot els d'Àfrica i Amèrica del Sud, no tenen prou temps per destinar a l'aprenentatge lingüístic. La situació irregular d'una part dels immigrants és igualment un factor que obstaculitza la integració. També parlen del poc interès que demostren les institucions per integrar les perso-

nes que vénen de fora. La persona d'Argentina es lamenta que l'exigència de coneixement de català només es fa als immigrants pobres i no, per exemple, als alemanys o als anglesos.

2 Pensen que els catalanoparlants estan contents que els immigrants aprenguin català perquè estan orgullosos del seu idioma i perquè perceben que és una manera que els qui arriben de fora els manifestin respecte. La persona txeca diu que als mallorquins no els agraden els estrangers, perquè Mallorca és una illa petita i s'estimen més que no hi hagi tanta gent, potser perquè només volen els turistes. Una altra persona es queixa de l'actitud de determinats catalanoparlants que no volen canviar de llengua i diu que això provoca el desinterès pel català entre els immigrants perquè se senten agredits.

3 Les institucions, exemplificades generalment a través dels ajuntaments, haurien d'implicar-se més amb la integració dels immigrants, bàsicament organitzant més cursos, perquè no basta exigir el coneixement del català, sinó que hi ha d'haver recursos suficients perquè les persones que vénen de fora el puguin aprendre.

4 Diuen que hi ha molts d'avançats. A part de l'enriquiment que suposa el coneixement d'una altra llengua, destaquen la possibilitat d'establir més fàcilment relació i amistat amb els mallorquins, de trobar feina o de millorar-la, etc. La persona de Bulgària diu que sense saber català no es pot treballar i és molt difícil viure a Mallorca.

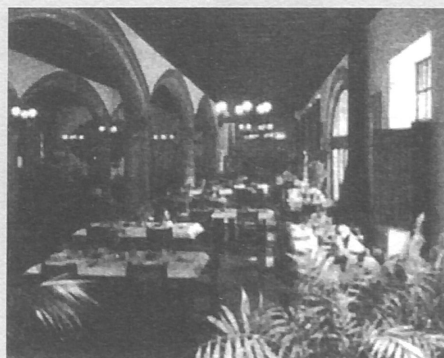
5 El fet de tenir dues o més llengües (una de tradicional i una de més funcional), comenta la persona anglesa, és una cosa freqüent a molts de països.

Restaurant SA FONDA

ESPECIALITATS

CABRIT DE MUNTANYA
PORCELLA
ARRÒS BRUT
PAELLA

Tel. 971 51 70 22 • LLUC

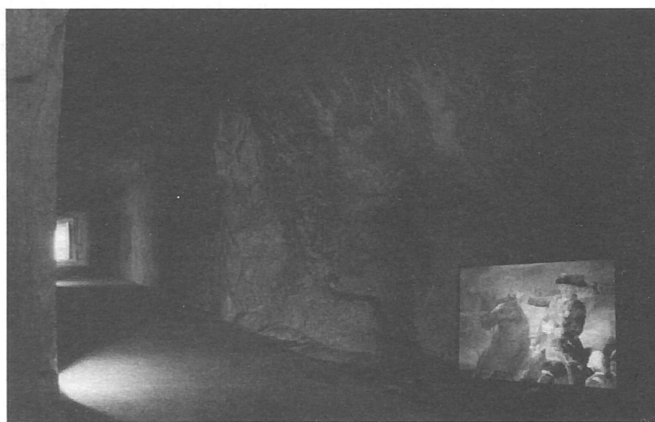
FORT DE MARLBOROUGH

UNA FORTIFICACIÓ BRITÀNICA DEL SEGLE XVIII
A L'ILLA DE MENORCA

Construïda entre 1710 i 1726, va protegir durant tot el segle XVIII l'entrada al Port de Maó.

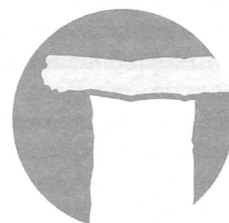
Situada a la pintoresca Cala Sant Esteve, es tracta d'una construcció semisubterrània i la seva visita transcorre per galeries, contramines i sales excavades a la roca.

Està declarat bé d'interès cultural i és una de les construccions més originals del ric patrimoni historico-militar de Menorca. El Consell Insular de Menorca va musealitzar la seva visita amb material audiovisual.

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

Departament de Cultura i Educació

Bartomeu Colom

professor de Dret administratiu a la UIB

Acabau de publicar el llibre *Les claus polítiques del procés autonòmic balear. Des de la vostra perspectiva, com es podria resumir el que han estat qualitativament aquests vint anys d'autogovern balear?*

Si des d'un punt de vista quantitatiu amb alguns aspectes hem millorat —per exemple, tenim més competències o més recursos, més institucions i més administració—, des d'un punt de vista qualitatiu resumiria dient que han estat vint anys desapfitats. En la mesura que, d'una banda, no hem abordat seriosament o adequadament les grans qüestions: model territorial, normalització lingüística o Estat del benestar. No hem sabut jugar bé dins l'Estat de les autonomies. El finançament de la Comunitat és una burla. El fet insular no està reconegut suficientment i en canvi hem dedicat un temps preciós discutint si la representació al Parlament havia de ser proporcional o paritària o a la regulació del Consell Insular de Mallorca. Fa la sensació que l'Estat ens havia programat com a província i així hem actuat. Hem muntat una gran falla buida de contingut.

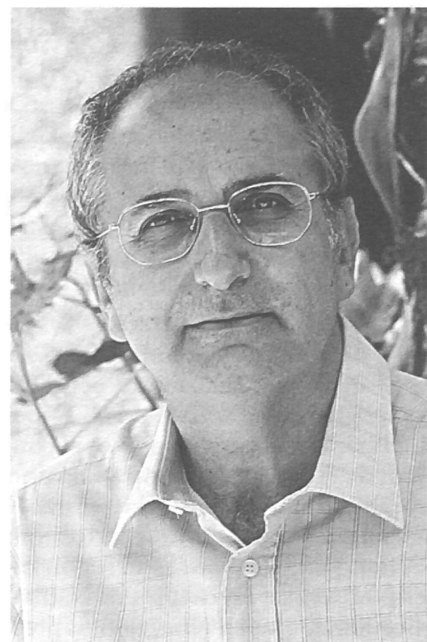
Si tenguéssiu a les vostres mans la reforma de l'Estatut de les Balears, quins serien els continguts que prioritàriament hi proposaríeu introduir o modificar?

Hi ha molts de temes que varen quedar pendents a la darrera reforma del 1999. Entre ells proclamar-nos nacionalitat, la doble llista, el finançament, la dissolució del Parlament, la millora de les competències (assu-

mint-ne de noves, com ara policia, penitenciària, trànsit, ports i aeroports, o millorant la qualitat de les que tenim), etc. A més, s'haurien d'afegir nous continguts, com per exemple el de les relacions amb l'Estat, les relacions amb Europa, llista de drets i deures, etc. Tot i així, tenim una assignatura pendent que no es resol amb les reformes de l'Estatut. Que es doni contingut al que tenim: que el Parlament sigui un Parlament, que el Consell Consultiu sigui un òrgan assessor, etc.. Tenim un capital humà (nivell de formació) i social (xarxes associatives) molt magres, una societat amb unes mancances molt greus d'alfabetització política, i els darrers anys hem assistit a un procés d'involució ideològica.

Es parla d'una possible reforma de la Constitució, des de la concepció de la plurinacionalitat de l'Estat. Quins serien els aspectes que s'haurien de canviar en primer lloc?

D'entrada, la Constitució hauria de dir quines són les llengües oficials, a més del castellà. El model lingüístic no és igualitari. Les llengües pròpies just són oficials en les respectives comunitats i ho són manco que la llengua castellana, ja que ningú no pot al·legar desconeixement del castellà, però si de les llengües pròpies. La Constitució hauria de regular un model igualitari donant una alta prioritat a les llengües oficials pròpies dins el seu àmbit territorial. D'altra banda, l'Estat s'ha desentès de les llengües no castellanes, considerant-les un tema intern de les Comunitats.

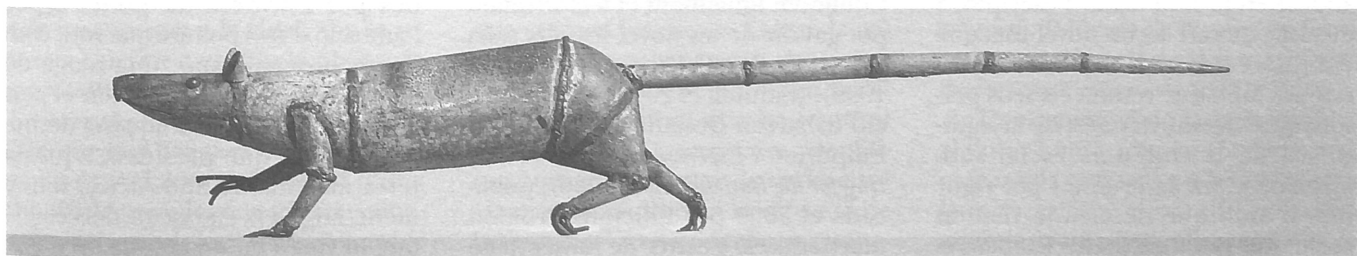

Un altre aspecte d'aquest model esquifit és que els ciutadans no poden emprar les llengües oficials pròpies de les comunitats quan s'adrecen a les institucions centrals (Corts, Tribunal Constitucional i Tribunal Suprem). Les podem emprar amb moltes dificultats a la Administració perifèrica i amb una gran dosi d'heroisme a l'Administració de Justícia.

Finalment, l'Estat no s'ha implicat (amb recursos, mesures legislatives, etc.) en la recuperació de les llengües oficials diferents de la castellana.

Podríeu valorar, a nivell qualitatiu, el corpus de lleis i normes que les institucions polítiques balears han elaborat al llarg dels seus vint anys d'existència?

Crec que hi ha quatre blocs. El que podríem anomenar autoorganització i descentralització, turisme, normalització lingüística i preservació del territori. Dels quatre blocs en destacaria la regulació en matèria de normalització dins el camp educatiu i oficial i administratiu i el bloc de preservació del territori, amb la Llei d'espais naturals.

L'edat de ferro

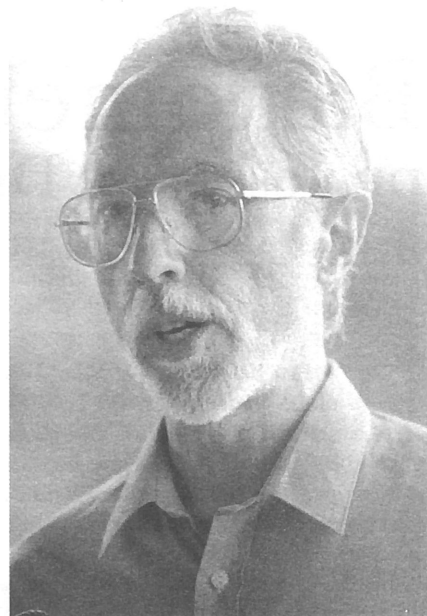
Maria Antònia Perelló Femenia*

John Maxwell Coetzee és la veu literària del postapartheid, el qual, el passat mes d'octubre, va ser guardonat amb el Premi Nobel de Literatura del 2003 per tot el conjunt de la seva obra, compromesa no solament amb la història política i social del seu país, sinó sobretot amb el llenguatge humà. És el segon escriptor sud-africà, després de Nadine Gordimer, que ha rebut aquest prestigiós premi de l'Acadèmia Sueca, sensible amb els escriptors de països en conflicte polític.

Nascut el 1940 a Ciutat del Cap, on va estudiar en una escola anglesa, J. M. Coetzee es va graduar en matemàtiques, ciències informàtiques i en filologia anglesa a la Universitat del Cap. Posteriorment es va traslladar a Londres, on va treballar de programador d'ordinadors. El 1965 viatjà als Estats Units per estudiar lingüística i literatura a les universitats de Texas i Nova York. Després d'uns anys de docència a la universitat estatal de Nova York, a Buffalo, el 1971 retornà a Sud-Àfrica. Els darrers set anys ha alternat la docència com a professor de Pensament Social entre dues universitats: mig any a la Universitat de Chicago (Illinois) i l'altra meitat de l'any a la Universitat d'Adelaida (Austràlia), on ara ha fixat la residència. J. M. Coetzee exerceix la crítica literària i domina l'afrikaans –la llengua dels bòers, dels sud-africans d'origen holandès, marginats pels anglesos– a més de l'anglès, reflectida per algun personatge secundari de *L'edat de ferro*¹. Encara que J. M. Coetzee és un escriptor molt reconegut per la crítica internacional, és un home tímid i discret, allunyat dels cenacles literaris, que defuig la pompa mediàtica. Refugiat a Austràlia, viu molt abocat en la seva tasca d'escriptor i de crític literari. És un novel·lista que excel·leix per la profunditat ètica i estètica amb què retrata els seus personatges –sovint víctimes de la injustícia i de la violència racial sud-africana–, per la cruesa i pel rigor moral amb què descriu la realitat social del postapartheid. El més remarcable de l'obra de Coetzee és la

sòlida composició de les seves novel·les, la complexitat dels seus diàlegs i la brillantor analítica amb què exposa i denuncia “el moralisme cosmètic de la civilització occidental”. Però la clau de la mestria de Coetzee rau en la capacitat singular que té com a novel·lista de penetrar en la pell de l'altre, de fer seves totes les experiències, des de les més sublimes fins a les més miserables. Coetzee és un creador de situacions laberíntiques i punyents, que va al nucli mateix de l'existència de l'home, més enllà del bé i del mal, perquè escruta, com un savi, en la profunditat polièdrica de l'ànima humana i reflexiona sobre la feblesa i la misèria de l'home i sobre els horrors del poder, que infecten la societat d'ignomínia. Sempre al costat de l'ésser més feble de la societat, del marginat, de l'home, assumeix el seu dolor, amb un estil eixut i angulós, perfilat –segons Melcion Mateu– amb una “rara qualitat poètica, basada en l'el·lipsi i en la capacitat de difuminar els contorns d'allò que no convé mostrar, de l'íntim i tràgic que els humans no sabem mostrar”. La profunditat filosòfica que traspuen les novel·les de Coetzee el fan proper a les reflexions de Franz Kafka o de Samuel Beckett, encara que se'n diferencia amb una veu pròpia.

J. M. Coetzee és un escriptor molt conegut entre els lectors catalans gràcies a les traduccions que n'ha realitzat Dolors Udina: *L'edat de ferro* (*Age of Iron*, 1990), publicada el 1990 per Edicions 62 i guardonada amb el premi Llibreter 2003; *Vida i època de Michael K* (*Life and Times of Michael K*), Booker Prize i Prix Étranger Femina, publicada el 2003 per Edicions 62; i *Desgràcia* (*Disgrace*, 1999), Booker Prize, publicada el 2000 per l'Editorial Columna. Igualment el lector català pot gaudir de les novel·les: *Les vides dels animals* (*The Lives of Animals*, 1999), traduïda el 2001 per Concepció Iribarren Donadeu a l'Editorial Empúries, i *Esperant els bàrbars* (*Waiting for the Barbarians*, el 1980), publicada el 2003 per Edicions Proa en una traducció a càrrec de Xavier Rello Andreu.

J. M. Coetzee

L'edat de ferro és una novel·la d'una bellesa transparent i colpidora alhora, on l'escriptor sud-africà John Maxwell Coetzee ressegueix el mapa del dolor humà, en una terra maleïda per Saturn, a partir dels sentiments i les emocions que expressa la protagonista de la història. Es tracta d'una dona solitària i malalta de càncer que malda per sobreviure enmig del paisatge desèrtic de Ciutat del Cap en un moment crucial, en què el país viu aclaparat sota el flagell moral de la segregació racial que va assotar Sud-Àfrica prop de mig segle (1948-1994).

L'edat de ferro és una novel·la crepuscular, narrada en primera persona per la senyora Curren, una professora de clàssiques retirada, que descriu els últims batecs de la seva vida en una llarga carta i malda ansiosa per reconciliar-se amb el món crispat que l'envolta i amb la seva filla, que va emigrar a l'Amèrica dels falsos paradisos, cansada de viure en aquesta terra sacsejada pel dolor i la follia. Emmarcada en els anys foscos de l'apartheid, Coetzee reflexiona, a través de la veu de la protagonista, sobre el sentit de la vida en una societat corrompuda, on l'home s'ha animalitzat i on les lleis vénen marcades per l'avidesa de poder i per l'ambició d'uns polítics que són, com diu la protagonista, “una plaga de llagostes negres que infecten el país i devoren vides”. Però aquesta deshumanització, que presideix aquesta terra maleïda de Sud-Àfrica, lentament, engoleix cadascun dels éssers que hi viuen en una mena de metamorfosi kafkiana que espesseix la seva

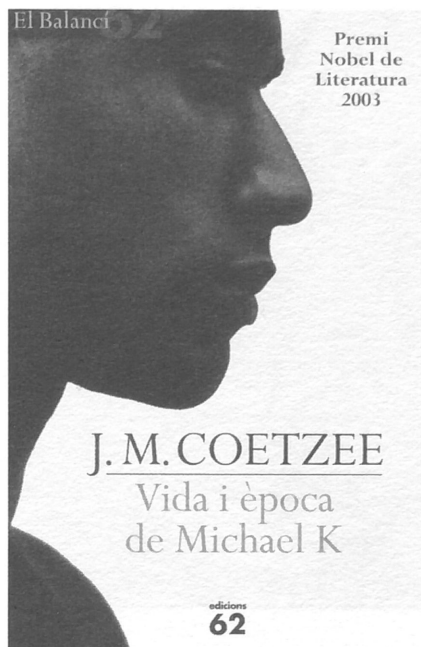
veu, apaga els seus sentiments i els converteix en bèsties, com succeí a Gregor Samsa, el protagonista de Kafka, metamorfozat en un enorme escarabat fastigós i esclafat per la força anorreadora de la societat.

Aquesta és la veritat esfereïdora que subjuga el país en la misèria moral i que emmalalteix la protagonista de *L'edat de ferro*, car els tumors monstruosos que corsequen la maternitat desolada de la senyora Curren són el paradigma dels tumors famolencs que es nodreixen de la violència irracional, gestada en el si d'aquesta terra erma de Sud-Àfrica amarada de la sang de les seves criatures.

L'acció transcorre entre el mes d'agost, dominat per les gèlides fredors de l'hivern, que corgela l'ànima dels seus personatges, i acaba el vint-i-tres de setembre, amb l'equinocci de primavera, com una esperança de renovació. En aquest temps breu Coetzee enfoca totes les ferides d'aquesta terra inflada amb la sang consagrada dels afrikaners i els seus posseïdors.

La novel·la és un viatge al cor d'aquesta Sud-Àfrica, que supura tot el verí d'un odi furibund i agonitza sota la repressió del foc i el dolor de la mort. És la baixada a l'Hades, al Tàrtar tenebrós –la part de l'Infern destinada a les ànimes dels malvats– que la protagonista troba en els hospitals, plens d'ombres condemnades i descobreix en els carrers infernals de la barriada de Guguletu, on tenen lloc els enfrontaments més sagnants entre la policia i els joves estudiants. I així com Eneas a *L'Eneida* baixà pels antres de l'Avern per conèixer el dolor humà, la senyora Curren recorre, com una ànima perduda en una mena de viatge al·legòric, l'Infern de l'Àfrica, que crema de vergonya per les seves estranyes. El càncer que ella pateix és l'al·legoria d'aquest poder devorador que absorbeix la vida no solament dels més febles, com la dels estudiants, en Bheki i en John, sinó que també devora la vida dels blancs, com la de la protagonista, als quals protegeix de la mà dels negres. És la ignonímia de sentir-se formar part d'aquesta societat envilida: "Tinc càncer per tota l'acumulació de vergonya que he suportat a la vida", diu la senyora Curren a en Bheki abans de ser abatut per la policia.

Aquesta llarga carta adreçada a la filla, que fugí d'aquest horror infernal cap a Amèrica, és l'embolcall d'una munió de paraules que flueixen amoroses del cos adolorit d'aquesta mare desolada i s'enlairen cel amunt per

establir l'únic pont de comunicació possible amb la filla estimada. Enmig de la solitud i del dolor, la carta no solament ressegueix els avatars cruentos d'aquesta era de ferro, sinó que esdevé una llarga confidència íntima i personal, on la protagonista cerca una espurna d'amor, que troba en el senyor Vercueil, un personatge marginat d'aquesta societat deshumanitzada.

La veu de la protagonista és l'*alter ego* de l'escriptor, totalment identificat amb el sentir d'aquesta dona vella i esbucada que denuncia la injustícia de l'*apartheid*. El seu discurs esdevé una llarga meditació sobre els sentiments de l'home immers en un món dominat per la crueltat, per la llei del més fort i per l'avidesa anihiladora d'un poder que esclafa a cops de martell tot el que li fa nosa i engendra estupor i mort entre la població juvenil. La veu narradora de la protagonista aboca tot el seu dolor en aquesta llarga carta i mostra com la degeneració irracional s'ha exacerbat en aquesta societat curulla de tanta sang vessada i s'accentua de manera cruenta entre els més joves de la població, el paradigma dels quals són en Bheki i en John. Són els nois de Guguletu, un grup d'incendiàries i d'homicides que cremen les escoles i alcen la mà contra la seva gent gran, amb una crueltat sorprenent. Són els fills del desamor i de l'odi que ha sembrat l'home blanc. Els seus pares, identificats amb el personatge de la Florence –la mare d'en Bheki i la serventa de la senyora Curren–, declinen qualsevol responsabilitat sobre la conducta

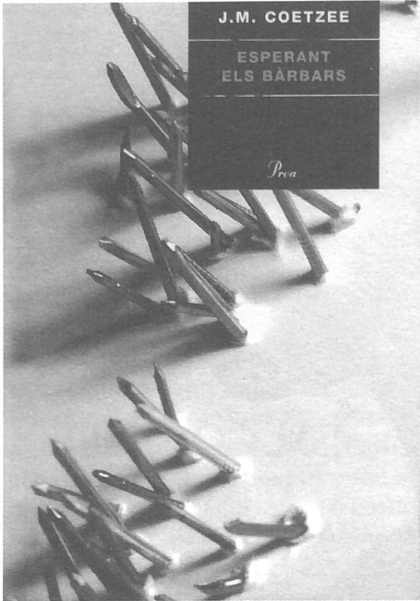
agressiva dels seus fills i àdhuc asseguren estar-ne orgullosos, puix que la veuen com una arma de revolta contra l'*estatus quo* que defensa l'*apartheid*. Així, en Bheki i en John representen la nova generació de l'edat de ferro, sorgida de l'odi i de la injustícia, que ha perdut la raó i l'ha substituïda per la mà de ferro. L'edat de ferro que dona títol al llibre denuncia i emmiralla una època monstruosa en què a Sud-Àfrica es menyspreava la infantesa, la tendresa i l'autoritat dels pares. És l'època de la malfiança i de la vergonya, l'era dels fills sense cor i sense l'amor que fa possible la pau entre els homes de bona voluntat. És l'època de l'eixutesa d'esperit que ha generat una guerra sense compassió i sense límits entre éssers humans, entre germans de races diferents. L'edat de ferro, que J.M. Coetzee retrata per mitjà de la veu narradora, s'identifica amb aquella edat de ferro que Ovidi va descriure en el llibre primer de *Les Metamorfosis* i alhora n'és la seva justificació, puix que respon a la degeneració d'aquella edat del metall, més vil que la del bronze, amb la qual van arribar totes les malvestats a la terra, abans patrimoni de tots, com ho eren el sol i l'aire. A Sud-Àfrica també arribaren el frau, l'engany, la traïció, la violència i l'afany esbiaixat de riqueses que desplaçaren la justícia i la pietat dels homes i, empesos per l'avarícia, navegaren per les aigües estultes i sanguinàries d'un poder irracional.

Vet aquí una generació de ferro abatuda amb el ferro del poder que plana pel paisatge de Ciutat del Cap i que Coetzee denuncia amb sensibilitat delicada. Davant el cadàver d'en Bheki, mort a trets per la policia i víctima d'aquest horror insensat, la protagonista exclama amb gran dolor: "No sóc indiferent a aquesta guerra... Viu a dins meu i jo visc a dins ella". I, encara amb les llàgrimes humides per la mort d'en Bheki, la senyora Curren, que té *in mente* les paraules profètiques d'Ovidi, exclama: "Ara aquest noi està enterrat i nosaltres caminem sobre seu... quan camino per aquesta terra, per Sud-Àfrica, tinc cada cop més la sensació de caminar sobre cares negres". "Milions de figures de ferro surant sota la pell de la terra. L'edat de ferro a l'espera de tornar."

Una generació de joves insensibles al dolor humà, que no té por de res, com la filla estimada a qui va adreçada la carta, perquè ella també pertany a aquesta era del metall: també ella és com de ferro, perquè va marxar de

Sud-Àfrica, de la seva mare, i va jurar que no hi tornaria fins que estiguessin "tots penjats cap per avall als fanals." Enmig del dolor, que mai no esdevé desesperat, la senyora Curren defensa un amor abrandat per la vida, convençuda que és un bé suprem pel qual l'home ha de lluitar amb fermesa: "Una cosa tan bona: la vida! Una idea tan meravellosa la que va tenir Déu! La millor idea que hi ha hagut mai. Un regal, el més generós dels regals, que es renova infinitament de generació en generació. I a en Bheki, li havia estat robada, arrabassada, esquinçada!".

Quan la senyora Curren travessa, amb el seu cotxe antic i rovellat, com una projecció d'ella mateixa, el cor de Sud-Àfrica, acompanyada de la Florence, del senyor Vercueil i del senyor Tabane, a la recerca, primer, d'en John i, després, d'en Bheki, s'adona que ha baixat a l'Infern d'aquesta terra enverinada, on ha vist un riu d'ànimes condemnades. Llavors, com si despertàs d'un somni, com si es deixondís de la consciència ensopida, la senyora Curren, que viu en una barriada tranquil·la i senyorial de Ciutat del Cap, allunyada de tot enrenou, es pregunta si ella també no és com de ferro per haver contribuït de manera inconscient a la degradació d'aquesta terra. Es dol de

la seva consciència adormida, perquè, enmig del caos i del foc, impulsada per la covardia i la feblesa, només desitjava tornar a la placidesa de la seva casa segura. I, com si de sobte hagués recobrat la consciència i el coneixement, es demana amb veu adolorida: "He estat mai desperta del tot?". Llavors s'adona que ha viscut com una nina, que només ha viscut "una idea de vida, immortal, imperible, com totes les idees", perquè

l'autèntica vida és entre la pols de la terra, amb la pols dins les sabates i amb la pols entre les dents.

La senyora Curren, guiada per la virtut socràtica del condemnat, s'imposa abraçar la seva mort en silenci, amb la dignitat del filòsof, i s'aferra a les paraules, que són la seva vida, per confessar el seu amor a la filla, per reconciliar-se amb els vius i per anar-se'n sense amargor. Però sobretot escriu la carta per omplir la seva existència buida i per plasmar-hi la seva ànima, la part d'ella més autèntica que romandrà viva més enllà de la mort. Perquè el destí de l'ànima, com assegura Plató al *Fedre*, és l'ascensió vers l'harmonia de les Idees; i la mort és una metamorfosi on l'ànima, desfeta de les cadenes del cos, pren volada com una papallona i perviu en les paraules, en aquestes paraules que han de tornar a respirar en el si de la seva filla cada cop que ella llegeixi la carta. L'ànima embolcallada en les paraules és l'herència que la senyora Curren vol transmetre a la seva filla, perquè són la seva manera de continuar vivint com la reencarnació que proposava Pitàgores.

Així, la senyora Curren, impulsada per la concepció platònica de la immortalitat de l'ànima, escriu a la seva filla, que ara viu tranquil·la en el miratge d'una Amèrica artificial:

BOLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges:

Adreça:

C.P.: Població:

Tel.: Fax: e-mail:

Professió: Edat:

Es fa subscriptor de la revista **Lluc** per un any, prorrogable si no hi ha ordre en contra i per un import de 21€

PAGAMENT DE LA SUBSCRIPCIÓ:

XEC BANCARI ☐

DOMICILIACIÓ ☐

CODI ENTITAT			

CODI AGÈNCIA			

D.C.	

NÚMERO DE COMPTE							

OMPLIU AQUESTA TARJA I ENVIAU-LA A:

Lluc

C/ Joan Bauçà, 33 - 1er - 07007 Palma (Mallorca)
Tel. 971 25 64 05 - Fax: 971 25 61 39
e-mail: coc33@infonegocio.com

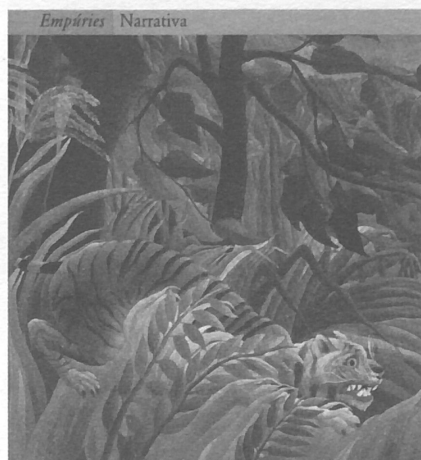
DATA I SIGNATURA:

“En aquesta carta des d’un altre lloc (una carta tan llarga!), per fi s’ajunten la veritat i l’amor. En cada tu que escric l’amor parpeleja i tremola com el foc de Sant Telm; estàs amb mi no com ets avui a Amèrica ni com eres quan vas marxar, sinó com ets d’una forma més profunda i immutable: com l’estimada, com allò que no mor. És a la teva ànima que em dirigeixo, com és la meva ànima el que et quedarà quan acabis aquesta carta. Com una papallona que emergeix de la closca batent les ales, això és el que, llegint, confio que veuràs: la meva ànima preparant-se per volar. Una mosca blanca, un esperit que brolla de la boca de la figura en el llit de mort... Aquesta lluita amb la malaltia, el pessimisme i la repugnància per mi mateixa, la vacil·lació, la divagació, també [...], tot part de la metamorfosi, part de l’alliberació de l’embolcall de mort que m’envolta...”

La mosca només et fregarà la galta amb tota suavitat quan giris l’última pàgina d’aquesta carta, abans de batre les ales en el següent viatge. No és la meva ànima el que romandrà amb tu sinó l’esperit de la meva ànima, l’alè, l’agitació de l’aire al voltant d’aquestes paraules, la turbulència més imperceptible que traça en l’aire la meva ploma sobre el paper que ara sostenen els teus dits.”

Aquest és el regal meravellós que aquesta mare desolada vol oferir a la seva filla llunyana —carn de la seva carn i sang de la seva sang, unides més enllà de la mort a través de l’embolcall d’aquesta munió de paraules—, perquè les paraules són la vida immortal que es renova cada vegada que hom les llegeix. La senyora Curren escriu perquè les seves paraules, que contenen la seva ànima, entrin dins el cos de la seva filla i, amb el seu alè, tornin a respirar, com en altre temps, la filla va viure en el cos de la seva mare. Així el desig de perpetuar-se troba la salvació en el poder de la paraula, que sorgeix vigorosa de les profunditats marines del seu si, impulsada per l’onada d’amor maternal vers la platja de la filla absent. I, cada dia, com renascuda de les tenebres de la mort per la força de l’amor, com Jonàs fou vomitat de l’obscuritat de la nit a les costes de la vida per l’embranzida de la fe,

J. M. Coetzee Les vides dels animals

la protagonista aboca sobre la carta el laberint de la seva ànima eixuta, que cerca la justificació de la vida en un món sense sentit, en un infern ple d’homes atrapats entre la fetor de la sang i del dolor humà.

Vet aquí que la protagonista, encara que porta la mort en les seves venes i en les seves entranyes, s’aferra delerosa a la vida, plena de records i abraça en el silenci de les paraules el seu dolor i l’enyor viu i lacerant de la filla absent. Per aquest motiu obre la porta a tot allò que pugui omplir la seva irremeiable buidor, com és la vida de l’únic ésser que el destí li ha posat a prop, el senyor Vercueil: un rodamón, un dels anomenats “sense sostre”, que s’ha refugiat al garatge de casa seva, com si fos un àngel enviat del més enllà per ensenyar-li el camí, per acompanyar-la fins al terme del trajecte, per ajudar-la a creuar sola el riu de Caront. Tanmateix, el senyor Vercueil no és cap àngel, sinó un marginat més d’aquesta societat malalta, que ofega les seves penes en la flama de l’alcohol i deambula a la deriva pels carrers corsecats d’aquest país, acompanyat pel seu gos. Dos éssers humans aliens un de l’altre, units enmig de la misèria per la solitud i l’ansia de compartir una espurna de tendresa i de calor humanes en una època i en una terra gens hospitalàries amb l’ànima. La senyora Curren és una dona culta i sensible, una professora que llegeix Tolstoi i Shakespeare, mentre que el senyor Vercueil és un alcohòlic que viu del que troba enmig de la brutícia com un ca abandonat: és l’home gos que la segueix fidelment pertot. La desgràcia que guaita per la mirada ente-

lada d’aquest vagabund i la flaire putrefacta que desprèn la seva pell apergaminada són una altra metàfora d’aquesta terra àvida de sang i insensible davant l’ànima afligida.

Però el lligam entre ambdós personatges, que inicialment és una relació caritativa del ric envers el pobre, a poc a poc es va transformant en un exemple de tolerància i de compassió entre aquesta dona malalta i aquest rodamón. Encara que la senyora Curren al principi repudiava la seva olor de misèria, el va recollir amb el mateix amor que alletà la seva filla quan va néixer i, amb el temps, s’hi va acostumar, igualment com s’havia acostumat a la pudor de Sud-Àfrica, com si el costum desfés tots els principis morals i adormís la dignitat més pregona de l’home. Enmig d’aquesta Sud-Àfrica, que la protagonista identifica amb “un gos de caça vell i malhumorat que triga a morir”, neix una espurna de compassió entre aquestes dues despulles humanes que el destí ha unit per creuar les ribes funestes de la mort. Ella ha après a estimar la flaire corrompuda que exhala la seva pell pútrida i l’aroma agra de l’alcohol que traspuen els seus llavis, perquè al capdavant és un home que, com ella, també es gestà en el claustre de la seva mare i ara només necessita l’amor d’una dona. El senyor Vercueil és un home rudimentari, sense cap altra ambició que sostenir el seu cos adormit, que no entén el significat de la llibertat, la bondat i l’heroisme. Aquest home, que al principi callava amb tossudesia, ara aprèn a parlar, a comprendre la realitat espiritual de la senyora Curren, i àdhuc sent curiositat per alguns dels llibres dels seus prestatges i pel llatí, una llengua morta en una terra sacsejada per la mort. Amb gest afectuós, gairebé filial, aquesta ànima atrofiada, ignorant, arriba a manifestar una mena de gratitud envers aquesta altra ànima caritativa, que l’ha acollit amb els braços oberts, a canvi de lliurar a la seva filla aquesta carta, que ara li escriu, com a únic llegat de la seva vida, car el senyor Vercueil és el camí esbiaixat que ella ha triat per arribar a l’ànima de la seva filla.

La relació casual del principi s’omple d’ones afectuoses que lentament embolcallen aquests dos éssers solitaris, emportats per un vent suau més enllà de l’horitzó. Ara com dues criatures fràgils, una al costat de l’altra, “com una pàgina plegada en dues, com dues ales plegades”, comparteixen la casa, els aliments i el llit,

mar enllà fins al final del trajecte “com vells companys de viatge.” I mentre jeu al costat d’aquest “marit ombra”, la senyora Curren, que fa setze anys que viu sola a Ciutat del Cap, escriu a la seva filla que ha après a estimar el que té més a prop, perquè “s’ha d’estimar el que tens a mà, com estima un gos.” Perquè al final del camí, l’home necessita la mare, aquell amor maternal que agombolava les pors nocturnes de l’infant espaordit i calmava l’angúnia del seu cor.

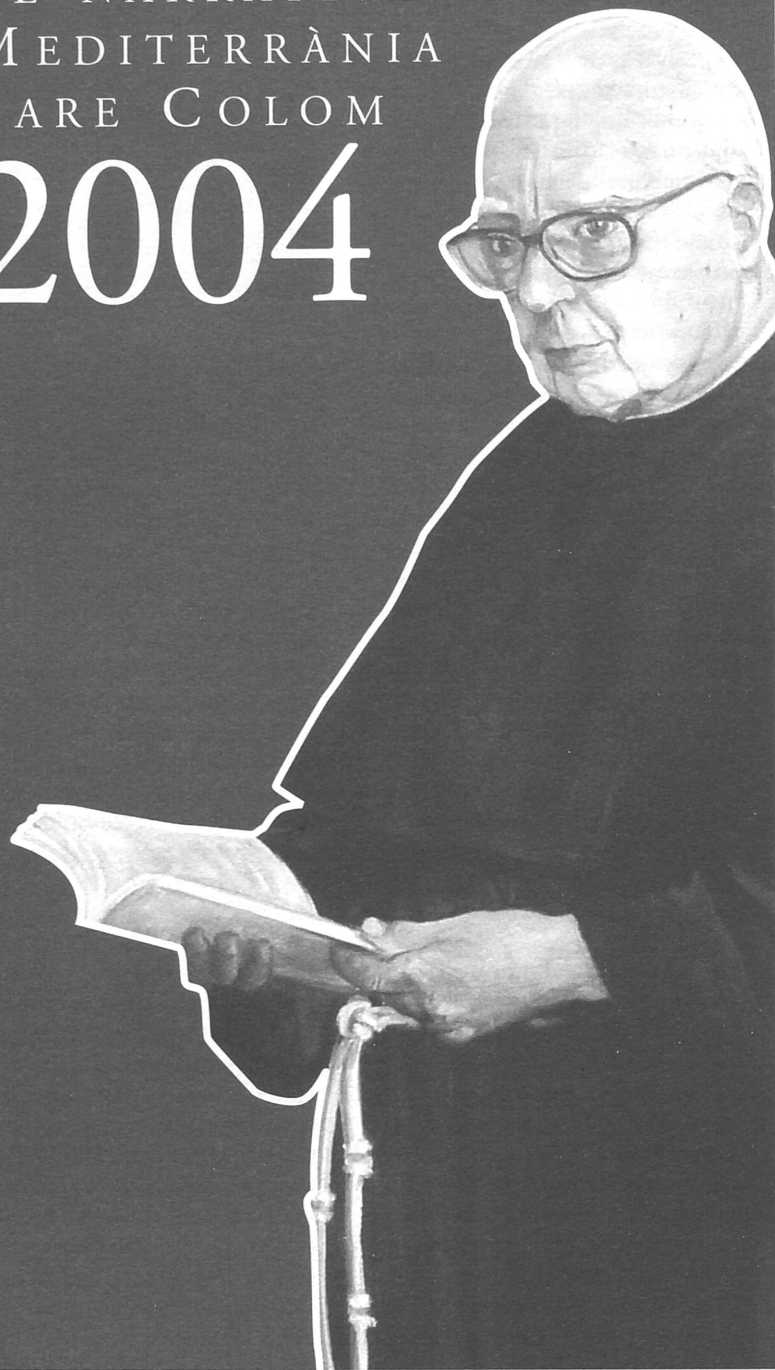
Però, ara la senyora Curren ja no dubta de la bona sol·licitud del senyor Vercueil, ans al contrari, està convençuda que va ser ella la que va caure i ell qui la va recollir: “No és ell el que va caure aquí perquè jo el recollís quan va arribar aquí, ara ho entenc, ni jo qui vaig caure perquè em recollís ell: vam caure els dos, i des de llavors hem caigut i ens hem aixecat en els vols i les envestides d’aquesta elecció mútua”. Aquest és el significat de la trobada inicial d’aquests dos personatges que han viscut, perduts i solitaris com dues criatures arrencades de la terra, colpides pel metall d’aquesta edat de ferro i ara, atzarosament, travessen junts un mar d’ombres, acaronats pels dits metàl·lics de la fosca i empesos per la fredor gèlida de la nit cap a la mort.

L’edat de ferro és la història d’una ànima adolorida que denuncia la injustícia, exalta la llibertat i canta l’amor a la vida com el regal més preuat que Déu envià a la Humanitat. Coetzee ens convida a reflexionar sobre la feblesa de l’home que, arrossegat per l’egoisme i l’avarícia de l’era del metall, cau en l’abisme de la violència i perd els valors espirituals i morals de l’ésser humà, convertit en una mena de bèstia salvatge, insensible a tot el que no sia brandar la mà de ferro envers el proïsme. *L’edat de ferro* és una novel·la cristal·lina, amurada de ressons platònics, en la qual John Maxwell Coetzee ens suggereix que –com apuntava Plató– “els mals per a l’home no acabaran fins que arribi al poder la raça dels purs i autèntics filòsofs, o fins que els caps de les ciutats, per una especial gràcia de la divinitat, no comencin veritablement a filosofar”.

¹ *L’edat de ferro* (*Age of Iron*) de John Maxwell Coetzee, Premi Nobel 2003. Edicions 62. Traducció de Dolors Udina.

* Crítica literària

PREMI DE NARRATIVA MEDITERRÀNIA PARE COLOM 2004

Ho organitza i ho patrocina:

Ajuntament d'Inca

Consell de Mallorca

GOVERN DE LES ILLES BALEARS
Conselleria d'Educació i Cultura

Universitat de les Illes Balears

Hi col·laboren:

LLEONARD MUNTANER

Consell de Mallorca

DIGITALSIA (GRÀFICAS GARCÍA)

PER A MÉS INFORMACIÓ:

ÀREA DE CULTURA I EDUCACIÓ DE L'AJUNTAMENT D'INCA
Claustre de Sant Domingo - Centre Cultural
Av. de les Germanies s/n - 07300 Inca
TEL 971 501 580

Panorama de la dansa a Mallorca

Pere Santandreu*

La història de la dansa a Mallorca –almenys d'aquelles manifestacions artístiques que es consideren dansa escènica de creació pròpiament mallorquina– és la història d'una inexistència. Almenys fins a la dècada de 1980. Les causes d'aquesta absència són diverses. En primer lloc, les dificultats econòmiques que ha viscut l'illa durant tot el segle XIX i els seixanta primers anys del segle XX, en què un nombre important de mallorquins va haver d'abandonar casa seva per cercar fortuna amb l'emigració. En segon lloc, ni l'administració autonòmica ni l'administració local han articulat cap iniciativa semblant a les que existeixen, per exemple, al País Valencià, a Catalunya o a Andalusia (en aquest sentit, podem recordar els casos del Centre Coreogràfic de la Comunitat Valenciana, IT Dansa-Jove Companyia de l'Institut del Teatre o la Companyia Andalus de Dansa, respectivament). En tercer lloc, els espais escènics existents aleshores, ja de per si pocs en nombre (públics i privats), tampoc no han comptat amb pressuposts i iniciativa suficients no tan sols per endegar un projecte que contemplàs la creació d'una companyia estable sinó tampoc per afavorir una política que permetés la concertació d'almenys una companyia. En quart lloc, a les grans dificultats que ha de superar qualsevol companyia de dansa cal afegir-hi el gran obstacle que suposa la insularitat. A més a més, les reduïdes dimensions de Mallorca tampoc no han permès que cap companyia pogués sobreviure únicament amb l'activitat que es generava a l'illa. Finalment, cal assenyalar que ni els mitjans de comunicació ni el públic tampoc no han estat gaire entusiastes pels avanços que la dansa anava fent, tímidament.

Aquest panorama ha anat canviant una mica, per a bé, en els darrers vint anys. Una mica, tanmateix! Les dificultats i les mancances encara ara són immenses, sobretot si comparam la situació de Mallorca i, per extensió de totes les

El llac dels cignes del Ballet de l'Òpera Nacional de Kíiv.

Illes Balears, amb la resta de l'estat. En aquests darrers vint anys han nascut diverses companyies, que, amb un suport públic nul o molt discret, han anat presentant els seus treballs.

A aquest migrat panorama encara caldria afegir-hi un fet clau, indispensable per a l'expansió de la dansa: la formació. A Mallorca, les possibilitats formatives han estat escasses. Des del sector públic, fins fa ben poc l'única oferta formativa havia estat la del Conservatori. La Universitat no ofereix cap especialització de dansa, l'ensenyament de la qual es limita a una assignatura als estudis de magisteri. Per altra banda, si podem afirmar que les escoles municipals de música són presents gairebé a tots els municipis de Mallorca, no podem constatar el mateix per a les escoles municipals de dansa, que ara per ara són un fenomen molt recent i poc estès. En aquest sentit, fins fa ben poc, els ajuntaments havien ofert, com a molt, cursets de dansa dins els ensenyaments dels centres d'adults. Ara bé, sí que es deu en part al suport dels ajuntaments la revifalla que va experimentar la dansa folklòrica contem-

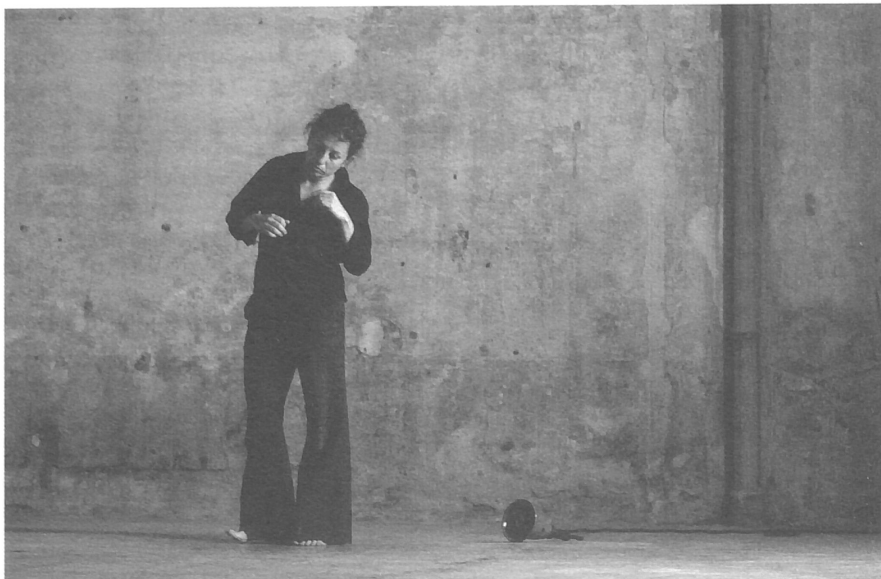
porània de Mallorca (també designada com a ball mallorquí, ball de bot, ball de pagès...), que ha aconseguit que una majoria important de mallorquins i mallorquines la coneguessin i la pogués ballar gràcies als cursos que han organitzat associacions i grups de ball, i especialment des de les administracions locals.

Des del sector privat, sí que existeixen acadèmies de dansa, sobretot a Palma, que ofereixen dansa clàssica i espanyola, i, ja més recentment, contemporània. Aquestes acadèmies no han demostrat cap interès pel ball tradicional mallorquí.

L'absència de dansa clàssica i de dansa espanyola

El naixement de la dansa escènica a Mallorca s'ha produït, doncs, molt tardanament en relació a altres indrets (recordem que és a finals dels seixanta quan Barcelona viu un "renaixement" de l'art coreogràfic contemporani).

A més, cal que en destaquem un altre fet, prou important des del punt de vista estructural: la dansa que crearan els coreògrafs i les companyies

Maria-Antònia Oliver

serà bàsicament dansa contemporània. La dansa clàssica, que exigeix una dura tècnica apresada a les acadèmies o als conservatoris, no ha atret les companyies mallorquines. Potser uns l'han considerada una disciplina passada de moda, que no reflecteix les inquietuds de la societat d'avui dia. Per ventura, la realitat hagi estat ben diferent: les companyies de dansa clàssica, formades per un gran nombre d'integrants (artistes i altres professionals), necessiten una estabilitat –impensable per a la realitat insular– i també un suport logístic i econòmic important dels mecenes o de les administracions –que aquí ha estat inexistent. Per altra banda, també cal reconèixer que la dansa espanyola tampoc no ha interessat les companyies que treballen a Mallorca. En aquest sentit, aquesta opció possiblement hauria estat la més viable, perquè les companyies de dansa espanyola poden adoptar formats molt variables i, a més, han aconseguit un circuit d'exhibició ampli i un interès del públic que els permet sobreviure. En contra, tanmateix, hi havia molts de factors. En primer lloc, la nul·la tradició i l'escàs arrelament de la dansa espanyola dins la societat mallorquina en general i la poca atracció que exercia per als ballarins. Fins fa ben poc, de fet, hom solia associar la dansa espanyola al folklore andalús, i se solia assimilar dansa espanyola i flamenc. Per altra banda, també hem de consignar que a Mallorca no hi ha hagut cap iniciativa –i que hagi reeixit!– que hagi estat capaç de transformar la dansa folklòrica contemporània en una dansa escènica.

Per tot això els professionals que

varen decidir aventurar-se cap a la dansa es varen decantar més aviat per la dansa que es coneix amb el qualificatiu de dansa contemporània o dansa de creació. A més a més –no ens enganem!–, si la dansa clàssica exigeix una gran estructura i la dansa espanyola no compta amb el pòsit de la tradició, la dansa contemporània permet formacions de molt petit format (dos o tres membres, o si tant voleu un sol ballarí), i deixa la porta oberta a una gran varietat de tècniques, estils, habilitats i interessos.

Les companyies

Els ballarins mallorquins que s'han pogut dedicar professionalment a la dansa són pocs. En qualsevol cas, la professionalització no els ha arribat des de Mallorca, sinó a partir de la formació i experiència que han adquirit en altres indrets. Aquí és bo que recordem la feina del ballarí mallorquí Pep Ramis com a integrant de la companyia Mal Pelo. En aquest sentit, l'any 1989, Pep Ramis i la coreògrafa valenciana Maria Muñoz formen la companyia Mal Pelo, que a hores d'ara s'ha convertit en un centre d'experimentació i producció de gran interès, que ha presentat peces com *L'animal a l'esquena*, que es va poder veure fa poc tant a Palma com al Teatre d'Artà. Indiscutiblement, Mal Pelo ha esdevingut una de les companyies més reconegudes per la seva qualitat a nivell internacional.

Un cas semblant és el de la ballarina i coreògrafa Maria-Antònia Oliver, la qual, després de participar en diferents projectes (en podem destacar la companyia La Dux, formada juntament amb Maria Muñoz l'any

1986), crea la seva pròpia companyia, que duu el seu nom. Els dos darrers treballs de Maria Antònia Oliver, que ha pogut presentar tant a Mallorca com a diferents festivals de la Península, són *Bobot* i *La contínua*.

Per altra banda, també cal comentar els casos de ballarins i de companyies més recents. Sense pretendre ser exhaustiu, hem d'esmentar els casos d'algunes de les formacions en actiu aquests darrers anys. Així, hem de fer referència a la Companyia Au Ments, amb Tomeu Gomila al capdavant, que més aviat es defineix com a companyia de teatre visual; a Trocola; a Ah Danzade, creada a Suïssa i encapçalada per Chus García; a la companyia de dansa i teatre Henry-Wagner; al Ballet Jove de Mallorca, que va fundar la ballarina, coreògrafa i pedagoga Maria Antònia Mas; a Absolut Cia, amb Marga Llobera; a Ciutat Dansa, formada per tres ballarines, amb Mar López com una de les seves integrants; o a les noves experiències com Diverso Alaria –dirigida pel ballarí valencià Guillem Sanz–, Zsüsza Dansa i D-Dansa.

Els festivals

Actualment, les quatre cites més remarcables a Mallorca a les quals poden assistir els interessats en el món de la dansa són la Temporada de Ballet de Mallorca (Auditori de Palma), *Dansa Calvià* (que té lloc al municipi de Calvià), la Fira de Teatre de Manacor i *Dansamàniga* (que organitza l'Auditori Sa Mâniga de Cala Millor).

La Temporada de Ballet de Mallorca és organitzada per la iniciativa privada i té un objectiu clarament comercial. La convocatòria de 2003 ja és la vuitena, la qual cosa la converteix en la temporada de dansa més consolidada de Mallorca. Els espectacles que s'hi han presentat són sobretot els de les grans companyies internacionals de ballet clàssic i neoclàssic, els dels grans noms del flamenc que han obtingut més ressò mediàtic i també els de les companyies de l'Estat. Cal assenyalar que aquesta és, de fet, l'única possibilitat que té l'espectador mallorquí de veure els grans espectacles coreogràfics que presenten els teatres del continent. A les darreres temporades s'ha comptat, per exemple, amb el Ballet de Víctor Ullate, el Ballet Nacional d'Espanya, el Ballet de Montecarlo, o les companyies de Sara Baras, Cristina Hoyos o Joaquín Cortés. L'absència de la Temporada de Ballet de Mallorca solen ser les companyies

de dansa contemporània, que hi són representades mínimament.

Pel que fa al programa *Dansa Calvià*, aquest neix l'any 2001 organitzat per l'ajuntament d'aquest municipi. Es tracta d'una iniciativa que pretén no només l'exhibició d'espectacles, sinó també la formació (a través de tallers sobretot per a actors i ballarins) i la creació (convoca un Certamen Coreogràfic per a companyies residents a les Balears). Per altra banda, cal indicar que, dels tres festivals de dansa que tenen lloc a Mallorca, *Dansa Calvià* és possiblement la iniciativa que té més en compte la dansa contemporània, perquè els espectacles que s'hi poden veure es poden considerar dins aquesta línia.

La Fira de Teatre de Manacor és el gran encontre anual del món escènic de les Illes Balears. Cada any, durant dues setmanes del mes d'octubre (per la *Fira* i el *Firó*), les quatre sales del Teatre Municipal de Manacor donen entrada a la majoria de les produccions de les Balears que s'han estrenat en aquell any. La presència de la dansa és més aviat discreta. Ara bé, aquest fet s'explica perquè hem de reconèixer que la producció de dansa a les Balears és encara minsa.

Finalment, també des del 2001 té lloc a Cala Millor el festival *Dansamàniga*. Es tracta bàsicament d'un festival d'exhibició, tot i que, per una banda, dóna la possibilitat a un coreògraf mallorquí d'estrenar-hi una peça nova, en coproducció amb l'Auditori, i, per altra banda, organitza també activitats formatives. En aquestes tres convocatòries s'hi han pogut veure els treballs de formacions com la Compañía Nacional de Danza 2, el Centre Coreogràfic de la Comunitat Valenciana, Color, el Ballet Jove d'Ucraïna, Ah Danzade, Mar López, el Ballet Jove de Rússia, Roseland Musical, Rafael Amargo, IT Dansa, Ananda Dansa, el Ballet Jove de Mallorca, el Ballet Carmen Roche o el Nuevo Ballet Español, a més d'algunes mostres recents de vídeo-dansa.

Les perspectives

Després de traçar aquesta visió panoràmica de la situació de la dansa escènica a Mallorca, cal admetre que, després d'una vintena d'anys, si bé s'han creat algunes companyies i hi ha més espais que en programin, la situació, tanmateix, continua sent força precària.

Ara bé, és evident que allò que no manca és precisament creativitat.

L'empenta ara l'ha de donar l'administració autonòmica i l'insular. Les primeres polítiques que s'haurien d'aplicar ja estan descobertes i experimentades en comunitats tan pròximes com el País Valencià. En tot cas, en repetim algunes, que si es tinguessin en compte aquí podrien millorar-ne una mica el panorama: creació d'una companyia estable i pública de dansa (si a les Illes Balears podem comptar amb una orquestra simfònica, per què no amb una petita companyia de dansa pública?), suport a la creació coreogràfica (no únicament subvencions a la producció, sinó també residències, que suposin una ajuda estructural i sobretot econòmica), formació continuada (classes regulars, cursos i tallers de creació), concessió de beques d'investigació (teòriques i pràctiques), programació estable de dansa a tots els espais i potenciació dels festivals.

Concloem, doncs, aquest breu repàs a la història de la dansa a Mallorca amb el desig que la prosperitat econòmica dugui també la complicitat necessària per a la prosperitat de la dansa.

** Director de l'Auditori Sa Màniga de Cala Millor*

Embat

Pge. Papa Juan XXIII, 5 - E
Tel. 971 713 350 - Fax: 971 213 641
Geranis Centre
07002 Palma de Mallorca
E-mail: adminembat@balear.onenet.es

C/ Sant Miquel, 55 - 1ª planta
Tel. i Fax: 971 71 03 04

· PEDAGOGIA I PSICOLOGIA · LLIBRES
DE CINEMA · LITERATURA · CIÈNCIES SOCIALS
· LLIBRERIA UNIVERSITÀRIA

Casa de “cites”... documentals

Bartomeu Bennàssar*

Tot allò que no clou bé, posem per cas una ferida, retorna un pic i un altre reclamant l'atenció. Un tractat de pau sol ser una declaració postergada de guerra. Uns acords firmats, sota pressió inadequada per alguna de les bandes, són desacords posteriors. Una constitució, sempre temporal, demana temps per demostrar-se operativa, però a la vegada exigirà que es revisin els aspectes que el temps assenyali per corregir i millorar, molt més si dita constitució s'ha edificat sobre alguns pilars flacs o falsos.

El llindar

Paraules aquestes per recordar que tot és revisable i que és urgent la recol·locació sàvia i sensata de l'Església en l'Estat i/o de l'Església en les societats actuals. No deixa de ser cridanera la convivència complaent entre els governs de dretes i l'església oficial (és a dir, els bisbes) i la difícil comprensió mútua i ubicació respectuosa de l'Església amb/en els governs d'esquerra.

L'altre dia pensava que a l'Església (als bisbes) li faria repensar la seva descol·locació pastoral i teològica una treta dels doblers per a l'església dels pressupostos generals per part de l'Administració. La butxaca ajuda molt a pensar! Fa 20 anys que l'Església es comprometé a autofinçar-se. El govern actual facilitaria així aquest compromís. A més, aidaria a situar-se l'Església en el seu lloc: dret a parlar sí, però no a dir dois; dret a informar i a formar els seus membres i a qui vulgui escoltar-la, però no a invadir el camp aliè, estatal o/i legislatiu en aquest cas, que té el deure de tenir presents les realitats socials (totes), i el dret i el deure de legislar sobre les realitats manifestes.

El perill del totalitarisme messiànic és doblement greu en l'Església: “Qui no està amb nosaltres és un condemnat i a més no té dret a l'existència ciutadana, ni legal”. El fonamentalisme moral (“nosaltres som els bons”)

obri les portes a una interpretació mil·lenarista i apocalíptica dels esdeveniments: contra nosaltres (l'Església) i contra la doctrina i el grup que proclamava que “España va bien”, s'obri un abisme que porta al desastre, al diluvi. El Déu prepotent que presenta l'Església ens fa pecadors segons la “seva” veritat, que res no té a veure amb el Déu compassiu Pare-Mare que pateix amb els que sofreixen i aixeca, allibera i dona vida.

El vestíbul

“Per la veritat a la llibertat”, diuen els bisbes. Raons: la veritat objectiva, servida per ells en exclusiva, pot evitar la decadència de la societat, fascinada per la llibertat i pel subjectivisme d'una consciència creadora de valors i de normes; pot vèncer el secularisme i pot reforçar l'autoritat del magisteri en la formació moral; pot mostrar l'harmonia entre lleis civils i lleis morals, l'orde moral objectiu vinculant, dictat per l'Església.

“Per la llibertat a la veritat” diran, direm uns altres. Veritat trobada en una atmosfera de llibertat de pensament, de participació, de companyia, de recerca, d'intercomunicació de cosmovisions filosòfiques, ètiques i religioses. La veritat no s'imposa per la força de l'autoritat, sinó per la força dels arguments. Els bisbes no són amos del carrer, de la moralitat pública, com ho foren en temps de cristiandat i del franquisme. No han digerit tampoc aquest fet els moviments eclesiàstics neoconservadors, protegits i potenciats per la cúria romana.

Avui, com ahir, la qüestió fonamental per a l'Església cristiana és com parla de Déu davant de la història del sofriment gran i petit: les parelles rompudes tornades a casar, els homosexuals, etc. No com defensa els seus privilegis revestits de drets. No. Tenc present el consell que donava, a aquells que es queixaven que les parelles “tornades a casar” no poguessin combregar, el Cardenal Ratzinger: “Acompanyau-les amb el vos-

tre dejuni eucarístic”; és a dir, no combregueu tampoc vosaltres, sensibles al dolor i al desig d'aquelles parelles. ¿No fóra millor, Sr. Ratzinger, un dejuni d'obediència a tantes lleis i normes gens evangèliques? Contra aquesta suggerida teràpia d'amagritament normatiu eclesiàstic, tan necessària per estètica i per ètica, per la salut i per la necessitat cristiana —i per supervivència! “el barco fa agua!”—, en aquests temps que corren i que patim, ens han carregat el cabàs amb alertes! I desenes de normes que fa vergonya recordar... per celebrar l'Eucaristia com vol Roma, no podem dir desgraciadament com Déu mana.

El menjador

Fou adient el comentari. Acabava de sortir el document “sobre algunes coses que s'han d'observar o evitar sobre la Santíssima Eucaristia”, la instrucció *Redemptionis Sacramentum*, de la Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments, que fou presentada el 23 d'abril de 2004. Era una promesa feta pel Papa Joan Pau II en l'encíclica *Ecclesia de Eucharistia* (dijous sant de 2003). Vaig insinuar si no seria un document més aviat contra l'Eucaristia que no a favor d'aquesta. Argumentava que En Lefevre i els seus seguidors poden anar contra la missa i la lletra i l'esperit del Concili Vaticà II i passen pels forats amples del garbell. El comentari d'un capellà docte fou: “Sempre ha estat així: un rector celebrava malament, no se l'entenia i no passava res. Un capellà jove eixamplava les mans més dels centímetres rubricats i se la carregava”. L'Eucaristia és per al poble i no per a les normes.

Em tranquil·litzava i m'acontentava saber que aquest document havia tengut 12 o 13 esborranys anteriors, i que tots ells (era d'esperar) fossin tenguts per correctes. I aquest és l'únic bo i segur? Per què no esperar al número 20 o 25? Fan o feim cas a tants documents de poca volada evangèlica? Només li faran cas aquells que ja n'hi fan. Els altres, no. Pitjor; els primers tendran més ocasions per acusar els segons de desobedients, puix la instrucció convida a acusar-los.

Un cristià informat i lúcid —practicant, diria, si el mot tengués bona premsa—, m'ha donat a conèixer, lamentant-ho, la insistència obsessiva dels discursos dels bisbes sobre l'avortament, l'eutanàsia, les parelles de fet, etc. He suggerit aleshores que es faci un estudi: les vegades que durant un any els bisbes parlen de Jesús

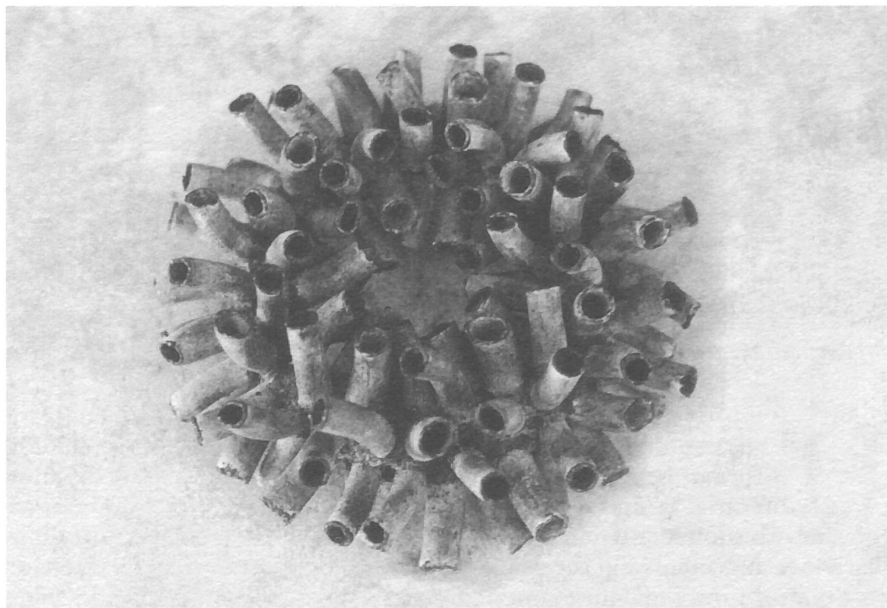
o de la Santíssima Trinitat, i les vegades que escriuen sobre aquestes altres qüestions. M'ha interromput, irònic, asseverant que el llistó doctrinal més alt de les seves intervencions el marcava la "Puríssima". Igualment podríem investigar les vegades que els bisbes han parlat de catequesi. Ho fan a "remolc" de les intervencions a favor de la classe de religió en els col·legis. Apareix la catequesi a la cua de les preocupacions sobre els col·legis.

L'alcova

La llei sobre parelles d'homosexuals (i la possible llei d'adopció) ha aixecat gran polseguera a l'Església. Podria ser convenient i oportú dibuixar una espècie de terreny de joc per situar-nos adequadament.

Crec que hem avançat molt èticament quan podem conviure ciutadans i ciutadanes que professam distintes concepcions religioses, agnòstiques o atees, sempre que compartim uns valors mínims. Les guerres de religió, sempre nefastes, mostren intransigència i incapacitat d'admetre altres maneres de veure el món. I moltes vegades sota el paraigua de la religió s'hi amaguen encara interessos polítics, econòmics o ideològics. L'ètica cívica, que neix de l'experiència del pluralisme social i religiós, compta amb un element essencial: la tolerància que, en positiu, consisteix en la capacitat pràctica d'escoltar i d'acollir en especial les persones ferides. Però ¿com discrepar i alhora conviure i cooperar? Fent una distinció: com a persones creients tenim uns ideals de persona i de felicitat que proposam i convidam a d'altres a seguir-los; com a ciutadans podem cooperar amb qui ens deixi fer-ho, perquè els valors de llibertat, de solidaritat, de justícia i de respecte a les persones i als seus drets puguin desenvolupar-se més i millor entre tots.

Amb aquesta actitud podem ajudar a fer passes en el bon sentit. Podem oferir el saler i la sal damunt la taula, però el menjar el preparam entre tots. Si hi som a prop, i no deim de seguida "no", podem fer més saborosos els plats que cuinam al carrer, a casa, als parlaments i als governs. Acollir els qui es troben en situacions familiars canònicament irregulars, les moltes parelles casades "per l'Església" que acaben abandonant el projecte de vida en comú i volen refer-lo amb una altra persona, les persones que elegeixen una relació i/o convivència homosexual... Acollir, escoltar, curar... Així ens haurien de

© Ferran Aguiló

trobar a l'Església. Oferir conviccions, però no a distància ni condemnant, sinó amb proximitat amistosa i samaritana.

I davant la possible llei d'adopció d'infants per part de parelles d'homosexuals (ja hi ha Administracions autonòmiques que l'han promulgada), essent una qüestió complexa, podem aportar algunes consideracions: 1.- Va obrint-se pas un nou concepte de família o d'agrupació familiar; sorgeixen parelles de fet, parelles homosexuals, famílies monoparentals: d'un pare o mare sols, etc. 2.- Convé, a més, reconèixer les diferents paternitats-maternitats que hi ha: les biològiques i les culturals-socials. Les dues importants, i no sempre coincidents. Podem dir que tots som pares-mares de tots. I d'això n'hauríem de ser més conscients i responsables. 3.- Cal dir que l'àmbit ideal o més adequat per la procreació i per l'acompanyament del nin/nina és el matrimoni o la parella heterosexual, estable, carinyosa, assenyada, respectuosa amb els fills, on les figures genitorials siguin clares i rellevants. Aquestes actituds (estabilitat, seny, afecte, respecte, etc.), que es demanen a les parelles homosexuals, s'han de demanar a les heterosexuales. 4.- Afegim de seguida que l'ideal no s'assoleix amb freqüència ni en les famílies més "normals", a causa de les separacions matrimonials i d'altres circumstàncies. Aleshores supleixen els rols masculí i femení altres parents, els avis o les àvies, o la societat mateixa, com a matriu educadora molt completa. L'Església, amb les seves institucions d'acollida d'infants, intenta fer una

tasca de suplència i no sempre amb els rols masculins i femenins presents i ben definits. També en els casos de la parella heterosexual, la societat pot ser deseducadora. Ho serà, per exemple, si, i al marge de l'adopció, estigmatitza o demonitza els gays o les lesbianes; fet greu que continua produint-se. 5.- Les dificultats d'identificació del fills, i altres dificultats, s'han de considerar sempre seriosament, puix el fill és un valor en si mateix i no un bé útil a gust dels pares naturals o dels pares adoptants. El bé del nin/nina haurà de ser sempre l'objectiu principal de qualsevol d'aquests intents. 6.- Per això, els nin/nines privats de pares o senzillament abandonats demanen polítiques i lleis d'adopció i d'acollida renovades, obertes, múltiples i pensades per als infants i que hauran d'anar més enllà de les institucions socials i de les demandes dels pares biològics o dels familiars que poc poden donar d'identificació dels rols patern-matern, ni de serenor educativa, ni de possibilitats socials, etc., quan han abandonat o mai no se'n preocuparen.

On són les citacions dels documents? La cita indefugible amb el Senyor, no la trobam en els documents; s'esdevé, cada dia, en la trobada entre l'home i la dona del carrer.

A la casa de l'Església podem quedar-hi, humils i feiners, netejant-la, o/i podem sortir-ne per la porta que dona al pati comú dels veïns. És la manera més recomanable de roman-dre-hi.

* *Prevenció i escriptor*

Informació literària a la triple ve doble

Miquel Bezares

info@miquelbezares.com

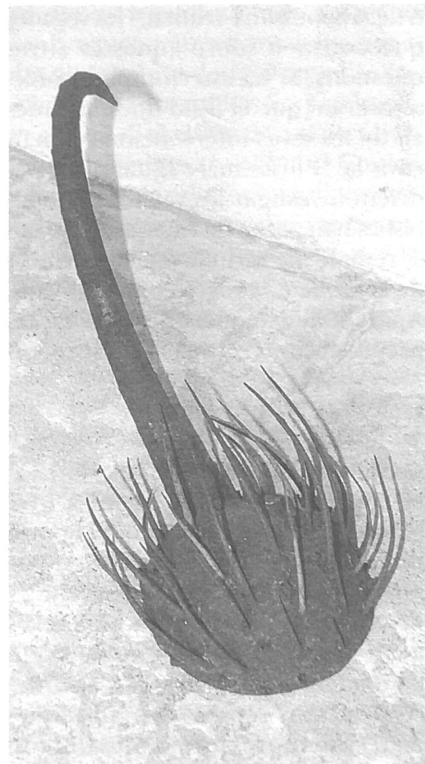
Hi ha, per mantenir-se ben informat sobre l'actualitat literària, moltes maneres a Internet. Els suplement literaris dels diaris més importants són accessibles en línia tot i que, malauradament, alguns hagin optat finalment per oferir els seus continguts sota subscripció. Si volem informació literària del nostre país i en la nostra llengua, el més generós pel que fa a l'oferta és el diari *Avui*, que ens ofereix cada dijous el suplement *Cultura* de manera gratuïta, en una versió HTML i, si es vol, també en format PDF, cosa que ens pot facilitar l'emmagatzemament a l'ordinador. L'*Avui*, a més, posa a disposició del lector virtual l'*Hemeroteca*, on trobam les edicions completes del diari dels darrers dos anys, amb accés lliure a tots els seus continguts.

Un altre suplement d'interès per al lector literari és el de la capçalera catalana de *La Vanguardia* que porta per títol *Cultura/s*. Per accedir als darrers números del diari cal un registre que, de moment, resulta gratuït. Per a l'accés a l'hemeroteca o a la resta de serveis en línia (visualització, per exemple, dels arxius dels darrers 121 anys d'història del periòdic, cercador de notícies...) cal, però, subscriure's-hi i pagar. Per això, si algú vol llegir el suplement cultural de la setmana, que recordi que el seu dia és el dimecres i que disposa de sis dies més (fins al proper número) per a la seva consulta.

Vilaweb, el diari electrònic independent de *Partal*, *Maresma* i *Associats*, posa a disposició de l'internauta el

canal temàtic *Lletres*, que recull informacions diverses i actuals del món cultural i literari, i que també recomana un llibre mensual i un llibre setmanal. La lectura proposada s'acompanya d'un extracte del llibre per tal que la invitació sigui degudament justificada.

Si el lector virtual, però, no vol accedir directament a cada un dels diaris o de les revistes digitals que poden reportar-li noves culturals, hi ha al seu abast dues iniciatives de caire més genèric que permeten, d'un cop d'ull, la lectura dels titulars més interessants de l'actualitat literària prèviament seleccionats pels administradors de les respectives webs. L'*Associació d'Escriptors en Llengua Catalana* (AELC) fou capdavantera a l'hora d'obrir un portal a la Xarxa. No fa gaires mesos que renovà de dalt a baix el disseny de la seva pàgina, que ara presenta un aspecte més net i elegant, tot i que la seva estructura (el que en diuen el *mapa de la web*), no hagi canviat, afortunadament, gaire. Són moltes i molt útils les propostes de la web. Des de la informació referida a les activitats i als serveis de l'Associació, fins a un índex d'autors que facilita l'accés a les seves pàgines personals o, en el seu cas, a les seves adreces electròniques. D'una exhaustiva agenda d'activitats literàries d'arreu del país a la recomanació setmanal d'un autor, del qual es troba enllaçada informació oportuna. L'objecte estricte de la ressenya del lector virtual, però, és a la pàgina inicial, que conté dos blocs d'informació complementaris que val la pena de

© Ferran Aguiló

mirar-se. En una de les columnes, tres o quatre notícies desenvolupades per la pròpia redacció, sovint relacionades amb alguna de les activitats de l'Associació o amb algun dels seus associats. En una altra columna, a l'esquerra de l'anterior, l'apartat *Tria de premsa* presenta, resumides i amb els corresponents enllaços a la seva font, les notícies més destacades de la jornada des d'un punt de vista literari i/o cultural. L'únic *emperò* que el lector virtual ha trobat respecte d'aquest utilíssim servei és que, des de fa uns mesos, inexplicablement és interromput durant els caps de setmana, com si durant aquests dies no hi hagués, als diaris del país, informacions d'interès. Atès que s'han fet tants esforços per millorar la presentació de la web, semblen difícils de justificar aquests tan sorollosos silencis.

Potser els canvis (els positius i els que no n'han estat) a la pàgina de l'AELC es produïren, sobretot, arran de la sortida de la secretaria de l'Asso-

AVUI: www.avui.com

SUPLEMENT CULTURAL DE LA VANGUARDIA: www.lavanguardia.es/supculturas/index.html

VILAWEB LLETRES: www.vilaweb.com/lletres/index.html

PÀGINA DE L'AELC: www.escriptors.com

BIT DE CULTURA: www.andreusotorra.com/bitdecultura

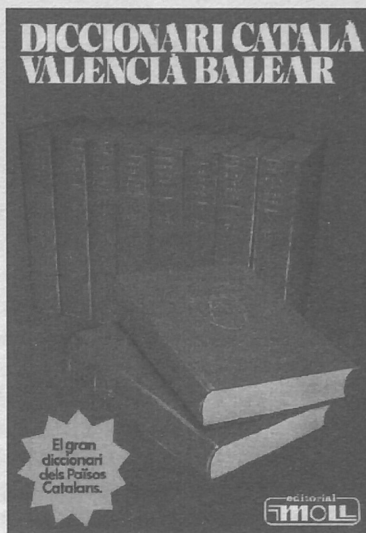
CAREZZA EN W: www.andreusotorra.com/carezza/online.html

ciació del reusenc Andreu Sotorra, que és l'encarregat i editor de *Bit de Cultura*, una alternativa a la web dels escriptors molt dinàmica i certament recomanable. Sovint centra l'interès del lloc la informació sobre la literatura infantil i juvenil, de la qual és reconegut autor i expert Sotorra, però entre els continguts del portal es troben també, entre moltes altres coses, seccions dedicades a la crítica cinematogràfica, al dia a dia en el món del teatre del país, una completíssima revista de premsa i una hemeroteca profusa amb els articles i textos generats per aquest autor d'una producció tan considerable. Una altra de les ofertes del portal menen el lector virtual a una experiència pionera en el context de la literatura digital a Internet: l'escriptura en línia i en temps real de la novel·la *Carezza en W*, una obra escrita des de la mitjanit de Nadal (24 de desembre 1999) fins a la mitjanit de Cap d'Any (31 de desembre 1999), que els navegants van poder llegir en temps real d'escriptura mentre l'autor l'escrivia, durant els set dies previstos i sense interrupció. L'obra, consultable ja completa a l'adreça més avall indicada, és acompanyada d'un *carnet de notes* en què l'autor reflexiona sobre el procés creatiu i en què es troben algunes reflexions en relació amb l'edició a la triple ve doble, com ara les que hi formulava el dia dels innocents de l'any 1999, de les quals tot seguit i per acabar el lector virtual esmenta les següents:

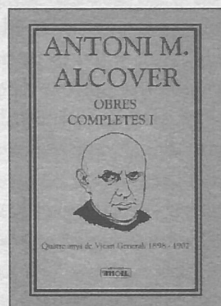
"Tot el que m'estalvio escrivint una novel·la «on line»:

1. M'estalvio de fer-ne còpies per anar als premis (ara la majoria en demanen cinc, una ruïna!) (...)
5. M'estalvio rebre una carta anunciant una descatalogació perquè els palets als magatzems ocupen molt d'espai (...)
9. M'estalvio no trobar el llibre a cap secció de novetats de llibreria després de quinze o vint dies (...)
10. I m'estalvio rebre el premi de la crítica bona, el de la crítica dolenta, el de la crítica rínxols d'or, el del país, el del país del veí, el de la penya, el de lectors a estones o el no va més, sobretot perquè cap jurat del segle XXI s'atrevirà a considerar com a "publicada" una novel·la editada a Internet."

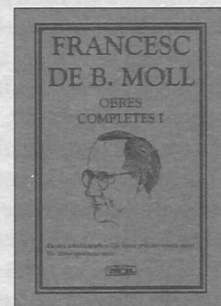
editorial TMOLL

*Diccionari
Català-Valencià-Balear*
(10 vols.)
Antoni M. Alcover
Francesc de B. Moll Casanovas
9.860 pàgines.
Format: 27 x 18 cm.
Enquadernat en guaflex.

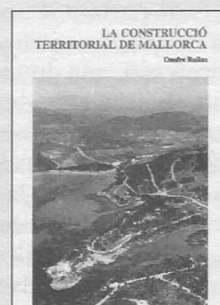
*Obres Completes
d'Antoni M. Alcover*
volum I.
Quatre anys de vicari general
(1898-1902)

*Obres Completes
de Francesc de B. Moll*
volum I.
Escrips autobiogràfics.
Els meus primers trenta anys.
Els altres quaranta anys.

Eivissa fascinant
Josep Vilanova i Carme Marqués

*La construcció
territorial de
Mallorca*
Onofre Rullan
Salamanca

Can Valero, 25 - 07011 Palma de Mallorca
(Polígon Industrial Can Valero)

Tel. 971 72 41 76 - Fax: 971 72 62 52

E-mail: info@editorialmoll.es • <http://www.editorialmoll.es>

L'actor Joan Maria Melis rep un premi honorífic de l'AAAPIB

Joan Arrom Nadal

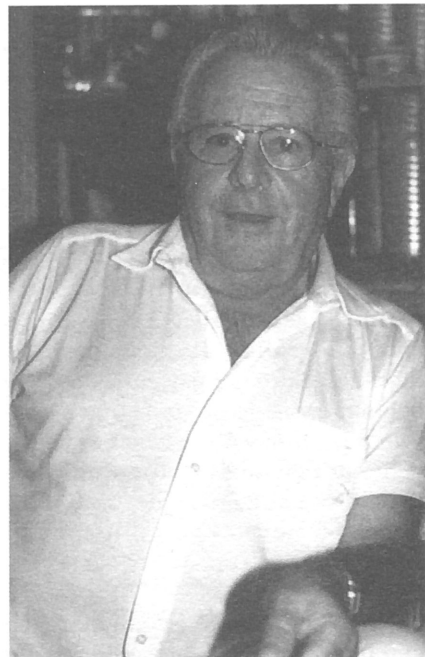
El passat dia 3 de juliol, al Re-bost de les Diabètiques, l'AAAPIB va concedir, per segon any, els premis Jeckyll i Hyde. El primer fou per a l'actriu Catalina Valls i el segon, el negatiu, per al gerent del Teatre Principal, Gabriel Coll. Aquest any, però, es va concedir un premi extraordinari a un actor veterà, Joan Maria Melis i Alzina, i un servidor va ser l'encarregat de fer-ne la presentació, que hem cregut interessant reproduir en aquesta secció:

«Senyores actrius, senyors actors, amigues i amics. No seré breu, i no ho seré perquè la persona que m'han encarregat que presenti ha dedicat tota la seva vida al teatre, i no seria just, per tant, sortir-ne amb dues paraules. L'any 2000 vaig tenir la sort de poder-li fer una entrevista, que després va sortir al dissortat *Anuari teatral de Mallorca*. Aquesta entrevista em serveix de base per a aquesta presentació.

Joan Maria Melis i Alzina, nascut a Santander, l'any 1926, és un dels pocs actors en actiu que ha viscut la història del teatre mallorquí des de la represa de la postguerra fins avui mateix. Estic parlant d'una persona que duu cinquanta-vuit anys exercint la seva professió, que duu tota la vida trepitjant els escenaris de Mallorca. Molts pocs actors, poquíssims, poden presumir de tenir la seva experiència i encara menys de tenir la seva habilitat per adaptar-se als nous corrents. La visió que Joan Maria Melis ens podria donar —si ell i els seus companys i companyes de professió es decidissin a escriure les seves memòries, que tanta de falta ens fan— del que ha significat la vida teatral mallorquina aquests darrers seixanta anys, seria una visió única, la visió d'un dels protagonistes de la història, d'un actor que ha participat en totes les iniciatives teatrals que han tingut

un pes important des de la segona meitat del segle XX a la nostra illa, i, com vaig poder comprovar en aquella conversa, la seva seria una visió familiar, agradable, generosa, perquè per a ell fer teatre ha estat una sort, un regal de la vida i ho conta sense cap pretensió, amb l'alegria i la senzillesa que el caracteritzen, amb la passió amb què encara viu el món de l'escena i, fins i tot, amb l'esperança de qui encara té molts de projectes per dur a terme. “Paga la pena tants anys de teatre?”, li vaig demanar en aquella ocasió. I aquesta va ser la seva resposta: “Sí, jo he estat molt feliç fent comèdia. Sí, que val la pena, què vol dir! Jo supòs que si ho demanes a un metge, te dirà que ha valgut la pena pegar tantes dematinades, perquè ho ha fet per aquella vocació, perquè no només ho fas per fer feina i per doblers, sinó perquè sents aquella necessitat... Hi ha una cosa curiosa que de vegades em planteig: a mi m'agrada més fer teatre que veure teatre. És curiós, això, jo som un home de teatre, pas més gust d'estar damunt un escenari que no assegut en el pati de butaques. Damunt l'escenari és un altre concepte, tu agafes un personatge i cada vespre li trobes una cosa diferent, no ho sé, unes idees distintes, una forma d'expressarte, de moure una mà... Jo he fet tants de personatges diferents i he passat tant de gust de fer-los!” Aquest galant de la comèdia mallorquina dels anys cinquanta conserva una presència física envejable, és un home plantós, afable i vitenc, i, tot i no haver rebut els homenatges i les recompenses que un actor amb les seves possibilitats i amb els seus anys de dedicació hauria rebut en unes altres contrades, ens parla del teatre sense cap ressentiment, amb humilitat, amb la satisfacció d'haver sabut trobar la felicitat en la seva dedicació artística.

Si repassam el currículum de Joan

Maria Melis, encara que sigui d'una manera resumida, la primera conclusió que n'hem de treure és que va ser en els llocs on s'estava escrivint la història del nostre teatre, des del primer moment de la represa després de la guerra, allà cap als anys 50 de segle passat. La seva vida d'actor comença, crec, l'any 1946 amb la companyia de teatre radiofònic dirigida per Lluís Cortès i formada, entre d'altres, per Joaquim Maria Domènech, Catalina Valls, Antoni González, Marieta Fornés, les germanes Riera, Piluca Montaña, Antoni Cortès i Conxa Artieda, que des del 42 “radiaven” teatre en castellà.

Els anys 50 no eren uns bons anys per al teatre en català, Malén Alomar, a la magnífica Introducció al primer volum de les Obres completes de Pere Capellà, que l'editorial Moll acaba de publicar, diu que Mallorca era una “simple sucursal receptora del que es produeix a Madrid.” Però l'any 1947, aquella mateixa colla del teatre radiofònic i altres que venien de la Companyia Catina-Estelrich (abans de la guerra, la Catina-Estelrich actuava al Saló Mallorca i l'Agrupació de Teatre Mallorquí dels germans Fuster actuava al Balear), formen una nova companyia amb el nom d'Agrupación de Teatro Regional i representen al Teatre Principal la que pot considerar-se la primera estrena d'una obra en català d'autor mallorquí a la postguerra, *La corona comtal*, d'Aina Villalonga. És en aquest grup on trobam el primer Joan Maria Melis, un jove net d'uns vint anys que devia fer goig

de veure. Aquesta Agrupació aviat es traslladarà al Teatre Líric amb el nom d'Illa d'Or, dirigida per Catalina Valls Aguiló de Son Servera; mentre, al Principal, l'any 1948 s'hi instal·la la "Compañía Titular de Teatro Regional", afiliada a la "Obra Sindical de Educación y Descanso", després "Compañía de Teatro Regional Titular del Teatro Principal", i encara, des del 49, la famosa Companyia ARTIS, formada també pels supervivents de la Companyia Catina-Estelrich, que reapareixen, en un homenatge a Josep M. Tous i Maroto, amb la mítica *El tio de l'Havana*. Aquesta companyia, amb na Cristina Valls de primera actriu, obre, com tots sabem, una etapa històrica per al teatre mallorquí de la llarga postguerra. Segons els seus comptes, Joan Maria Melis s'hi incorporà l'any 1950, quan tenia vint-i-quatre anys i tots els requisits per adjudicar-se els papers de galant del repertori. A l'entrevista de l'Anuari, ell mateix ens explica, amb ironia, com interpretava el seu paper: "A l'època de l'Artis era una cosa tremenda, no podies excedir-te en res. Per exemple: tu eres un galantet, te n'anaves a l'al·loteta i li deies: 't'estim'. Com és natural hi ha d'haver una atracció física. Però la primera cosa que feia l'al·loteta era posar les mans així (*fa un gest defensiu amb els braços estirats cap endavant i riu*). Hi havia com a dues passes entre tu i l'estimada, i això te feia perdre l'enravenada." El mestratge de Cristina Valls, però, em deia a la mateixa entrevista, és la seva escola, i parla d'ella amb l'admiració d'un alumne aplicat. Eren els anys de la comèdia mallorquina de Pere Capellà i de Martí Mayol, uns anys que deixaren una empremta inesborrable en el públic i que, amb tots els defectes que es vulgui, representen la continuïtat d'un teatre tradicional en català, en el registre lingüístic més familiar i col·loquial de la variant dialectal mallorquina, això sí, però en una època difícil, no només per a la nostra llengua, sinó fins i tot per a la nostra supervivència com a poble. La Companyia Artis, abans de la incorporació de Joan Maria, ja havia estrenat dues obres de la primera època de Pere Capellà, *L'amo de Son Magraner* i *S'hereu de sa farinera*, però encara és a temps d'estrenar *El marquès de sa Rabassa*, l'any 1953, i especialment *El rei Pepet*, la darrera obra de Pere Capellà, l'any 1954, ara fa 50 anys. En Joan m'ho contava així a l'entrevista: "*El rei Pepet* el vaig fer jo,

Els enamorats, de Carlo Goldoni. Amb Caterina Alorda.

jo era el rei. Record que havia dit que em retirava, perquè m'havia de casar, però com que havia fet un paper a *El marquès de sa rabassa* i a en Pere Capellà li havia agradat, va venir i em va dir que no ho deixàs, que precisament ara havia fet una obra i hi havia un paper que l'havia escrit per a mi, i és clar, no em vaig poder negar, 'però és el darrer que faig', li vaig dir. Després me vaig casar, però hi vaig tornar una altra vegada...". De l'autor d'*El rei Pepet*, mort ara fa cinquanta anys, en feia aquest homenatge: "D'en Pere i de la seva família en tenc uns records magnífics, de na Maria, la seva dona, i d'ell sobretot, però, desgraciadament, record la seva mort a l'assaig general d'*El rei Pepet*, que tanta il·lusió li feia. Li va pegar un infart, i el vespre estrenàvem! Quan vàrem haver acabat, anàrem tots a ca seva, en el Terreno, i l'endemà va morir. Sense censura, hagués pogut fer moltes coses. Dignificà aquell teatre, perquè, entre línies, la pots llegir molt bé, la mentalitat d'en Pere." En aquests anys també treballa, entre d'altres, a les següents obres: *Fi de trajecte*, de Francesc Forteza, i *Can Miraprim*, *Dilluns de festa major* i *Sa viuda consolada*, de Martí Mayol. Era l'any 1957 i en Joan decideix descansar una temporada. Quan torna, ja serem a finals dels anys 60.

Després d'una gira per la península amb *La ardiente oscuridad*, d'Antonio Buero Vallejo, amb la companyia de Carmen Prendes i Ricardo Acedo i d'un breu parèntesi en la seva activitat teatral, en JMM torna a pujar a l'escenari amb la primera obra de la companyia que Xesc Forteza acaba de crear i que duu el seu nom. L'obra

és *Ninette i un senyor de Mallorca*, una versió de la peça de Miquel Mihura, estrenada l'any 1967. Aquest mateix any, la companyia Artis, ara dirigida per Antoni Mus, dóna un cop de timó amb l'estrena de *Siau benvingut*, d'un jove autor de sa Pobla, Alexandre Ballester, però un any més tard la companyia es desfà i el que, sense cap dubte, hagués pogut significar un nou rumb per a la companyia i per al teatre mallorquí no va rebre el suport del seu públic. Si als anys 50 les condicions en què s'havia de desenvolupar el teatre en català eren adverses, als anys 60 encara varen ser pitjor, però l'Artis i el teatre regional varen ser omnipresents durant tota la dècada. Eren el temps del boom del turisme, dels yeyés, de la minifalda i, més tard, dels hippies i del maig del 68. Són els anys de la desaparició dels grups del Teatre Sindical, i de les semiclandestines Aules de Poesia, Novel·la i Teatre. Si en la dècada anterior, l'Artis i el teatre regional havien estat l'objectiu de les crítiques a la premsa local per part d'un sector del franquisme que ja havia abdicat de la llengua i de la cultura populars que aquella companyia i aquells autors obstinadament mantenien vives, ara, en els seixanta, són objecte d'una dura polèmica, també als diaris locals, per part d'una nova generació d'intel·lectuals que, en el fons, allò que reclamaven era un altre tipus de teatre, més obert als nous corrents teatrals europeus. Finalment, la companyia Artis, com he dit abans, després d'un intent fracassat d'adaptar-se a la nova dramaturgia dels autors més joves, va haver de tancar les portes l'any 1969, després de 2.463 representacions i 90 estrenes

d'obres de 33 autors diferents, un rècord difícilment superable.

La dècada dels 70 "passarà a la història del teatre mallorquí contemporani com una de les més pobres", diu Antoni Nadal al seu llibre *Teatre modern a Mallorca*. Potser en fa un gra massa: feia dos anys que s'havia inaugurat a Palma un dels espais més moderns d'Europa, l'Auditori, però, si pensam que acabava de desaparèixer el Teatre Líric i que el Teatre Principal tancava les portes fins a l'any 1978, és ver que no ens queda gaire marge per a l'optimisme. Només una companyia manté l'afició d'aquell públic que havia creat la companyia Catina-Estelrich i que havia heretat la Companyia Artis. És la Companyia Xesc Forteza, i en JMM hi és, com sempre, a primera línia, amb obres com *Visquem un sòmit* (1971), *Sopar per a dos* (1972), *Trumfos oros* (1972), *Una de lladres i serenos* (1975), *Na Viki sa grassa* (1975), *Es viatge del tio capellà* (1976), *Prou de sexe, som de dretes* (1977), *Tentol! És una guerra famella* (1978), *Triologia* (1979), *Orquestina de senyorettes* (1980), *Gent d'abans des moviment* (1981), "Xesc Story", *revista de 6 reals* (1982). I ara no puc resistir la temptació de llegir-vos l'anècdota de quan feien l'*Orquestina*: "Després, quan hi va haver el cop d'estat d'en Tejero, nosaltres érem a Maó amb aquesta obra. Aquest és un dels records més dolorosos que tenc del teatre, perquè, com ja t'he dit, el trenta-sis mon pare se va trobar a Maó i ma mare i jo a Mallorca; va venir la guerra, ens separàrem i mon pare, pel sol fet d'haver estat a l'exèrcit o a l'armada de la part roja, republicana, va haver de fugir a França. Quan en Franco va dir que tots els qui no tenien les mans brutes de sang podien tornar a Espanya, mon pare, que no havia fet res més que fer la seva carrera, va tornar i a la frontera l'agafaren i el foteren al castell de Montjuïc i hi va estar sis anys. Idò la casualitat va fer que jo em trobàs a Maó el dia del cop d'estat i la meva dona i el meu fill aquí, i vaig reviuire tot allò que mon pare degué passar pensant en la seva dona i el seu fill. Aquesta és l'anècdota més trista que tenc del teatre. Anàvem vestits de dona, però totals, amb els vestits, les pipelles postisses, la perruca i els tacons. Record que en Pau Lluï, el periodista, anava i venia entre caixes i ens deia: "Ja han sortit els tancs a València!" Vatuadell, tu, les cames ens feien així! Havíem fet una funció de capvespre, però això era la funció

Els enamorats, de Carlo Goldoni.

del vespre i només hi havia tres o quatre persones. Entre funció i funció vaig sortir del Teatre Principal de Maó i vaig anar a una cafeteria vestit de dona, amb els tacons, m'era igual, a telefonar a Palma per saber què passava, perquè el meu fill, en Frederic, feia el servei militar. Ho record com una cosa ben trista."

Els anys 80 en Joan passa a la Companyia Zanolguera-Alfaro, que s'estrenava l'any 1982 amb *La se'n duen a les quatre*, de Joan Vilacases, però que a partir d'aquell mateix any serà la companyia amb què Joan Mas estrenarà les seves obres fins al 86: *Cavallet quan eres jove*, *Alegria de conill*, *Pocs i mal avenguts*, *Una i oli*, *Tot va com una seda* i *Ses tres lluciferes*. Els 80 són uns anys crucials per al teatre a Mallorca. Són els anys del Festival Internacional de Teatre de l'Ajuntament de Palma, del Memorial Llorenç Moyà i del traspàs de la gestió del Teatre Principal al Consell Insular de Mallorca. Són els anys de Guillem Cabrer, de la consolidació de companyies com Teatre de Bunyola, Taula Rodona, Cucorba o Capsigranys, i del naixement d'algunes de les companyies professionals avui veteranes, com La Lluna de Teatre, Iguana Teatre, Turmeda Teatre o Estudi Zero.

Dels 90 cap aquí han passat moltes coses i la majoria dels actors i actrius presents avui aquí les coneixeu perquè en sou els protagonistes. Si n'hem de fer un resum, podríem dir que les institucions, primer el Consell a través del circuit i del Teatre Principal, i, més recentment, la Direcció General de Cultura del Govern a través del

seu programa de projecció exterior, s'han implicat més en la promoció i en la producció teatrals. Tenim actors, actrius i grups professionals, tenim directors importants que treballen aquí i a Barcelona, tenim algun escenògraf històric, com en Rafel Lladó, tenim l'AAAPIB i l'ABET, tenim Diccionari del Teatre, i tenim unes amfitrions, les Diabètiques, cada dia més Accelerades. Però encara no ho tenim tot, ni prop fers-hi: el Teatre Principal torna a estar tancat i sembla que hem tornat a entrar en una etapa marcada per la indefinició i la manca d'ambició i d'interès cap al teatre per part dels nostres polítics. Però, què fa el nostre homenatjat els anys 90? Allò que havíem dit abans, estar a primera línia i demostrar que sap adaptar-se a tots els terrenys. L'any 1990 torna a treballar amb en Xesc Forteza en la reposició d'una obra que ja havia estrenat feia 37 anys, *Es marquès de sa Rabassa*, de Pere Capellà. Després vendran *Una de lladres i serenos* (1990), *Puja aquí i voràs Porto Pi* (1991), *I vostè, què hi fa aquí?* (1992), *Classe mitja acomodada* (1995) i *Me n'afluix per no triar* (1998). És en aquests anys 90 que jo vaig començar a conèixer en Joan Maria Melis. Som, per tant, un dels seus espectadors més novells, o més tardans, depèn de com es miri. No el vaig conèixer quan era un galant irresistible, però sí ara que és un actor respectable. Fins i tot he tingut la sort de treballar amb ell en dues produccions del Principal: *La Calàndria* (1994), dirigida per Antoni Thomas, i *Dins un gruix de vellut*, d'Alexandre Ballester, aquell estiu del 97 a la Misericòrdia, quan a més de tenir el plaer d'aprendre moltes coses d'ell, com a persona i com a actor, vaig descobrir el seu art exquisit en el maneig del ventall.

Durant aquests darrers anys, en Joan ha anat alternant els seus treballs amb la Companyia Xesc Forteza, després de la mort del seu amic, en obres com *En tombar es cinquanta* (1999) i *Coses que passen* (2000), dirigides per Mateu Grau o *Millor per s'octubre* (2002), dirigida per Paco León; amb intervencions en òperes i sarsueles, en pel·lícules i curmetratges i en programes de televisió i esports publicitaris. Però, sobretot, gràcies a la seva passió pel seu ofici, al seu tarannà obert i al seu esperit sempre jove, capaç d'adaptar-se a les exigències de qualsevol director, ha col·laborat en dues produccions de dos dels nostres joves directors més qualificats: *Sopar de nocces* (1998), de Bertolt Brecht,

dirigida per Pere Fullana, i *Els enamorats* (2001), de Carlo Goldoni, dirigida per Rafel Duran.

Joan Maria Melis ha donat vida a alguns dels personatges més emblemàtics de la comèdia de costums mallorquina del segle XX, però també del teatre universal, com ho demostra una ullada a alguns dels noms de la llarga llista d'autors que ha representat: Shakespeare, Calderón, Lope de Vega, Molière, Goldoni, Lorca, Mihura, Bue-ro Vallejo, Sastre, O'Neil, Brecht...

Actrius i actors professionals, dedicar tota la vida al teatre en aquest país, en les penoses circumstàncies històriques en què ha hagut de sobreviure, té un mèrit extraordinari. És hora de treure's el barret: fa 50 anys que Joan Maria Melis, un actor mallorquí, va aconseguir el carnet d'actor professional, després de passar l'examen obligatori d'Educación i Descanso, davant un tribunal format per membres del Sindicato del Espectáculo de Barcelona. Aquest actor és, o hauria de ser, soci d'honor de l'AAPIB. Aquell any (na Malén Alomar, a la seva tesi, diu que era el 55, però el *Diccionario del Teatro* diu que era el 1954, i a nosaltres ens va bé avui que sigui així), amb en Joan, varen obtenir aquell carnet, actors i actrius com Francesc Forteza, Antoni Covas, Maria Reus, Serafi Guiscafré, Catalina Valls Aguiló, Maria Felani, Joan Estelrich, Manel Tubert, Cristina Valls Aguiló, Antoni Oliver, Joan Bibiloni i Llor-nor Valleriola, entre d'altres. Una generació que ha tingut el mèrit de mantenir viu el teatre en català a Mallorca en una època de colonització política i teatral, i de saber i voler adaptar-se a les circumstàncies canviants i a les noves maneres de fer teatre a partir de la transició. Només per aquest fet, ja es mereixerien, tots ells un reconeixement oficial per part de les autoritats que ens governen. Aquesta generació d'en Joan Maria Melis va travessar el desert de la postguerra, com hem vist, anant d'un escenari a l'altre –sense cap seguretat social, sense els més elementals drets laborals, de manera que tots, tot i tenir el carnet professional, varen haver de guanyar-se la vida alternant la seva dedicació al teatre amb altres oficis més reconeguts laboralment–, interpretant personatges que, encara que regionals i costumistes, els permetien entrar en móns diferents, fugint, de vegades, de la misèria social i cultural de cada dia, fins que han arribat al segon mil·lenni com a acadèmics i acadèmiques de l'escena ma-

llorquina en actiu, és a dir, actuant, encara que no amb la regularitat que seria convenient i sense el reconeixement oficial que els correspondria. Jo voldria reivindicar una presència més regular dels actors i actrius més veterans en els nostres escenaris. Els voldria veure interpretant personatges importants dels autors clàssics i també dels autors mallorquins més joves. Si el nostre teatre no aprofita la seva experiència, deu ser perquè hi ha encara alguna cosa que no acaba de funcionar amb normalitat. Tenim actors i actrius per interpretar tots els papers de l'auca, actors i actrius grans amb experiència, i joves amb una bona formació. En canvi, poques vegades els podem contemplar junts en una mateixa obra. Hi ha personatges de pes de la literatura dramàtica universal que encara no han pujat a l'escenari interpretats per actors i actrius mallorquins. Un dia o altre ens hi hauríem de posar. Fins que personatges com Lear, com Prósper, com Willy Loman d'Arthur Miller, com Bruscon d'*El comediant*, o el personatge de la Mare de *A la Meta*, de Thomas Bernhard, per dir només un parell de noms, no pugin a l'escenari, no podrem dir que tenim un teatre com cal.

Cinquanta anys d'exercir una professió són molts anys, més dels que, en general, exerceixen altres professionals que gaudeixen d'unes condicions laborals més estables i més dignes. Podríem pensar que aquesta desconsideració, sobretot administrativa, cap a la gent del teatre forma part de la seva història i que és el preu que s'ha de pagar per haver tingut l'orgull i la sort de ser actor o actriu. Però aquest pensament, d'una romàntica candidesa, no pot ser un pretext per a justificar l'ancestral avarícia de l'Administració a l'hora de reconèixer els mèrits d'aquesta professió. I ara que parlem de mèrits,

caldria recordar-li, a l'Administració, les paraules d'aquella escena del *Hamlet*: "Feu que els tractin bé, perquè són la síntesi i el resum de les cròniques del temps", diu Hamlet a Poloni, a qui encomana els actors que acaben d'arribar. El sentit de l'humor de Shakespeare és present en les paraules que segueixen: "Milord, els tractaré tal com es mereixen", diu Poloni, i Hamlet replica: "Pels claus de Crist, senyor! Tractau-los millor. Si els tractau com es mereixen, ¿qui s'escapará de ser fuetejat? Tractau-los conforme al vostre honor i dignitat. Com menys s'ho mereixin, més mèrit tindrà la vostra generositat." Si en aquesta terra hi hagués honor i dignitat, ara jo podria reclamar el títol de Sir per a Joan M. Melis, com atorga la corona anglesa a alguns dels seus artistes més destacats, o el títol d'ambaixador teatral, que és un títol més autòcton i recent. Però seria perdre el temps, perquè aquesta terra només festeja hotelers i constructors. És per això que aquest homenatge d'avui, a més de ser un acte festiu, té un caràcter reivindicatiu: que els actors i les actrius professionals de les Illes Balears facin honor a un actor amb l'experiència de Joan Maria Melis és com posar un mirall davant els ulls de les autoritats absents, perquè comprovin que l'honor i la dignitat, virtuts que Hamlet suposava en el tarannà de Poloni, avui no formen part del tarannà dels nostres governants.

Sigui com sigui, en nom dels actors i actrius professionals de les Illes Balears, en nom de tots els aquí presents i dels que no hi són però segur que hi voldrien ser amb molt de gust, amb nom de tots els teus espectadors i de tots els qui estimam el teatre, vull donar-te les gràcies per haver elegit una de les professions més antigues i dignes de l'home, la professió d'actor. Gràcies Joan Maria Melis.»

CAFÈ DE SA PLAÇA

El cafè de Lluc

Plaça Pelegrins, 14 • Tel. 971 51 70 24 • LLUC

Autoretrat en obres

Lluís Maicas

*Incombustible la meua carn de salamandra,
que és essència i substància, no pas cos de bèstia,
reclam el dret a caminar sobre les brases i no encendre'm.*

*Sempre viva condemnada al càstig de la perpetuïtat
efimera, ensofrada d'ocres la faç, desitjo la mort cent vegades,
i mil si fos precís, abans de ser flor en ram de monja.*

*Per l'horitzó, vers el safrà estigi, s'allunya la remor dels batecs.
No és pas fàcil sobreviure dels colors de la fosca,
ni nodrir-se de les aromes que el vent injecta als fonolls.*

*Sóc el far que de nit a llur raig atreu el tall dels esculls
perquè les proes s'estimbin en els caïres. Ones de salmorra
per guarir els silencis, les mirades, les paraules sordes.*

*Fou l'origen dels meus dies l'estel del musculós aiguader.
D'aleshores ençà, totes les meves nits són teves i cap somni
no em pertany. En el destí, la bona dissort mai no m'abandona.*

Advertiment

Aquest *Autoretrat* és en fase de restauració. El seu estat actual no és definitiu. En el decurs de les intervencions ha modificat, no poques vegades, llur aparença exterior; àdhuc el seu significat s'ha vist alterat per diverses troballes que atenyen la seva part més íntima i oculta. Així mateix, la seva extensió tampoc no és definitiva, atesa la circumstància que nous descobriments, sota capes de calç i pintures no originals, fan suposar que, a hores d'ara, només coneixem una part del que fou un fresc més extens. No serà d'estranyar, doncs, que puguem trobar diferents versions que es corresponen a les distintes etapes de les tasques de recuperació.

Notes a peu d'obra

La complexitat dels processos creatius és, en realitat, senzilla. En el cas de la narrativa, la disciplina és una exigència de gènere: massa sovint la voluntat i la perseverança substitueixen el talent. Extens no significa, necessàriament, desitjable. I, en qualsevol cas, la prosa és un llenguatge procliu a la dispersió, a la dilatació, i, en conseqüència, a la gratuïtat. El cas de la poesia és, encara, més elemental. No es tracta pas d'una qualitat de l'escriptor, abastar la simplicitat, o la sobrietat, ans de la mateixa escriptura poètica. Escriure un poema pot con-

sistir en dissenyar una estructura gràfica i deixar que les paraules elegeixin llur propi espai, àdhuc llur propi significat, que estableixin llur pròpia fesomia. Aquesta pot ser una gènesi llarga, mai no difícil, en la qual l'atzar intervé sobtadament, mitjançant l'obtenció d'encerts només atribuïbles al rigor de la casualitat, la qual no s'esdevé, com hom podria imaginar, per una contingència o un imprevist, sinó a causa d'una exactitud extrema.

Pel que fa a les poètiques, tant en el sentit d'enumerar les tècniques de composició d'obres de poesia, com als tractats en els quals s'enumeren les regles i els principis, tant formals com essencials, de la poesia, m'he de declarar incompetent. En aquest sentit, la meua ignorància no és involuntària i, potser, la incomoditat no justifica el desús de les normes clàssiques. En el cas concret de la meua poesia, he de confessar que, essent com és una vàlvula de descompressió de la rutina i, alhora, un instrument elemental, fins i tot primitiu, de dissuasió envers la renúncia, d'estímul envers la militància contra la injustícia, les normes han de cedir a la rebel·lia. Quant a la part formal, he d'admetre que no sempre és possible fer prevaler la meua autoritat. Per raons que desconec, molt sovint el poema exerceix una estranya força i s'estructura en funció de secretes

exigències. Tot i que els autors, instruments que executen la part del llenguatge que requereix ofici, s'atribueixen el mèrit d'una composició formal estètica i equilibrada: justa, la realitat és que es tracta d'una imposició, inexplicable, del ritme de les paraules i de la mesura visual.

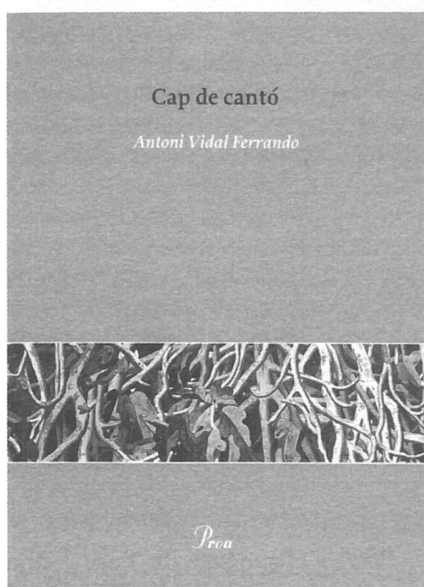
Quant a la part essencial, la meua intervenció és, en general, més eficaç. Alguns motius són recurrents al llarg de la meua obra: els sentiments, i les destrosses, que generen la vida i la mort, les urgències de la carn, que deu ser un motiu transitori, el compromís amb la meua terra i la meua llengua. En qualsevol cas, els impulsos sorgeixen de dues necessitats prèvies: una d'involuntària, instintiva, sovint irada, que s'inicia, com una fermentació, al ventre i al fetge, a les vísceres en general, passa pel cor camí del cap i allí la intel·ligència i el seny ordenen el caos, donen sentit a la ràbia, moderen la passió, contenen la procacitat. Una de voluntària, deliberada, la intenció de la qual comença al cap, passa pel cor camí de les vísceres i allí ventre i fetge desbaraten l'ordre, harmonitzen el desequilibri, humanitzen el disseny i la follia, apassionen la tebior.

Conclusions provisionals

Un dels últims fragments de l'activitat humana, tot i que d'àmbit reduït, que la indústria cultural no ha pogut subjugar, ni fer servir per especular, és la poesia, una literatura indigna del negoci editorial, destinada a ocupar els marges de les parets que usen els graffiters per publicar les seves obres. Aquest caràcter marginal, i no sotmès a cap interès bastard, excepte en el cas dels funcionaris i dels comissaris culturals, que usen la mediocritat dels seus currículums per prosperar en l'escalafó del poder i de l'administració, ha fet de la poesia un element de provocació, poc perillós, tot s'ha de dir, envers el sistema, que pensa les persones en funció de vassallatge i els afers en termes de rendibilitat econòmica i, en aquest sentit, la poesia és un acte inútil, estèril, inexplicable per aquells que busquen el rendiment en totes les accions, quelcom que al llarg del temps ha perdut la seva utilitat i la seva categoria social. Tant és així que els poetes formen un teixit social d'exclusió. Això no obstant, mentre li trobam un profit alternatiu, cal perseverar en la seva pràctica, com a creadors, en l'escriptura o en la lectura, car només a través de la poesia ens és permès l'últim reducte de llibertat.

Cap de cantó, d'Antoni Vidal Ferrando.

Sota el signe del jardí de les delícies

Antoni VIDAL FERRANDO:
Cap de cantó (2004). Barcelona.
 Edicions Proa ("Els Llibres de
 l'Óssa Menor", 259). 60 pàgs.

Cap de cantó, el darrer llibre de poemes d'Antoni Vidal Ferrando, és una mostra de la solidesa literària d'aquest poeta santanyiner. Vidal va irrompre en el terreny de la poesia molt tard, el 1985, amb *El brell dels jorns*, obra que havia obtingut el Premi Ausiàs March. En el moment de publicació d'aquest primer llibre, el poeta ja tenia quaranta anys. Això no obstant, el seu conreu de la poesia es remuntava a la joventut, quan als setze havia entrat en contacte amb els seus coterranis Bernat Vidal i Tomàs i Blai Bonet. Convençut durant molt de temps del poc valor dels versos que havia escrit fins aleshores, va optar pel silenci i per la dedicació als estudis d'Història. El retorn a la poesia es produí ara fa

quasi vint anys, moment des del qual el nostre poeta ha bastit ininterrompudament una obra literària reconeguda amb nombrosos premis, que està formada pels volums següents: *El brell dels jorns* (1985), *Racó de n'Aulet* (1986), *A l'alba lila dels alocs* (1988), *Els colors i el zodíac* (1990), *Cartes a Lady Hamilton* (1990), *Calvari* (1992), *Bandera blanca* (1994) i *El batec de les pedres* (1996). A aquests vuit llibres cal afegir les dues novel·les que fins ara el nostre autor ha donat a conèixer: *Les llunes i els calàpets* (1994) i *La mà del jardiner* (1999).

A diferència dels poemaris anteriors, *Cap de cantó* és l'únic que no ha comptat amb l'aval d'un premi, potser perquè el prestigi de què avui Vidal Ferrando gaudeix ja no necessita del reforç de cap guardó. Hom ha destacat la intensa unitat com a tret característic de tota la poesia de l'escriptor santanyiner. En aquest sentit, *Cap de cantó* continua la línia encetada en els llibres anteriors. La concepció de la poesia, els temes tractats i el llenguatge emprat només experimenten petites variacions o canvis de matís entre una obra i una altra. Al capdavant, Antoni Vidal Ferrando concep la poesia com un treball essencialment referit a la forma, al llenguatge, ja que en aquest gènere ja han estat tractats tots els temes. Si els vuit poemaris publicats fins ara ens presentaven quatre grans motius –l'amor, la mort, la memòria i el pas del temps–, a *Cap de cantó* sobretot se centra especialment en el record i l'avanç del temps. La presència de figures humanes i de motius autobiogràfics, freqüents també en la poesia anterior, esdevé essencial a *Cap de cantó*. Així, es pot considerar que aquest darrer llibre consisteix en una mirada retrospectiva i una reflexió envers tot allò que ha estat determinant humanament en la vida del poe-

ta. Des de la perspectiva d'un moment de canvi en el curs de l'existència, com ens suggereix el títol del llibre, el poeta gira l'esguard envers el passat més remot que encara resta viu en ell i en deixa constància en els seus versos.

Es pot considerar que els vint-i-dos poemes que formen *Cap de cantó* s'agrupen en set blocs consecutius de tres composicions cada un, més una peça final, «Inventari de béns», que ve a ésser-ne una mena de síntesi, gairebé un índex. Aquesta estructura, poc explícita, ja que no la palesa cap mena de separació gràfica, produeix un efecte essencialment rítmic en alternar enfocaments diferents d'uns mateixos motius. Cada un d'aquests set blocs està format per tres poemes: el primer és un discurs o una reflexió íntima del poeta, el qual ens parla directament; en el segon domina el to elegíac, tot recreant-hi figures i escenes del seu món personal i familiar, que ja pertanyen al seu passat individual i a la seva memòria; i en el tercer dóna pas a una meditació, a la qual queden vinculades les evocacions biogràfiques anteriors, motivada a partir d'un fet cultural (literari, pictòric, cinematogràfic, musical, etc.) o d'un personatge important del món de l'art o del saber. També produeix un efecte rítmic el fet d'adoptar formes diverses, que van des de l'ús dels versos alexandrins sense rima, fins al poema en prosa, el haikú o la composició en vers lliure. Aquesta polimorfia, en realitat, contrasta amb l'absoluta unitat temàtica del llibre i li lleva rigidesa.

Cap de cantó s'inicia amb un poema titulat «Exili». Aquesta obertura amb una referència a l'exili, que reapareixerà en altres peces, no és casual. El poema ens introdueix en el tema de la impossibilitat d'assolir la felicitat, de la qual tots som exiliats; car sap cert que a la fi del seu viatge només trobarà el no-res, l'absurd de la destrucció ("la pols de les llunes / perdudes pels espais negres de l'infinit"). En aquesta primera composició trobam diversos símbols ("el fred", "els filferros" i "el vent", als quals després s'afegirà "la pluja") que reapareixeran en moltes de les peces següents, tot indicant la dificultat d'aconseguir la joia. Ara bé, no es tracta d'un fracàs personal, sinó d'una condemna que afecta tot el gènere humà, per la qual cosa les reflexions personals i les evocacions del món infantil i familiar del poeta són completades amb la recreació de motius

culturals, que reforcen la universalitat de les experiències de l'escriptor.

Abans de seguir endavant amb el nostre comentari, convendrà aclarir que l'origen de tot el volum es troba en el tríptic titulat «En el jardí de Hieronymus Bosch», que se situa poc abans de la meitat del llibre. Es tracta d'una al·legoria bastida a partir de les imatges oníriques del quadre *El jardí de les delícies* d'aquest pintor holandès renaixentista, que suggereix al nostre poeta la descripció d'un món fantàstic i bell, però alhora absurd i anguniós. Precisament el presagi de la mort, de l'anunciada destrucció final ("l'apoteosi del sofre i del mercuri"), la presència de la "bèstia" que anorrea tot el que l'home ha creat, converteix aquest jardí de l'Edèn en un indret presidit per l'absurd i pel sentiment de la por: "La mort vendrà amb la seda blanca d'un pleniluni. / Entre els cabells de l'herba cerquen cobri els amants", ens diu el poeta. Tot i tractar-se d'un fris poblat per una multitud de persones i d'animals meravellosos, de parelles d'amants nus i d'humans gregaris, hi domina "una soledat còsmica", perquè l'autor hi veu la imatge de la condemna que pateix l'home a causa del seu orgull.

Els poemes que enceten cada un dels set grups en què podria dividir-se el poemari ens mostren directament la manera de pensar del poeta. Per a ell, el mot, amb la seva capacitat evocadora, esdevé l'única arma contra la mort, encara que els moments feliços no puguin tornar. "Les paraules són cérvols que fugen de la mort", confessa a «Solstici». Tanmateix, resulten insuficients, perquè no serveixen per conèixer ni per canviar el nostre futur ("Tot allò que m'espera no té nom a cap mapa"). La mitificació del passat només pot omplir el buit que ens deixen els dies esvaïts amb l'evocació d'uns paradisos que tanmateix són perduts per sempre. El poeta sent com la vida el duu pels mateixos senders per on va emportar-se els seus avantpassats, els éssers estimats, que mai no retornaran: "Te'n vas cap a les selves estrictes de l'edat / Cap on et duu la nit amb el vaixell de l'avi", diu a «Interior amb saxo». Però també el fracàs és el resultat de l'actual desfeta de la utopia, que ha convertit l'home en un mer espectador d'uns esdeveniments històrics que no pot dominar ni controlar, però que li recorden constant-

ment la destrucció. Davant aquest anorreament, el poeta cerca inútilment la bellesa, "l'àngel" que observa en totes les coses de la vida, com ens diu al poema titulat «Octubre». Tanmateix, aquesta recerca també serà inútil i únicament constatarà la fragilitat dels records i de tot el que constitueix el nostre passat.

Altres poemes recreen personatges, moments i escenes de la infància. A «Estornells», la segona peça del llibre, Vidal Ferrando evoca la infantesa, amb la presència de la figura de la mare i el record del primer amor en el context de la societat de la postguerra. Aquí el motiu dels ocells i de les pors als càstigs de l'infern, avancen les referències a la pintura de Hieronymus Bosch que trobarem a «En el jardí de Hieronymus Bosch». Aquesta evocació de la minyonia és represa als poemes següents: «L'illa del tresor» i «Vella botiga». Al primer és el record del pare, mariner que recalava a les costes de Tànger, mentre que a «Vella botiga» la figura evocada és la padrina de fonts Margalida Ferrando. En ambdós casos es recorda l'ambient reclus i sordid de l'època, quan la felicitat dels infants era destruïda per les pors promogudes per la religió. La figura de la mare torna aparèixer a «Aniversari» on, amb l'anàfora "Surt el temps", ens suggereix com mitjançant el record el passat "reviu" en nosaltres. En canvi, a «The End» el món del cinema de l'època conforma tota una mitologia indestruïble d'aquells anys esvaïts. «Cita a l'Aqueront», sota la forma del poema en prosa, rememora diversos personatges i éssers perduts de la minyonia: n'Estrella, la cussa, companya dels seus primers anys; les egües; la parella d'estiuejants catalans que li regalava llibres; els passeigs per la Riba; els companys de jocs; etc. Aquesta revisió del passat personal es tanca amb el poema «Imatge», on el poeta recorda la religiositat que amarrà aquest moment de la seva vida, en què el poeta "tenia unes mans fervoroses i mínimes".

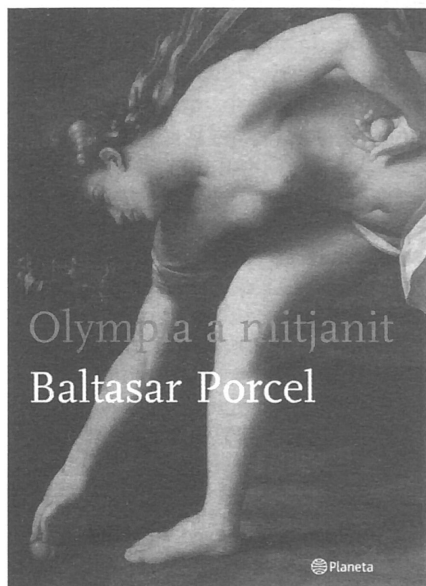
En els poemes que parteixen d'un fet cultural el tema del pas del temps adquireix un sentit més universal i, en alguns casos, remetent al motiu de la mort. L'anècdota de l'elaboració del primer diccionari d'hebreu modern per Ben Yehuda serveix per parlar de la paraula com a símbol que sintetitza les vicissituds i les persecucions de tot un poble (l'hebreu / el

català), però que també representa el futur col·lectiu. Antoni Vidal Ferrando parteix de la figura de Vivaldi per parlar-nos del sentiment de pèrdua, que apareix amb la vellesa i amb el pressentiment de la mort. Ja ens hem referit a «En el jardí de Hieronymus Bosch» i a la seva imbricació amb els sentiments de por i d'angoixa que dominen tota l'espècie humana. L'extensió d'aquesta peça, dividida en tres parts, contrasta amb la brevetat dels haikús d'«Homèrica ment», on el llampec il·luminador prové de les reflexions de vuit personatges de *L'Odissea*. A «La casa de los espíritus», a partir de la novel·la d'aquest títol d'Isabel Allende, reflexiona sobre la frustració de la lluita per la llibertat i la destrucció de les utopies en el món contemporani. La remembrança del passat és indestruïble de la paraula humana, com palesa a «Australopithecus», un poema en què ens sembla veure un punt d'ironia. Tanmateix, la confessió descarnada del fracàs a què al·ludíem al principi es fa present a «L'hivern i la bellesa», on la figura del pintor Fra Angelico li serveix per confessar-nos que no ha trobat la bellesa ideal o perfecta: "Ni l'he trobada en l'ordre noble dels temples grecs / o en les extenses platges de la literatura."

Per tot el que hem dit, hom podria creure que a *Cap de cantó* domina el pessimisme. No és així: la serenitat i l'elegia continguda en són la nota dominant. Per això a «Inventari de béns», tal com si es tractàs d'un llistat o d'un resum final, Antoni Vidal Ferrando repassa els fets i els éssers positius que han conformat el seu passat, fins arribar al nom de l'estimada, a "L'oasi, Rosa, dels teus ulls color d'herba." Les persones estimades, els jorns de joia perduts, els somnis viscuts amb il·lusió... sempre perduren en el nostre record, tot i que la vida sigui un fracàs inevitable i la bellesa perfecta resulti inassolible als éssers humans. Aquesta és exactament la conclusió a què arriba el lector de *Cap de cantó*, una obra amb què Antoni Vidal Ferrando ha assolit una bellesa serena i indiscutible, que ens demostra la plena maduresa de la seva escriptura. ■

Pere Rosselló Bover

Olympia a mitjanit, la darrera novel·la de Baltasar Porcel

Baltasar Porcel: *Olympia a mitjanit* (2004). Barcelona. Editorial Planeta ("Ramon Llull Narrativa", 75). 403 pàgines.

A finals de la dècada dels vuitanta, la investigadora María José Caldentey afirmava en un article aparegut a la revista *Cuadernos Hispanoamericanos* que l'obra de Baltasar Porcel està impregnada de dualitat perquè l'andrítxol és un home que no admet principis ètics inapel·lables i, per tant, creu que el món és relatiu. Més encara: el punt de referència de Porcel no seria l'acció sancionada per la moral sinó els principis intuïtius que animen les accions.

Un quart de segle més tard Porcel demostra la fidelitat al seu ideari amorat (amoral entès en el sentit de manca de voluntat allionadora) i la continuïtat de l'aplicació ficcional en la seua prolífica obra literària mitjanant l'aparició del seu llibre *Olympia a mitjanit* (Planeta 2004), una extensa novel·la que no pot desvincular-se en absolut de les seues darreres publicacions narra-

tives. Perquè ja amb l'arribada del mil·lenni Porcel ens va sorprendre favorablement amb el retorn a les seues arrels literàries publicant *El cor del senglar* (2000), obra ambientada a Mallorca i centrada en la importància determinant de les particularitats herètiques. Només un any més tard ens tornava a sorprendre gratament amb *L'emperador o l'ull del vent* (2001), una reflexió sobre la condició humana en situacions extremes. Ara, *Olympia a mitjanit* afegeix a aquests dos elements cabdals en l'opus porcelià (el pes de l'herència i la tragèdia humana) una meditació causal sobre la identitat de la societat mallorquina contemporània. Porcel es manifesta un cop més com un escriptor molt ambiciós: no solament vol perfilar-nos en el retrat, sinó que, a més, expressa la voluntat d'esbrinar-ne les causes que hi han generat els grans processos de transformació social.

Per assolir aquest objectiu, Porcel se serveix de grans dosis d'ironia, i amb la passió i el barroquisme literari que caracteritzen les seues millors obres, escriu una novel·la coral en què s'entrecreuen els punts de vista dels diversos personatges, amb la qual cosa basteix una àmplia xarxa de visions individuals complementàries. Argumentalment, el fil narratiu podria dividir-se en dos grans blocs: al primer, es fa referència repetidament a la futura vinguda d'Olympia, una islandesa que passà la infantesa a Mallorca i tornà cap a Islàndia amb els seus pares als anys 70. Al segon bloc, a partir del capítol vint, l'acció s'inicia amb l'arribada de l'esperada Olympia, que aviat es convertirà en la clau (per presència o per absència) de moltes de les històries. Cada un dels vint-i-nou capítols que la componen està dedicat a un o diversos personatges estretament relacionats per lligams de parentiu o d'amistat, de tal manera que l'autor sol iniciar-los amb dades biogràfiques que expliquen les causes

dels seus idearis i pautes de comportament. Atesa la independència i fins i tot la fragmentació de moltes d'aquestes històries, la major part dels capítols ben bé podrien perfilar-se com a relats breus amb personalitat pròpia. Així, per les poc més de 400 pàgines apareixen i desapareixen una munió de personatges –gràcies al llistat explicatiu de 46 noms que ens ofereix l'autor al final de la narració només ens perdem en comptades ocasions– que simbolitzen, uns més que no pas altres, diversos arquetips protagonistes de la Mallorca de la preguerra fins als nostres dies, i que ens aporten la informació que l'autor considera necessària per a entendre l'essència de la radicalitat de les transformacions. Cal subratllar que la presència dels personatges, els seus actes i les seues opinions, tenen una importància cabdal en aquesta novel·la. Sinibald Roger, que sense arribar a ser-ne el protagonista és el personatge tractat amb més simpatia per l'autor, les germanes de casa bona Marika i Magdalena –adúltera la primera, assassina la segona–, l'advocat homosexual i reprimat Bonaventura de Bonmatí, l'arribista Xisco Torres o l'empresari totpoderós Bartomeu Bosch i Bauà actuen sense escrúpols ni miraments per aconseguir allò que ambicionen: principalment la creixent possessió de riquesa o el plaer sexual a costa d'altri, o tots dos. Perquè ambdós elements van de bracet en tota la novel·la. Si l'ambició desmesurada de riquesa sembla ser el motor que fa avançar aquesta societat empobrida èticament, la sexualitat, o més ben dit, el plaer sexual, sovint lligat a actes violents i sobretot a la subordinació de l'altre, com en el cas de la islandesa Olympia amb Sinibald, adquireix unes connotacions deshimbidores, irrefrenables.

La continuïtat d'aquesta novel·la amb la trajectòria narrativa de Porcel es manifesta també en un tercer element, i és que els personatges es divideixen clarament entre aquells que es deixen dur per les circumstàncies socials, familiars, històriques, etc., i aquells que assumeixen conscientment la seua capacitat per guiar, o manipular, el seu destí individual. Això no implica que el fet de pertànyer a una classe social determinada hagi de condemnar-los a perfilar-se un destí en detriment d'un altre: sovint els qui assoleixen els seus grans afanys de riquesa i poder provenen del medi rural o dels sectors més humils de la població ciutadana; l'estament nobiliari es troba en absoluta decadència.

Molts d'aquests personatges, tant els nous rics com els treballadors, els nobles com els burgesos, semblen desorientats davant les adversitats, no saben com reaccionar davant la radicalitat dels canvis que pateix l'illa, i sobretot davant l'arribada massiva d'estrangers, la qual produeix aquell *Entfremdung* que provoca la por de sentir-se foraster al seu país. Es menyspreen els estrangers, es tem la seua superioritat quantitativa, però alguns reconeixen en privat que s'han fet rics gràcies a la seua presència.

Tot plegat, *Olympia a mitjanit* és un retrat dels personatges que han protagonitzat, activament o passiva, la Mallorca dels darrers 60 anys, és a dir, Porcel cerca explícitament les causes dels processos socials, de les transformacions econòmiques, dels canvis culturals, etc., a partir de l'anàlisi exhaustiva del paisatge humà. I ho fa amb magnífiques enumeracions descriptives i amb una riquesa lèxica desbordant. L'escriptor es mostra com un mestre de la narració i les descripcions, però, pel que fa als diàlegs, la seua capacitat creativa és tan excessiva que s'allunya de qualsevol realitat. Gran part dels diàlegs són artificiosos, d'una gran riquesa literària, però mancats de tota versemblança. Sovint, l'excessiva elaboració del llenguatge, els registres lingüístics i els dialectalismes no pertiquen a la classe social, el nivell de coneixements lingüístics o el territori de la parla dels personatges, la qual cosa minva la credibilitat del discurs dialogal.

Però tornem als personatges, que

són cabdals en aquesta novel·la. Molts dels que la protagonitzen estan immersos en uns ambients burgesos fets d'aparences i bones maneres, que responen a convencions socials establertes. No obstant això, el narrador omniscient, i els propis personatges amb els seus actes, ens descobreixen unes personalitats molt diferents de les que es pretenen exhibir en societat, en què les convencions i els pactes silenciosos amaguen els actes condemnables. La presència de la mort, sovint com a assassinat i en alguns casos mitjanant descripcions d'una intensitat plàstica i una brutalitat vomitòries, es revela com a contrapunt a la vida, una vida que, per als pobres o els pagesos, no ha estat mai gens favorable. En aquest marc tràgic, apareix un cop més de la ploma de Porcel, com en moltes altres de les seues narracions, la violació sexual d'una dona, com si es tractés d'un acte menor que pertany a la naturalesa de la brutalitat humana.

La lectura d'*Olympia a mitjanit* esdevindrà pertorbadora fonamentalment per a tots aquells que desconguin la realitat social i econòmica de l'illa, però encara pot ser més impactant per als qui en tinguin una visió extremadament idealitzada. Porcel, fatalista i escèptic, perfila una societat poliforme, descohesionada i conflictiva a partir d'una visió múltiple. Malgrat el seu autodeclarat individualisme i l'absència explícita i constant de principis ètics en la seua obra, crec que amb aquesta novel·la Porcel pretén generar implícitament un debat denunciador. El seu discurs no és

moralista, en absolut, però és conscient de la seua capacitat per despertar l'interès dels lectors davant la prementora realitat illenca, això sí, sense donar-ne solucions o alternatives.

I la reflexió que se n'extreu de tot plegat és que actualment l'illa està mancada d'un caràcter fort i distintiu, d'una identitat ferma i definida: Mallorca ha perdut la personalitat que li era pròpia i s'ha convertit en una societat fragmentada i desvirtuada. Ara, però, el passat ni s'ha d'idealitzar, ni s'ha de mitificar: la societat preturística era injusta, cruel, hi havia fam, brutalitats i mancances de tot tipus. Amb el turisme de masses arribà la riquesa d'una minoria, que l'obtingué sense escrúpols, i la pobresa cultural i identitària de tothom. La societat mallorquina no ha tingut una classe dirigent ferma que hagués pogut guiar el desenvolupament dels processos socials i econòmics —processos d'altra banda, inevitables—, i que haguessin pogut aprofitar aquests canvis per tal de crear benestar i equilibri social i ambiental. Els polítics de tots els partits han fracassat, i l'estat actual de la veritable protagonista de la novel·la, l'illa de Mallorca, està marcada per l'absència de cohesió social i d'un futur sostenible.

Olympia a mitjanit és la recerca del desenvolupament de les causes que han conduït al procés d'una forta explosió, i la història dels qui van propiciar les situacions ideals per encendre'n la metxa. La novel·la més ambiciosa de Baltasar Porcel. ■

Pilar Arnau i Segarra

Gràfiques Mallorca

Ferrers, 2 - Polígon Ind. d'Inca - Tel. 971 50 14 02 - Fax 971 88 10 01 - 07300 INCA - Illes Balears

Enric Porqueres i Francesc Riera

Xuetes, nobles i capellans

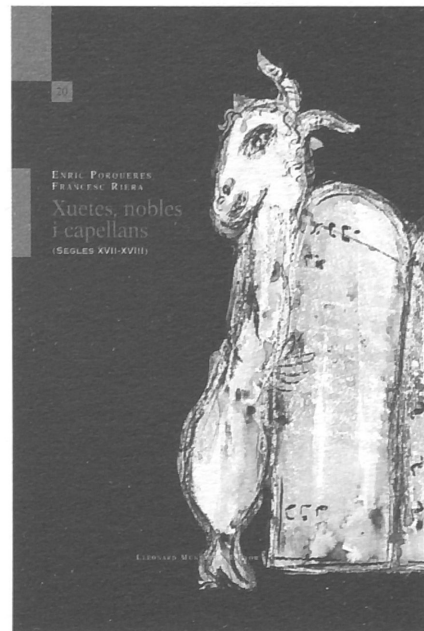
Aquesta obra, fruit de la col·laboració entre l'antropòleg Enric Porqueres i l'investigador Francesc Riera i Montserrat, s'afegeix a una considerable filera de títols que tenen per objecte establir noves línies d'investigació entorn del col·lectiu xueta. La peculiaritat d'aquest lliurament és que, en aquesta ocasió, s'intenta partir de la base de les relacions existents durant un llarg període cronològic entre xuetes, nobles i clergues. De fet, el títol és prou eloqüent.

Els xuetes, des dels inicis de la seva identitat com a grup –m'estic referint a les darreries del segle XVII– no deixaren mai d'establir i mantenir vincles i relacions amb els grups de poder. Els calia mantenir aquesta dinàmica per romandre dins del cercle econòmic, que garantia la supervivència del grup. Gairebé –en moltes ocasions, ho trobam il·lustrat en aquest llibre– es convertiren en administradors, amb marge d'autonomia, d'algunes de les principals fortunes de l'illa. A canvi d'això, aconseguiren en molts casos l'animadversió sorda de part de la població que, al mateix temps que els incapacitava per als càrrecs públics, els oferia la clau del seu propi rebost. Una més de les contradiccions, que un bon lector pot anar copsant al llarg d'aquestes pàgines nodrides d'informació.

D'altra banda, hom pot resseguir les petges de la sempre complexa combinatòria xueta, sobretot pel que fa als laços endogàmics i a la construcció de nous clans, que desenvolupen el seu poder econòmic just després dels actes de fe de 1691. El clan Cortès, predominant fins a la segona meitat del segle XVII, es veu aviat substituït pels Aguiló, que passaren a dominar les activitats econòmiques i a exercir el seu lideratge entre les famílies del Segell. L'extrema complexitat de l'entramat familiar dels Cortès, mercaders notables i assenyalats per la resta de conversos com a pertanyents a l'aristocràcia del grup, ocupa una part del llibre, exposant a la vegada els propis conflictes interns que esdevenien en el si de les famílies, lluites de poder, d'influències, i fins i tot conflictes econòmics, que repercutien en les aliances i matrimonis que es pactaven sempre en interès d'aquells que, en el moment, exercien el poder.

La religiositat dels xuetes és un altre element important, que fa part de l'estudi global d'aquesta obra. Des d'aquest vessant, tampoc no se'ns estalviaran contradiccions i sorpreses. Resulta inèdita, i de gran interès sociològic, la identificació d'un grup catòlic, nodrit dels excessos de la Contrareforma i que, a l'aixopluc de l'orde de Sant Felip Neri, s'identifica amb el nom d'Escola de Crist, la qual fou fundada a Madrid el 1646 per Giovanni Battista Feruzo i que, instituïda a Palma des del 1663, es manifestà amb una intensitat religiosa sorprenent. Aquesta associació organitzava reunions i seguia una jerarquia estricta, amb calaveres i ossos presidint les meditacions, que sovint versaven sobre els aspectes més radicals de la pràctica catòlica. Doncs bé, en aquest grup radical, i molt abans que es formulessin les acusacions de criptojudisme contra la comunitat conversa, hi trobam alguns dels que més endavant seran titllats de xuetes (Baltasar Aguiló, Miquel Terongí...) participant de manera activa i decidida en aquesta interpretació i pràctica de la doctrina catòlica. La qual cosa prova, juntament amb els casos de judaisme analitzats en aquesta obra, i que no guarden relació amb la comunitat conversa (casos de Nicolau Oliver Fullana i Magdalena Ramis), que no es pot aplicar un esquema simplificador que redueixi el col·lectiu mallorquí a una organització compacta, ja que en tot temps hi trobem, vora conductes religioses clarament decantades envers la tradició mosaica, un altre grup força més nombrós inclinat de manera decidida no sols al catolicisme temperat sinó fins i tot als grups més extrems, on la religió assoleix la categoria de valor absolut.

L'anàlisi de la família d'Elionor Aguiló, l'anomenada "princesa dels xulletes" redunda en la definició d'una de les principals famílies d'"orella alta", que substituïren en el lideratge del Segell els anorreats Cortès. El cabal econòmic d'aquest important clan és citat a través d'alguns testaments, on es fa inventari de les nombroses possessions, tant a Palma com escampades arreu de Mallorca: "... un predi a Esporles anomenat el Forn de Vidre, els rafals Son Cotoner i Son Calafat, en el terme de Palma; Sa Coma, a Petra; cases en el Segell, un altre rafal dit Son Roqueta, de Palma..." (extracte del testament d'Onofre Aguiló).

Enric Porqueres i Francesc Riera: *Xuetes, nobles i capellans* (2004). Palma. Lleonard Muntaner, Editor ("Refaubetx", 20) 244 pàgs.

La part final del llibre exemplifica el vessant religiós catòlic del grup xueta, que es manifesta a través de les nombroses vocacions i ordenacions fetes fora del país. També es palesa que tenien "la mà trencada" a l'hora d'aconseguir de Roma beneficis eclesiàstics, dispenses matrimonials, i altres privilegis que, sovint, portats per mans "cristianes velles", torbaven més a aconseguir-se. El criptojudisme illenc, peculiar i tardà dins del fenomen general que es va produir en altres regions de la península ibèrica, representa una singularitat intransferible, que, si bé és susceptible de ser comparada a altres comunitats, constitueix per si mateixa un model tancat amb pautas úniques de comportament.

El llibre d'Enric Porqueres i Francesc Riera és una baula que s'afegeix a la cadena d'estudis sobre el col·lectiu xueta, aportant la solidesa d'una nombrosa documentació que il·lumina alguns aspectes ja coneguts, però sovint no prou exemplificats, que envolten el tema, com la implantació dels xuetes en l'economia de les cases nobles, o la seva aportació al clergat mallorquí (des d'aquest llibre ja indiscutible). La col·laboració fructífera entre aquests dos investigadors, rigorosos i disciplinats, contribueix, amb el nivell i la seriositat sempre exigible en aquest tipus d'obres, al millor coneixement no tan sols del col·lectiu xueta sinó d'una època del passat recent de Mallorca. ■

Rosa Planas

Miquel DescLOT

De tots els vents

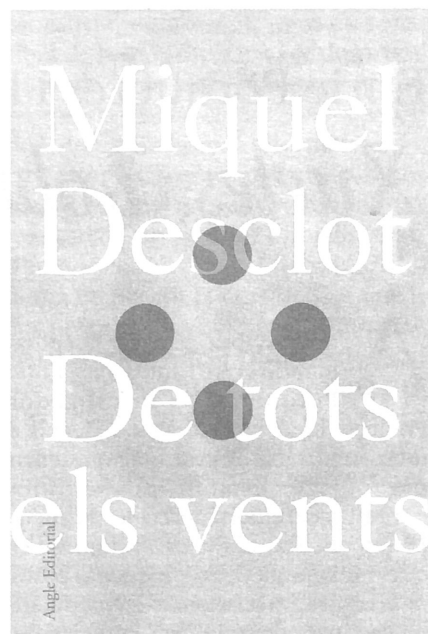
Sorprenent –per esmentar un adjectiu– és, si més no, el fet de trobar avui dia una antologia de poemes traduïts al català on no s'inclou el que de sempre hem anomenat "l'original". Tanmateix, la reflexió que l'autor fa sobre la traducció de poesia a les pàgines introductòries d'aquesta selecció de poemes ens permetrà entendre-ho millor. Miquel DescLOT fa una antologia, però no dels versos sorgits de la seva ploma, sinó que ens presenta una selecció de versions poètiques de versos sorgits de plomes d'arreu del món, de tots els vents; de la poesia oriental del s.VII a Petrarca, de fragments shakespearans a Rimbaud o Jacques Prévert, passant pel romanticisme britànic amb autors com W. Blake o W. Wordsworth. De la mateixa manera que la simple selecció ja ens pot dibuixar una mica millor el poeta, la lectura d'aquests versos transcendeix la mera traducció mecànica, desarticuladora de qualsevol manifestació literària, i dibuixa la traducció proposada per DescLOT com un vertader gènere literari per si mateix. La traducció queda entesa així com una vertadera reescriptura, com una autèntica invenció, en tant que tota traducció equival a una lectura, de la qual inevitablement se'n deriva una interpretació que, traslladada al paper, esdevé escriptura i, per tant, no pot defugir els encants de la ficció. Malauradament, però, cotinuum massa sovint aferrats a un passat científicista, que fa de la lingüística la doctrina

bàsica de tot traductor. Tanmateix, una vegada més, la ciència és incapaç d'abastar ella tota sola la literatura, com incapaç ha estat fins avui d'explicar l'ésser humà –creador de l'art– en la seva totalitat.

Si el poema tan sols fossin mots, tal vegada podríem parlar-ne; però el fet és que la poesia de vegades és buit, silenci, ritme, impressió... i qui és que s'atreveix a traduir tot això simplement amb l'ajuda d'un diccionari bilingüe a la mà?

Pel que sembla, com bé denuncia l'autor, són molts els traductors que defugen l'ambició, que abandonen l'objectiu de posar-se a l'alçada del text a traduir. Unes vegades en nom del didacticisme, d'altres en nom de la sorneguera fidelitat, el cert és que el traductor massa sovint va perdent l'ambició que, juntament amb la humilitat davant el text de què parteix, hauria de guiar-lo, condemnant així la poesia com a gènere i la literatura receptora de dita traducció a la insignificància. De la mateixa manera, això impossibilita la reciprocitat d'enriquiment que hauria d'anar d'una banda a l'altra del corpus literari existent cada vegada que es veu incorporat en aquest una nova traducció, una nova versió, per tant, dels elements que conformen aquest corpus.

I és tot això, en realitat, el que Miquel DescLOT intenta plantejar-nos en aquest recull de traducció poètica; els seus versos no són més que una mostra de la traducció que defuig la

Miquel DescLOT: *De tots els vents*. Selecció de versions poètiques (2004). Barcelona. Angle Editorial ("Punts Cardinals", 1). 440 pàgs.

tan interioritzada gradació entre el text original –que tradicionalment pren l'estatus de quelcom sagrat– i la traducció –que queda reduïda a una mena d'annex del que sembla un cos incorruptible–. DescLOT desenterra i es desfà d'aquest llast no sols amb la seva producció poètica present en aquestes pàgines, sinó també amb la seva concepció teòrica del gènere, perversament vinculada, precisament, a la necessitat de corrompre aquest cos per tal de dotar-lo d'una altra nova vida que cobra sentit dins el corpus literari per ella mateixa i no a expenses de cap cos momificat. ■

Maria Muntaner González

Melcior Comes Cladera

L'aire i el món

Un torneig d'escacs fastuós, l'intent de fer realitat una utopia educativa, un viatge infantil i fugitiu en veler, l'ensorrament d'un actor per una sola interpretació memorable d'un amic, l'amor d'una dona, perdut sense remei.

Aquestes i altres situacions enfronten els personatges de la novel·la *L'aire i el món* (Premi de narrativa Ciutat d'Elx 2003) amb les limitacions que la vida els ha imposat silenciosament. Alguns cauen; d'altres s'aixequen i intenten anar més enllà. Com en la

partida d'escacs contra el campió del món, el màxim que aconsegueixen –«negres juguen i fan taules quan semblen perdudes»– és un empat *in extremis* que permeti seguir jugant.

La veu d'algú que recorda, teclejant en una vella màquina d'escriure, és l'excusa argumental que enllaça les històries. El narrador i protagonista, un jove de vint anys i escaig, escriu des d'un present trencat –«quan ja no li queda res més. (...) Ara només té paraules i memòria.»– que, a poc a poc, es filtra en l'explicació de les vivències del passat i actua com un motor afegit que fa avançar el lector

fins al desenllaç. La novel·la és un constant anar endavant i endarrere en què comparteixen protagonisme amb el narrador dos mentors poderosos i tendres, l'avi i el poeta dandi Marbó, escaquistes enfrontats per sempre; i Janot, un altre poeta, vitalista i company de troballes i excessos.

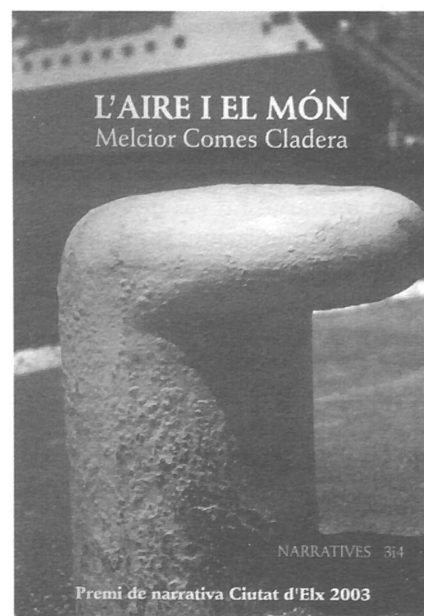
Fonamentalment, aquesta és una novel·la de veu i d'històries: el plaer de narrar, de deixar-se endur, per sobre del d'armar un argument tratat de cap a cap. Els capítols no tenen, en la majoria dels casos, relacions de causa i efecte entre ells, sinó que funcionen com a unitats autònomes, lligats per la veu del protagonista i perquè remeten a una mateixa experiència vital, la qual matisen i perfilen amb arestes noves. Així, coherentment –en les històries, en els personatges, en la veu narradora–, el lector troba expressada la lluita per no esdevenir un mer subjecte passiu de l'existència, la desfeta orgullosa dels que la vida tomba per haver-la volgut mirar de cara.

En aquest context, Melcior Comes utilitza la literatura com un material privilegiat, omnipresent. Per posar alguns exemples, *L'escarabat d'or* està integrat en forma de símbol en la trama, una edició de *Les flors del mal* de 1857 serveix d'esquer en una paràfrasi de llibres de vell, hi ha versos

citats i d'altres que el narrador fon en el discurs. Els personatges creuen en la literatura amb un fervor encès, paral·lel a la seva actitud vital. Tot està amarat de Rimbaud, Baudelaire, Poe, Shakespeare, Keats. L'esperit dels grans.

Segurament, la característica més destacada de *L'aire i el món* és la voluntat d'enlluernar el lector amb una prosa sucosa, verbalment potent, basada més en l'excés que en el control. És una tria que dona un gran resultat, amb una capacitat expressiva indubtable. No obstant això, crec que una canalització estilística més rigorosa podria donar la força que, de vegades, es perd pel desbordament del discurs –sèries llargues de juxtaposicions separades indiscriminadament per comes–, la màxima expressió del qual es troba en cinc capítols intercalats i fora de la trama, monodies centrades en les obsessions del protagonista.

L'aire i el món aboca el lector a un torrent verbal, a una concepció de la literatura assentada –encara que sembli una obvietat– sobre la creació ambiciosa i apassionada de mons i d'experiències –«les aventures primordials de l'existència»– fets de paraules, paraules, paraules. Estructura i estil, que deia Nabokov. Val la pena deixar-se endur per aquesta obra que vessa pertot de referències literàries

Melcior COMES CLADERA: *L'aire i el món* (2004). València. Eliseu Climent, Editor ("3 i 4"). 208 pàgs.

i de versos. I entre tots, aquell de Rimbaud que la inspira i hi dona títol, l'essència de la novel·la: «L'aire i el món no buscats. La vida.»

Jordi Rourera Peret

Antoni Serra

La mort del vell dictador i L'activisme cultural

Aquest és un llibre diferent als que estam acostumats a trobar d'entre les novetats editorials a Mallorca. En aquests dos volums Antoni Serra ens fa partícips d'una quantitat nombrosíssima de reflexions, vivències, situacions i descripcions. M'ha semblat prou interessant, amena i il·lustrativa aquesta seva crònica d'un temps, d'uns anys i d'uns personatges als que jo he conegut però que per edat en desconeixia la seva trajectòria inicial. De fet, quan ho llegia no he pogut deixar d'evocar la visió d'un ecosistema en forma de bassa, on molts dels personatges es-

devenen els integrants d'un ecosistema on cadascú hi juga un paper.

Per raó d'espai, sols reflectiré una mínima part de les qüestions que situa Antoni Serra al seu diari, però que m'han cridat prou l'atenció.

D'una banda, trobo que ha descrit d'una manera molt il·lustrativa (i exemplificadora per als que no la patirem per qüestions d'edat) les maquinacions i els tentacles de la censura de l'època. L'Estat, malgrat els seus esforços per donar una imatge d'obertura, seguia fidel al seu estil repressiu ben calculat. Aleshores, aquella censura rebia el nom de con-

Antoni Serra. *La mort del vell dictador. Diari d'ombres, paisatges i figures* (1970-1976). Vol. I. Palma. Lleonard Muntaner, editor ("Llibres de la Nostra Terra", 53). 227 pàgs.

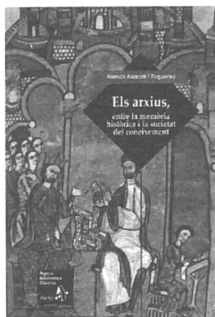
Antoni Serra. *L'activisme cultural. Diari d'ombres, paisatges i figures* (1977-1979). Vol. II. Palma. Lleonard Muntaner, editor ("Llibres de la Nostra Terra", 60). 227 pàgs.

D'altra banda hi ha un bon grapat de paràgrafs on analitza la funció que ha de tenir un escriptor. De fet, s'hi observa una ferma voluntat d'assolir cada cop més majors cotes de perfecció, i això passa per l'autoexigència i l'autodisciplina (sovint no aconseguida). D'altra banda, la seva literatura havia

Com no podia ésser d'altra manera, els dos volums disposen de multitud de referències a la conjuntura política del moment. Al marge de la seva militància activa, i del compromís com a intel·lectual, vull esmentar el desencís que ocasiona a l'autor el transcórrer dels esdeveniments durant la transició. Aquesta és la història d'una decepció progressiva que vengué donada per la renúncia dels sectors de l'esquerra bé a objectius gairebé històrics, bé a l'herència política dels anys de la Segona República, i sobretot en qüestions com la realitat nacional de les Illes Balears en el marc dels Països Catalans i el dret a l'autodeterminació. A tall d'exemple, el 14 de març de 1976 Antoni Serra escriu el següent: *L'altra dia vaig assistir*

En definitiva, un llibre que ens parla dels contrastos, de les llums, estels i estrelles, però també dels miratges i de les ombres de la vida política i cultural del decenni dels setanta. 📖

Manel Santana i Morro

Els arxius, entre la memòria històrica i la societat del coneixement

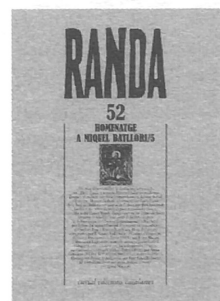
Ramon Alberch i Fulgueras, Barcelona, Editorial UOC-Àgora Biblioteca Oberta, 2002

La imatge ciutadana del món dels arxius, fonamentalment per desconeixement de les seves funcions, encara actualment fluctua entre l'estereotip i la invisibilitat. A més, la majoria de ciutadans i una part dels gestors públics i culturals tenen grans dificultats per establir una correlació positiva, per exemple, entre les seves necessitats d'informació i l'existència d'un servei d'arxius capaç de donar-hi resposta. És evident que els arxius són també memòria. Aquesta atribució dels arxius com a custodis de la memòria sintonitza perfectament amb l'assumpció col·lectiva de la necessitat de construir un futur sobre les sòlides bases d'un coneixement precís i crític del passat. Aquest manual de Ramon Alberch i Fulgueras, arxiver i historiador, és el primer editat en llengua catalana i constitueix un compendi sintètic i suggeridor de la teoria arxivística més renovadora, amb la voluntat d'esdevenir una eina útil per a un públic cada vegada més ampli i plural que necessita organitzar adequadament els seus documents en una creixent multiplicitat de suports.

Nombrosos glossaris, quadres i una exhaustiva bibliografia és el que l'arxiver en cap de l'Ajuntament de Barcelona des de 1990, vol oferir al lector per tal de dotar-lo d'una comprensió integradora de la teoria i de la pràctica arxivística.

"L'ESPILL". Segona època. Núm. 16. Primavera 2004.

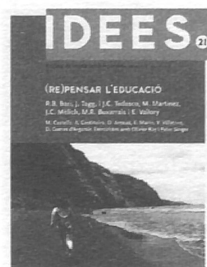
"RANDA". Núm. 52. Homenatge a Miquel Batllori/5 (2004). Barcelona. Curial. 217 pàgs.

En aquesta ocasió el Dossier central és dedicat a un tema que al País Valencià de la darrera dècada ha tengut

una incidència econòmica de primera magnitud: *Construcció, economia i territori. Un model sense futur?* Val a dir que quasi totes les anàlisis que es fan en referència al territori valencià serien igualment vàlides en relació a les Balears. En primer lloc, hi ha un article, signat per Joan Romero i Josep Sorribes, en el qual es defineix i descriu *El «model valencià» (1995-2003)*. Josep Sorribes i Aurora Pedro parlen d'*El «boom» immobiliari al País Valencià (1996-2003)*. Les bases d'un bloc social hegemònic. Josep M. Alcañiz, de *La desfeta del territori*. Un fragment de la magnífica novella *Societat limitada* (2003), de Ferran Torrent, posa la cirereta de la ficció al servei de la documentació d'aquest moment de frenesí constructiu que pateixen les terres valencianes. El panorama descrit no és, certament, per a fer repicar les campanes. Més aviat ens trobam amb una situació de sobreexplotació del territori amb la mentalitat d'uns negociants que l'únic objectiu que tenen és fer la màxima quantitat de doblers en el menor temps possible. I el país? No, segons el seu pensar i obrar, no hi ha país, tot és únicament un solar immens. A més dels articles del Dossier, també hi podem trobar, entre d'altres, els següents: *Norbert Elias i la caiguda de la civilització*, de Justo Serna; *La pintura i l'estrany cas de l'Equip Crònica*, de Mercè Ibarz; *Les Illes Balears, del progrés a la prosperitat*, de Damià Pons; *Balances fiscals: el secret millor guardat del regne*, de Ramon Tremosa; *El nou antisemitisme*, d'Enzo Traverso; *Polònia i la Unió Europea*, d'Eduard Tarnawski... Aquesta revista, que va fundar Joan Fuster, i que editen conjuntament la Universitat de València i l'Editorial Tres i Quatre, hauria de ser per a tots els caps pensants i líders socials dels nostres països una font permanent de provisió de noves idees i de noves perspectives.

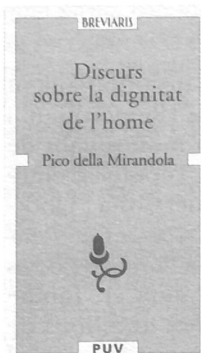
És el cinquè volum dedicat a homenatjar el jesuïta P. Miquel Batllori. Hi

trobam aportacions majoritàriament sobre temes literaris (Ramon Llull i Foix, un poema en monosíl·labs de Guillem Roca i Reus, l'epistolari entre Jaume Collell i Miquel Costa i Llobera, *La Comunitat Cultural Catalano-Balear* (1936), el P. Batllori i els poetes de l'Escola Mallorquina...). També n'hi ha d'altres sobre qüestions de llengua (Antoni Maria Alcover, el simbolisme fònic...) o d'història (*El monestir de Santa Maria de la Real de Mallorca i el control de l'aigua...*). Eruició de la bona, d'aquella que serveix per a ampliar el territori dels nostres coneixements.

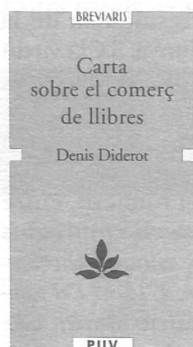
"IDEES. Revista de Temes Contemporanis". Núm. 21. Gener-març del 2004. 158 pàgs.

Revista dirigida pel filòsof Àngel Castiñeira i editada pel Centre d'Estudis de Temes Contemporanis, adscrit al Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya. Té la virtut d'oferir-nos els grans temes de la societat contemporània des de la perspectiva de les ments internacionals que en cada cas hi han reflexionat més a fons. D'aquest número, entre d'altres, destacariem els continguts següents: *Aznarisme, mitjans de comunicació i hegemonisme. L'11-M i el trencament del model*, d'Enric Marín; *Globalització i identitat. Una perspectiva comparada*, de Manuel Castells; una entrevista amb Olivier Roy sobre l'Islam europeu; el balanç que signa Àngel Castiñeira sobre l'aportació de Jean François Lyotard al debat sobre la crisi de la modernitat, en ocasió del vint-i-cinquè aniversari del seu llibre *La condition postmoderne*, tot just ara editat en català. El Dossier monogràfic central es titula (*Re*) *pensar l'educació*, amb aportacions d'Àngel Castiñeira, Juan Carlos Tedesco, Robert B. Barr i John Tagg, Miquel Martínez, Joan-Carles Melich, i Maria Rosa Buxarrais i Eduard Vallory. Una revista imprescindible per a seguir en català els grans moviments d'idees que en l'actualitat es produeixen a tot el món desenvolupat.

Giovanni PICO DELLA MIRANDOLA: *Discurs sobre la dignitat de l'home* (2004). Edició a cura d'Antoni Seva. València. Publicacions de la Universitat de València ("Breviaris", 1). 73 pàgs.

En escriure aquesta obra, l'autor, immers del tot dins el *Quattrocento* italià, tenia tan sols vint-i-quatre anys. Els ingredients inclosos dins el llibre no sembla que tinguin data de caducitat: "En són punts centrals la indeterminació de l'home, fonament de la seua llibertat; l'impuls a l'excel·lència; la raó com a guia de l'esperit i de l'acció; l'aspiració a la pau per mitjà del saber; l'amplitud d'horitzons que fa universal l'abast del coneixement; la reivindicació de l'esperit crític, que posa a prova les opinions en el debat; l'orgull d'allò que s'ha obtingut amb enginy i esforç (*la virtut*). En suma, la confiança en les capacitats de l'home, que constitueix el llegat principal de l'humanisme".

Denis DIDEROT: *Carta sobre el comerç de llibres* (2004). Traducció i introducció d'Antoni Furió. València. Publicacions de la Universitat de València ("Breviaris", 2). 126 pàgs.

Diderot va ser el principal artífex d'aquell immens compendi de coneixements elaborat, el segle XVIII, pels ilustrats francesos: l'*Encyclopédie*. El racionalisme i la llibertat de pensament acabarien engendrant les revolucions liberals que posarien punt i final a l'Antic Règim. El text del filòsof i novellista, que fins i tot va ser capaç de seduir intel·lectualment Caterina de Rússia, va néixer d'un encàrrec que li feren els llibreters-editors de París. La resposta fou aquesta obra, la qual encara avui té una plena actualitat, sobretot el missatge central que s'hi explicita: els llibres són alguna cosa més que una mercaderia, són sobretot un producte cultural. Almenys és així en els llibres que de

veritat engrandeixen la cultura humana. "Diderot traça la història de la impremta a París i de l'edició francesa, ressegueix el marc jurídic, exposa les dificultats dels llibreters, denuncia l'intrusisme. I reflexiona sobre l'ofici d'escriure, sobre la relació entre escriptors i editors, sobre la inutilitat de la censura, sobre la superioritat en última instància de la raó i els seus productes per damunt de qualsevol altra consideració o restricció, política, religiosa o econòmica".

Pere ROSSELLÓ: *La cultura a Mallorca (1936-2003)* (2004). Palma. Edicions Documenta Balear ("Quaderns d'Història Contemporània de les Balears", 43). 64 pàgs.

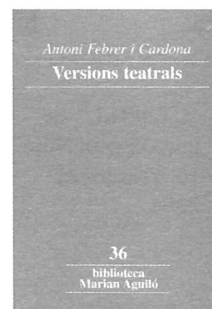
Resumir un període de quasi setanta anys en tan sols seixanta-quatre pàgines no pot ser una tasca fàcil. El professor Roselló Bover en surt ben parat, de l'intent, perquè coneix molt a fons la història del món cultural mallorquí de tot el segle XX i perquè té una molt considerable capacitat de síntesi. El repte més difícil tal volta sigui el de l'elecció de les dades i les referències que són les veritablement més representatives de cada moment històric. En acabar la lectura del llibre tenim la certesa que, de les imprescindibles, no n'ha deixat d'assenyalar ni una. L'obra es divideix en tres grans parts, cada una de les quals té una dimensió de període cronològic i de caracterització qualitativa global a nivell politicocultural: del 1936 al 1962, *Anys de clandestinitat i de persecució de la cultura catalana*; del 1962 al 1975, *Els anys de recuperació de la cultura catalana*; del 1975 al 2003, *El període democràtic i autonòmic*. La història de la cultura a Mallorca ha estat una lluita constant per a la supervivència, primer contra tot l'aparell uniformitzador que va engegar el franquisme, i més endavant contra la indiferència, fins i tot l'hostilitat, de les classes socials autòctones que controlen les institucions polítiques i el poder econòmic. La manca d'autoestima de molts de ciutadans balears envers la seva cultura pròpia, la feblesa política i financera de les polítiques institucionals i l'allau permanent de cultura castellana que es projecta

sobre la nostra societat fan que, vint anys després de l'inici del període democràtic i autonòmic, la cultura del país encara es trobi en un estat de precarietat alarmant.

Hèctor LÓPEZ BOFILL: *La independència i la realitat. Bases per a la sobirania de Catalunya* (2004). Palma. Editorial Moll ("Els llibres de Pròsper", 1). 176 pàgs.

És un assaig obertament programàtic i polític: s'hi defensa la legitimitat democràtica d'un procés de secessió de Catalunya d'Espanya sempre i quan la majoria electoral dels catalans l'avalés. L'autor, doctor en Dret Constitucional, combina el rigor jurídic amb el coratge de fer unes propostes polítiques que van més enllà del marc constitucional vigent. En realitat, tot es redueix a definir quin és el subjecte de la sobirania. Per a Bofill la resposta és ben clara: la voluntat dels ciutadans de Catalunya expressada democràticament. A més d'una aposta sense ambigüitats per la creació d'un estat català, al capítol VII analitza críticament l'argumentari del projecte federalista, al qual veu inevitablement condemnat al fracàs. Així mateix, el professor Bofill no té cap mena d'inconvenient d'afrontar sense pèls a la llengua tot un conjunt de qüestions que el discurs políticament correcte més aviat tendeix a mantenir aparcat. Serveixi d'exemple el capítol V titulat *La repressió armada, seria possible a Europa?*

Antoni FEBRER I CARDONA: *Versions teatrals* (2004). Introducció de Joan Mas i Vives. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat ("Biblioteca Maria Aguiló", 36). 299 pàgs.

A més de l'extensa *Introducció* signada pel doctor Mas i Vives, rica en dades i en interpretacions, el volum recull sis traduccions fetes per Febrer i Car-

dona, l'illustrat menorquí que millor personifica, juntament amb Joan Ramis i Ramis, la normalitat catalana de la cultura menorquina del segle XVIII i del primer terç del XIX, així com també la seva sintonia amb els corrents culturals de l'Europa de l'època. D'una banda, hi trobam la traducció del francès de l'obra *La Passió de Nostre Senyor Jesucrist, amb versos heroics i dialogos*, d'autor desconegut. De l'altra, cinc peces, tragèdies o drames, del jesuïta francès Gabriel François Jay, escrites originàriament en llatí: *Josef venut per els seus germans*, *Josef intendent de tota Egipte*, *Filocriso o l'avar*, *Damocles o el filosof reinant* i *Daniel o el vertader culte de Déu restablert en l'Orient*. En tots els casos es tracta d'obres de temàtica religiosa, i varen ser traduïdes per Febrer i Cardona els anys quaranta del segle XIX. Tenen un doble valor: el lingüístic i l'historicliterari. Una passa més en la recuperació del patrimoni literari de les Balears, l'objectiu que dona sentit a tota la col·lecció.

Ramon LLULL: *Llibre d'Amic e Amat* (2004). Versió moderna i introducció a cura de Joan Gelabert. Pollença. El Gall Editor ("Clàssics del Gall", 1). 161 pàgs.

Aquesta és probablement l'obra de Llull amb una presència més acceptada dins el cànon literari universal. Es tracta de tres-cents seixanta-cinc versicles d'una extraordinària intensitat lírica, amb tota l'ambigüitat polisèmica que sempre caracteritza la literatura mística de veritat. Com a estrena d'una col·lecció dedicada a la divulgació dels clàssics, l'Editorial El Gall ens ofereix una versió lingüísticament actualitzada, en la qual els versicles originals gràficament s'han reconvergit en poemes versificats. Certament és un encert facilitar l'accés al món poètic de Llull a tots aquells lectors que podrien tenir unes dificultats quasi insuperables per a llegir-lo en versió original, permetent així, fins i tot, la superació de les barreres conceptuals, ben reals, que segurament hi haurien anat trobant.

Jordi BAYONA: *4-E Els anys d'excepció* (2004). Inca. Edicions Inforaiguer ("Llibres lliures"). 353 pàgs.

El periodista Jordi Bayona, director general de Comunicació del Govern Balear que va presidir Francesc Antich (1999-2003), ha volgut fer la crònica d'aquell període fent ús de la ficció, en lloc d'emprar el gènere més habitual per a aquests casos, que és el reportatge històric. Val a dir que, si bé ha canviat el nom dels protagonistes, la seva transparència no impedeix que els lectors puguin endevinar-hi la personalitat real que s'hi amaga. En acabar-ne la lectura, és ben legítim que ens envaeixi el dubte sobre si ha estat un encert o no el gènere que ha triat l'autor per a contar uns fets que certament pertanyen a la història real, però que, pel fet de presentar-se emmascarats en la ficció, no s'autoimposen tota la sèrie de lleis que corresponen a la crònica històrica com cal. És una novella perquè té tots els ingredients que en són propis. Però, a hores d'ara, quan encara no hi ha distància entre el moment en què succeïren els fets i el moment en què han estat contats, la percepció del lector és que ha estat llegint, per damunt tot, una crònica periodística. En qualsevol cas, cal admetre el mèrit del coratge que ha demostrat Bayona optant per la forma novellística.

Rosa-Maria COLOM: *La perversa Caputxeta* (2003). Dibuixos de Mabel Piérola. Alzira. Edicions Bromera ("L'Elefant"). 107 pàgs.

Hi deu haver ben pocs casos en la literatura universal en què un conte d'origen tradicional hagi estat objecte d'un nombre més elevat de variacions més o menys distorsionadores. I això sobretot deu haver succeït al segle XX. Han estat molts els escriptors cultes que han volgut refer les his-

tòries tradicionals, fins i tot, de vegades, capgirant-ne el sentit i invertint els papers dels personatges des de la perspectiva de la moralitat. Rosa M. Colom, la creativitat de la qual en el camp de la literatura infantil i juvenil s'està demostrant inesgotable, també ha pretès reescriure la història de Caputxeta. Ben igual que la majoria dels autors contemporanis, ha escrit una història en què aquella nina innocent i indefensa s'ha convertit en sospitosa. La voluntat de desmitificar els mites és una de les característiques de la societat contemporània. Colom hi ha fet la seva aportació.

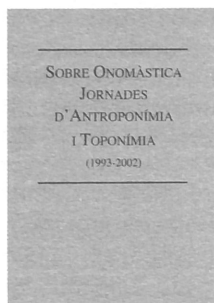

AADD: *Literatures orals i nous espais de comunicació a la Mediterrània* (2004). Introducció de Lluís Calvo i Maria-Àngels Roque (dirs). Barcelona. Residència d'Investigadors

CSIC-Generalitat de Catalunya ("Publicacions de la Residència d'Investigadors", 22). 218 pàgs.

Aplec de les ponències que varen ser presentades al Simposi Internacional que es va celebrar a Barcelona els dies 1 i 2 de març de 2002. D'alguna manera, a l'inici de la Introducció es plantegen les preguntes a les quals les ponències varen voler donar resposta: "Existeix un imaginari col·lectiu mediterrani? Hi ha visions compartides? O l'ambigüitat, i fins i tot el rebuig, són els eixos dels discursos?". L'objectiu del Simposi va ser construir "una mirada creuada d'ambdues ribes mediterrànies en la qual es presentés, d'una manera àmplia, el panorama de la influència i de la presència de les literatures populars en la creació literària o en la producció audiovisual actual". Les mirades corresponen a escriptors, historiadors, etnòlegs, antropòlegs, filòsofs, gent del cinema i de la televisió. La seva procedència nacional també és ben diversa: catalans, castellans, francesos, nord-africans, israelians... Acadèmicament pertanyen a diferents universitats o a instituts de recerca en l'àmbit de les ciències socials de l'Europa del Sud. D'entre els vint-i-un articles que s'hi recullen, tant en català i castellà com en francès, dividits em dos grans blocs (*El mite entre l'oralitat i l'escriptura* i *La creació de nous espais de comunica-*

ció), en destacariem alguns: *Entre la naturaleza y la cultura. Mitos y ritos del Mediterráneo*, de Maria-Angels Roque; *Basile i les "Rondaies mallorquines": una tradició compartida*, de Carme Riera; *La mar de les metàfores*, de Josep Piera; *El gest de la dona de Lot*, de Manuel Forcano; *El Mediterrani: nous impulsos per a la creació*, de Fèlix Riera; i *Mite i escriptura*, de Rafael Argullol.

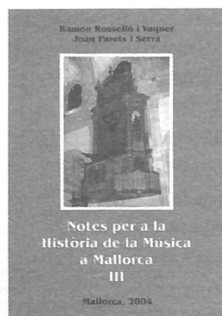

AADD: *Sobre Onomàstica. Jornades d'Antroponímia i Toponímia* (1993-2002) (2004). Pròleg de Joan Miralles i Monserrat. Palma. Universitat de les Illes Balears. 437 pàgs.

El volum recull quaranta-cinc comunicacions presentades per més de trenta estudiosos a les vuit Jornades d'Onomàstica i Toponímia celebrades entre el 1993 i el 2002 a diferents municipis de Mallorca. Amb l'excepció d'uns pocs casos (l'arxipèlag dels Columbrets, Formentera, Eivissa, Menorca i les comarques valencianes del sud que el segle XVII foren repoblades per mallorquins), la gran majoria de les aportacions fan referència a l'àmbit geogràfic de Mallorca. A vegades és l'estudi d'un únic topònim (Coanegra, Llorito, Bunyola, Sa Indioteria...); d'altres, els de tota una població (Inca, Alaior, Manacor, la Ciutat de Mallorca del segle XV, Santa Margalida i Maria...) o comarca (Formentera, Pla de Mallorca, Costa calvianera, la vall de Sòller, costa dels Amunts d'Eivissa, s'Albufera de Muro...). Quant a l'antroponímia, hi ha l'estudi de noms concrets (Violant, Esclaramunda...), de l'antroponímia de determinats municipis (Binissalem, Inca...), de malnoms (de Llorito, de Manacor...) o de llinatges (Aguiló...). Entre els col·laboradors del volum hi trobam els primers espases d'aquesta branca dels estudis lingüístics: entre d'altres, Joan Miralles, Cosme Aguiló, Antoni Llull, Enric Ribes, Maria Barceló. Joan Miralles i Cosme Aguiló signen conjuntament l'article *La transcripció i normativització toponímica*, un document important en la mesura que facilita la tasca a tots els estudiosos balears de l'Onomàstica.

Un valor afegit del volum és el pròleg del doctor Joan Miralles, catedràtic de Filologia Catalana de la UIB. D'alguna manera fa la història dels estudis de toponímia i onomàstica realitzats a Mallorca al llarg de les tres darreres dècades. Igualment, parla, amb un coneixement de primera mà, de la participació del Departament de Filologia Catalana de la UIB i de l'Institut d'Estudis Catalans, i més secundàriament també del de Geografia, en l'establiment de les normes lingüístiques que s'han d'aplicar per a la fixació gràfica dels noms de lloc i de persona. El pròleg és una valuosa, encara que sintètica, contribució a la història de la normativització de l'onomàstica balear.

ment de Filologia Catalana de la UIB i de l'Institut d'Estudis Catalans, i més secundàriament també del de Geografia, en l'establiment de les normes lingüístiques que s'han d'aplicar per a la fixació gràfica dels noms de lloc i de persona. El pròleg és una valuosa, encara que sintètica, contribució a la història de la normativització de l'onomàstica balear.

Ramon ROSSELLÓ i VAQUER i JOAN PARETS i SERRA: *Notes per a la Història de la Música a Mallorca. I i II* (2004). Campos. Edicions Roig i Montserrat. Centre de Recerca i Documentació Historicomusical de Mallorca (Col. "Música", 4 i 5). 254 pàgs. + 255 pàgs.

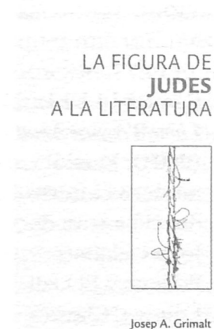
Dos volums de recopilació de notícies referides als aspectes més diversos del fet musical. Seguint un ordre cronològic, les notícies abasten del segle XIV o XV fins al XX. Els recercadors Rosselló i Parets han escodriyat arxius, civils i religiosos, i un nombre amplíssim de publicacions periòdiques. D'aquesta manera han pogut documentar una quantitat immensa de dades sobre la música a Mallorca, en tots els seus aspectes. No hi ha dubte que els quatre volums amb què comptarà l'obra, el darrer amb una indexació feta per l'expert Jaume Bover, seran d'una gran utilitat com a matèria primera per a la construcció d'una anàlisi més interpretativa i valorativa de la nostra història musical. La paciència infinita de Rosselló i Parets ajudarà a què la feina de molts que els vendran darrera pugui ser més fàcil i més detalladament documentada. Un altre valor afegit dels dos volums és la gran quantitat d'il·lustracions que inclouen.

Col·lectiu Teranyines: *La família Oliver dels Calderers* (2003). Presentació de Josep Estelrich i Costa. Sant Joan. Produccions Estelroig ("Monografies santjoaneres", 15). 186 pàgs.

Una vegada més una publicació exemplar a càrrec del Col·lectiu Teranyines de Sant Joan. En aquesta ocasió centrada en la possessió dels Calderers, documentada d'ençà de l'any 1278,

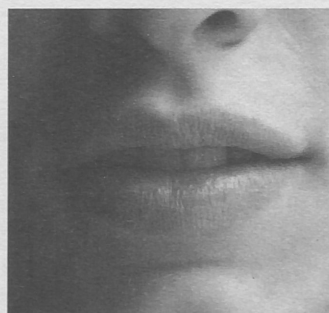
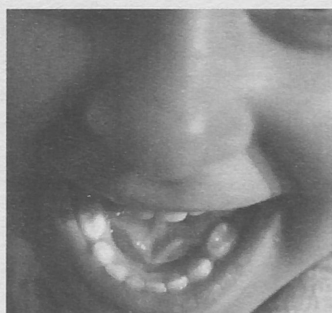
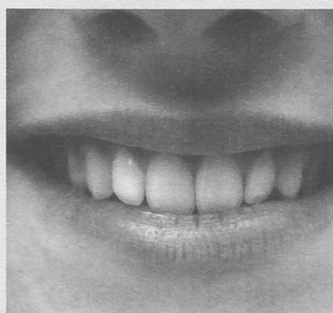
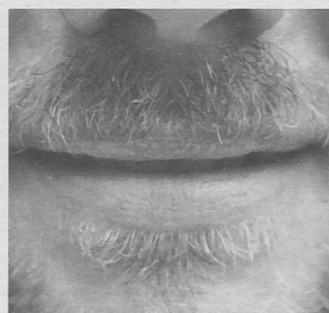
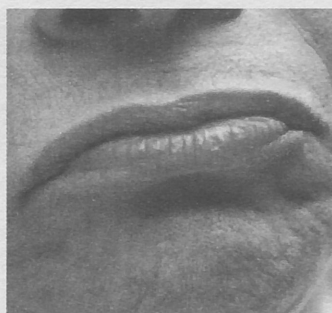
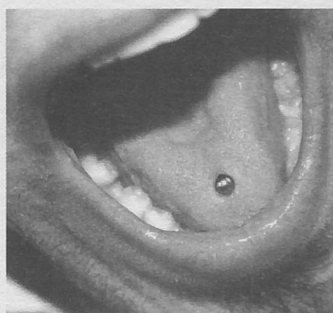
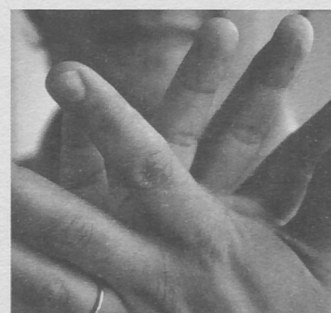
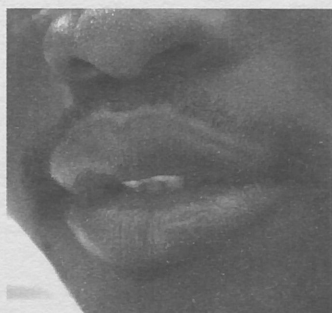
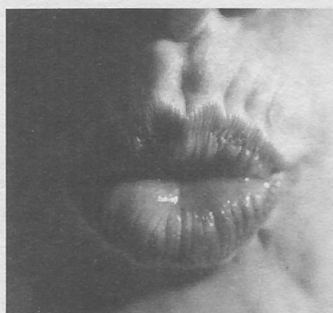
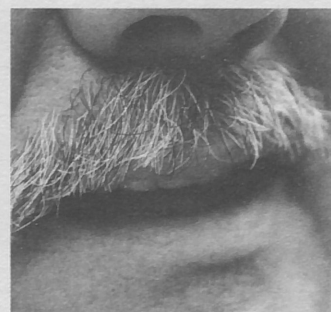
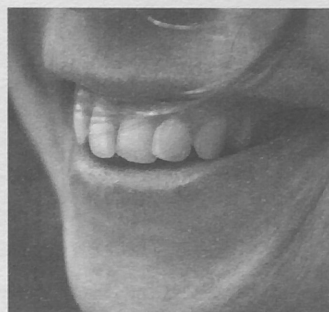
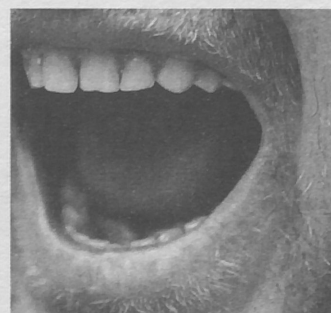
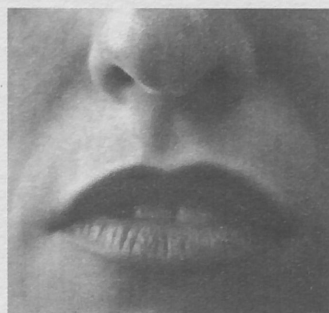
i molt especialment en la família Oliver, els membres de la qual en foren els amos durant cinc generacions, del 1756 al 1936. Els Calderers "durant la primera meitat del segle XX fou pionera a Mallorca, i d'alguna manera fora Mallorca, en la modernització de l'agricultura". Va ser en aquesta època quan assolí un paper de referent modelic, "sobretot, per l'eminent i senyorívola figura de pagès il·lustrat del darrer dels seus conductors, l'honor Antoni Oliver i Gayà (1863-1936), l'amo Antoni dels Calderers". El volum sobretot se centra en la figura d'aquest personatge, de dimensions certament majúscules, i també en la del seu fill Francesc, creador dels Certàmens historicoliteraris i de la revista "Documenta", en el Sant Joan dels anys 40, així com també per ser un actiu promotor teatral. El volum igualment inclou *Documentació sobre els Calderers*, de Ramon Rosselló Vaquer, i una documentadíssima genealogia de la família Oliver elaborada per Francesc Canuto Bauçà.

Josep A. GRIMALT: *La figura de Judes a la literatura. Notes per a un estudi sobre hipertextualitat* (2004). Palma, Pastoral Universitària ("Llibres de la Pastoral Universitària", 1), 93 p.

Des del curs 2.000-2001, el Servei de Pastoral Universitària manté una col·laboració amb la Facultat de Filosofia i Lletres de la UIB. Durant aquests darrers cursos han compartit sobretot conferències centrades en literatura i pensament. Aquest llibre, que tot just és el número 1 d'una col·lecció que respon als objectius de diàleg entre fe i cultura que es promou des de la Pastoral Universitària, és el resultat d'una conferència del professor Grimalt en el context d'aquests debats protagonitzats majoritàriament per professors de la UIB. Grimalt, analitza les múltiples i variades versions que sobre la figura de Judes i de la Passió de Jesús s'han succeït al llarg de la història de la literatura. D'aquesta manera, el llibre esdevé un referent de gran interès per a tots aquells que volen aprofundir sobre la relació entre religió i literatura. És més, val la pena destacar la sensibilitat, el rigor i l'exhaustivitat en el tractament d'una temàtica que, com es pot constatar, ha fascinat el món de la creació literària i ha generat múltiples interpretacions.

“L'ESTATUT ÉS DE TOTHOM”

Parla

Pots cridar, pots suggerir. Pots proposar, pots discutir. Pots estar-hi a favor... o en contra. Pots opinar, criticar, exigir, reivindicar... El que no pots fer és callar. Ara tens l'oportunitat històrica de participar en l'elaboració del nou Estatut, l'Estatut de tothom. Parla. L'Estatut que fem ara marcarà el futur de Catalunya.

Com participar:

- www.gencat.net/nouestatut
- Apartat de correus Núm. 273 FD 08080 Barcelona
- Assistint als actes que s'organitzen

Generalitat de Catalunya

Consell de
Mallorca

LLORENÇ VALVERDE
CATEDRÀTIC

"Jo he decidit implicar-me personalment en l'ús del català"

A Mallorca tenim una llengua
pròpia.

Molts dels que viuen aquí encara
no la parlen, i alguns ni tan sols
l'entenen.

Si et sents mallorquí o vius a
Mallorca, fes sentir la nostra
llengua.

**TeNiM
UNa LLeNGUa
PeR SeNTIR**